

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Ernst Günther

M I N N E N

*Från ministertiden i Kristiania
åren 1905—1908*

STOCKHOLM

*P. A. Norstedt & Söners
Förlag*

Ernst Günther

M I N N E N

M I N N E N

FRÅN

MINISTERTIDEN I KRISTIANIA

ÅREN 1905—1908

av

ERNST L G Ü N T H E R

S T O C K H O L M

P. A. Norstedt & Söners

Förlag

STOCKHOLM 1923
KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-A.-B.
230110

F Ö R O R D

Det är väl få människor, som kunna se tillbaka på ett långt liv med endast ljusa och soliga minnen. De flesta måste vara nöjda och tacksamma om de glada och lyckliga stunderna varit förhärskande. Att jag själv har så mycket av livets goda att minnas och vara tacksam för, beror, utom på mina till största delen lyckliga familjeförhållanden och den framgång jag haft på olika arbetsområden, också därpå att jag lyckats förvärva mig sanna och uppriktiga vänner bland de personer jag mött på min levnadsstig. Flera av dessa mina vänner, såväl manliga som kvinnliga, hava många gånger uppmanat mig att nedskriva mina upplevelser, men jag har hittills ej kunnat besluta mig för att göra det, dels därför att jag ansett att mitt personliga liv, hur omväxlande det än varit, dock endast kunde hava intresse för mig själv och de personer, som därmed stått i intimt sammanhang, dels därför att mitt ofta krävande arbete fordrat vila och stimulans i form av sällskapsliv och i allmänhet umgänge med människor, så att tiden ej räckt till för att göra några vidlyftigare minnesanteckningar.

Nu, då jag på grund av naturens ofrånkomliga lagar satts ur aktiv tjänstgöring, förfaller ju det senare skälet för att ej efterkomma mina vänners uppmaningar, men

då det förstnämnda skälet kvarstår, har jag vid nedskrivandet av mina minnen valt endast dem från den tid, då jag var minister i Kristiania och Köpenhamn. Från den tiden, såsom varande nära anknuten till det händelserikaste skedet i Skandinaviens senare historia, tror jag mig kunna berätta ett och annat, som kan vara av allmänt intresse.

Det är i dag en av de första höstdagarna i slutet av oktober, då visserligen några solstrålar liksom av barmhärtighet bana sig väg till blommorna i fönstret, men det är kallt därute och de gulnade löven, som falla från trädens grenar och virvla omkring på marken, förkunna att sommaren flytt sin kos. Det är en sådan dag då man tidigt på eftermiddagen tänder lampan på skrivbordet och gör det så hemtrevligt som möjligt inomhus, som jag, påverkad av den trista sysslösheten, griper mig an med att börja detta arbete, mera som tidsfördriv och förströelse i ensamheten än med anspråk på att kunna frambringa något litterärt alster av värde.

För mig själv är också ålderns höst inne, men jag har, som väl är, ännu tillräckligt med livskrafter i behåll för att livligt erinra mig mina intryck av de händelser jag upplevat och av de individer jag sammanträffat med under den tidsperiod, varom följande blad skola handla.

Stockholm i oktober 1922.

Ernst Günther.

K R I S T I A N I A

1905—1908.

Sedan under 1905 unionen med Norge upplösts och detta land blivit även av Sverige erkänt såsom en fristående, suverän stat samt den valde konungen, Haakon VII, tillträtt regeringen, blev det nödvändigt att upprätta en svensk diplomatisk beskickning i Kristiania, och efter det flera utländska makter redan ditsant diplomatiska representanter, beslöt svenska regeringen i november 1905 att utan avvaktan på att riksdagen, som då ej var samlad, anvisade nödiga medel till en fast avlönad beskickning i Kristiania på förordnande inrätta en dylik. Norrmännens egenmäktiga åtgärd att ensidigt upphäva unionen och deras brutala avsättande av unionskonungen hade väckt stor och berättigad ovilja i vida kretsar av den svenska nationen och denna ovilja satt hos många kvar även efter det genom Karlstadsöverenskommelsen, riksdagens beslut d. 16 okt. 1905 och konungens proklamation till norska folket den 26 samma månad unionsupplösningen vunnit legal bekräftelse. En annan del av nationen, till vilken jag hörde, ansåg däremot att konsekvensen av den legala bekräftelsen fordrade, att man icke längre läte känslöstämningar råda utan resolut inriktade sig på att icke minst i Sveriges eget intresse söka snarast möjligt etablera ett vänskapligt förhållande de båda grannländer-

na emellan. Som kandidat till den nya beskickningschefs-befattningen utpekade ryktet allmänt en man tillhörande den intransigenta gruppen, vilket de mera försonligt stämde tyckte var så mycket underligare som man i allmänhet ansåg den dåvarande regeringen, med Karl Staaff som statsminister och Eric Trolle som utrikesminister, hylla försonlighetsprincipen.

Under det ryktena härom voro som bäst i omlopp, blev jag, som då var chef för Patent- och registreringsverket, en dag i november uppkallad till utrikesministern, som förklarade, att det vore regeringens önskan, att jag bleve minister i Kristiania, och sade sig hoppas att jag ej motsatte mig denna önskan. Jag, som aldrig drömt om att inträda på den diplomatiska banan, vilken för övrigt den tiden var så exklusiv, att endast undantagsvis chefsposter å densamma rekryterades annat än från karriären, blev så överraskad över det mig sålunda gjorda anbudet, att jag ej kunde säga annat än att jag behövde betänketid innan jag svarade. Utrikesministern sade sig förstå detta, men uppmanade mig emellertid att genast gå till statsministern, som väntade mig.

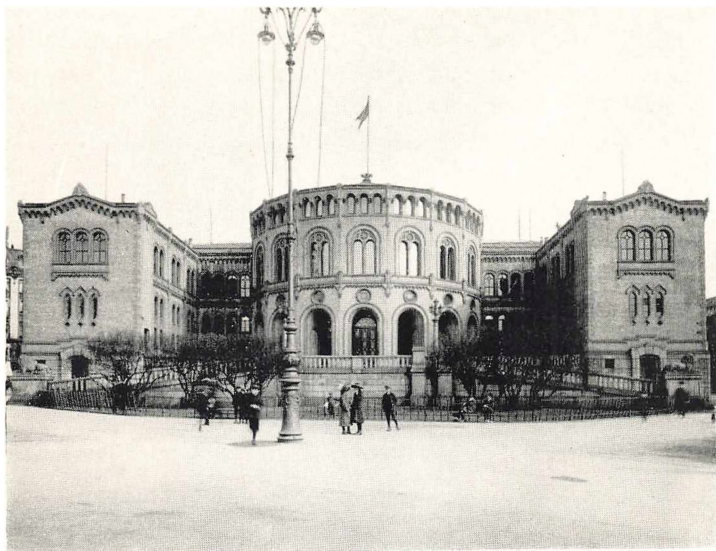
Statsministern, till vilken jag sålunda begav mig, upprepade vad utrikesministern sagt angående regeringens önskan. Jag sade att jag ryktesvis hört en annan person nämnas som kandidat till posten, och då jag vore av alldeles motsatt uppfattning emot honom i fråga om Sveriges blivande förhållande till Norge, vore det av avgörande betydelse för mitt beslut att få veta regeringens ståndpunkt härutinnan. Statsministern svarade att regeringen ämnade föra försonlighetspolitik mot Norge, varför jag i det avseendet ej borde hysa någon betänklighet. Angående den kandidat, som jag omnämnt, sade statsministern att denne mycket riktigt också varit på tal, men ännu ej tillfrågats, vilket emellertid antagligen komme att ske om jag vägrade att emottaga uppdraget. Jag kunde ej avhålla mig från att uttala min stora förvåning över

att det sällunda förekom två kandidater till en så viktig befattning med inbördes alldeles diametralt olika uppfattning om huru befattningen borde handhas. Statsministern sade att min förvåning vore helt naturlig, men saken var den att den nämnde kandidaten vore en högt förtjänt ämbetsman, som av särskilda orsaker måst lämna den statstjänst han senast innehaft och som måste erhålla en ny, och någon annan funnes icke för tillfället än den nu ifrågavarande. Jag ville icke högt uttala de reflexioner detta svar syntes mig giva anledning till. Vårt samtal slutade med att jag anhöll om betänketid, bland annat för att samråda med min hustru, och det beviljades mig en frist på två dagar. Min hustru hade ingenting emot saken utan uppmuntrade mig snarare att antaga anbudet och efter fristens utgång gjorde jag det också. Den 29 november förordnades jag till envoyé extraordinaire och ministre plénipotentiaire vid kungl. norska hovet. Samtidigt förordnades till legationssekreterare friherre H. H. A. von Essen.

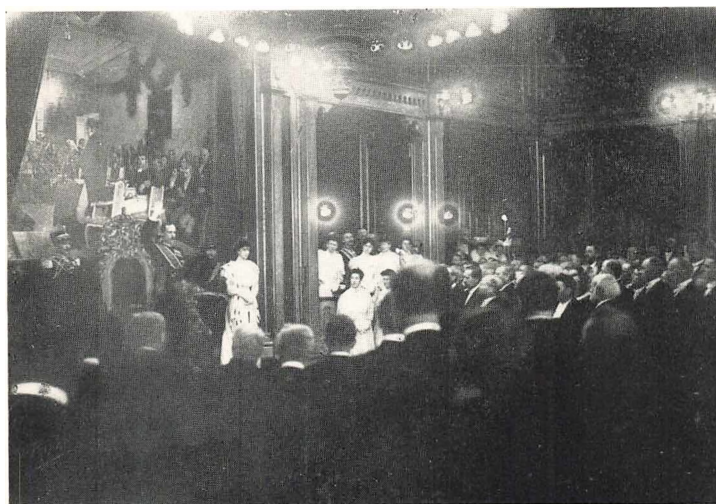
. Dagen därefter uppkallades jag till konung Oscar, som emottog mig synnerligen nådigt, uttalade sin belåtenhet med att jag åtagit mig värvet och gav mig många förmaningar och råd. Han frågade mig om jag kände många norrmän, och då jag svarade att jag kände ytterst få, började kungen att med det största intresse så att säga presentera en hel mängd för mig, tillfogande rörande en var en kortare eller längre karakteristik. Någon egentlig bitterhet mot det norska folket kunde jag icke spåra, men väl när det gällde en eller annan individ, dock mindre de ledande statsmännen, Michelsen m. fl., än personer, som tillhört hans hov. Särskilt var han upprörd över att hans f. d. hovmarskalk hade tagit samma anställning hos kung Haakon. Kungen sade mig att jag borde demonstrativt visa denna person köld, icke antaga av honom gjorda inbjudningar eller bjuda honom till mitt bord o. s. v. Kungen hade, sade han, tillskrivit

honom ett mycket skarpt brev uttryckande sitt stora ogillande av hans handlingssätt, så att han mycket väl skulle förstå min kyliga hållning mot honom. Även i fråga om vissa andra personer gav kungen mig förhållningsorder, mer eller mindre rigorösa. Jag fick intryck av att det nästan roade kungen att gå igenom hela denna personal, ty även sina instruktioner om att bemöta den ene eller andre mindre vänligt gav han med en bonhomie, som icke riktigt stämde med instruktionernas innehåll. Jag var hela tiden en stum åhörare och hade ju heller ingenting att säga i fråga om personer, som jag ej kände. Audien- sen, som blev ganska långvarig, avslutades med att kungen framtog sitt porträtt, åtecknade detsamma sitt namn och förärade mig det för att medtaga till Kristiania. Tillika uppmanade kungen mig att så snart jag kom till Stockholm från Kristiania alltid komma upp till honom för att berätta om litet av varje, vilket jag naturligtvis också alltid efterkom.

Första gången det inträffade återkom jag till frågan om min hållning mot den norske hovmarskalken. Jag till- lät mig framhålla för kungen hurusom demonstrativt vi- sad köld icke kunde bliva annat än en ohövlighet, och detta icke blott mot hovmarskalken utan också mot kun- gen. Blott genom en sådan sak kunde min officiella ställ- ning bliva en helt annan än den jag önskade intaga och min verksamhet för åvägabringande av gott förhållande emellan länderna skulle motverkas eller åtminstone myc- ket försvåras. Hovmarskalken vore mycket omtyckt och njöte stort anseende i Norge och hade också emot mig redan visat stor älskvärdhet. Det vore därför för mig personligt i högsta grad pinsamt och för min tjänst skad- ligt, om jag strikte skulle följa kungens instruktion i detta avseende. Hovmarskalken hade, sade jag, själv be- rättat för mig om det brev han hade fått från kungen och den obeskrivliga sorg det hade gjort honom — hans hustru sade till mig att hennes man gråtit då han läste

Stortingsbygningen i Kristiania.

*Stortingssalen.
Konungen avlägger ed på författningen.*

det —, men han hade ej kunnat handla på annat sätt; det hade icke funnits någon annan, som kunde ordna och förestå det nya hovet, och då han insåg detta hade en vägran från hans sida ej kunnat betraktas annat än som en i högsta grad opatriotisk handling. Efter detta mitt anförande sade kungen att jag kanske hade rätt och att jag finge handla såsom mig bäst syntes, obunden av vad kungen förut tillsagt mig. Jag visste på förhand att det skulle gå så, jag igenkände däri kung Oscars förståelse av sakskäl och hans goda hjärta. I övrigt var kungen alltid vid mina audienser hos honom mycket intresserad att höra icke blott vad som tilldrog sig i Norge av politisk natur utan också från societetslivet, helst om jag hade något att berätta om den ena eller andra av hans bekanta. »Talar man något om mig?» frågade han, och som man ofta gjorde det och alltid sympatiskt, så var det mig en glädje att sanningsenligt berätta härom.

Jag fick i anledning av mitt förordnande en vad man kallar »god press». Alla tidningar, åtminstone i Stockholm, förklarade sig tillfredsställda med valet, en chauvinistisk tidning med tillfogande av förhoppningen att jag skulle veta att bestämt om ock hovsamta hävda de svenska intressena av vare sig politisk eller ekonomisk natur.

I det agrément för mig, som man efter vedertagen kutym begärde hos kung Haakon, stod: »Intet Valg kunde være for Hans Majestet behageligere.» Att jag, som ej kunde vara mycket känd i Norge, fick ett så vackert betyg, hade jag nog att tacka herr von Ditten för. Denne hade före unionsupplösningen länge tjänstgjort i utrikesdepartementet, där han till och med blev kabinettssekreterare, vilken befattning aldrig före honom bekläts av en norrman. Såsom chef för utrikesavdelningen i kommerskollegium hade jag ofta samarbetat med herr von Ditten, med vilken jag dessutom umgicks utanför tjänsten och som jag räknade till en av mina personliga vänner. Vid unionsupplösningen var han svensk-norsk mi-

nister i Rom, vilken tjänst han omedelbart efter upplösningen lämnade och begav sig till Kristiania, där han fick uppdrag att ordna organisationen av det nya norska utrikesdepartementet. Han kände väl till mina åsikter och min politiska läggning och det var helt säkert han, som inspirerat avfattningen av agrémentet.

Ehuru jag sålunda icke hade anledning till annat än att känna mig uppmuntrad av det sätt, varom underrättelsen om mitt nya värv upptagits såväl i Sverige som i Norge, var det likväl med en viss ängslan jag såg framtiden för mig. Jag förstod ju att min verksamhet skulle bli skarpt uppmärksammas både hemma i Sverige och i Norge, och ehuru jag nog själv visste vart jag ville hän, nämligen att försöka snarast möjligt åstadkomma ett vänskapligt förhållande emellan de båda länderna, så kunde jag, som ju var oerfaren på det diplomatiska området och som ej kände vare sig människorna eller förhållandena i Norge, ej undertrycka en känsla av rädsla för att jag åtagit mig ett värv, som jag icke var mannen att fylla, helst som jag mer än väl insåg huru svårt det skulle bli att tillfredsställa alla partier. Särskilt chauvinisterna, av vilka det ju fanns en stor mängd. Men nu var steget taget och det fanns intet annat att göra än att gripa verket an.

Några dagar efter mitt förordnande avreste jag till Kristiania, där jag vid järnvägsstationen emottogs av herr von Ditten, som önskade mig välkommen till Norge och som åtföljde mig till Grand Hotel, där jag beställt rum.

En tid dessförinnan, den 11 nov., hade statsminister Michelsen hållit ett offentligt tal, återgivet i hela norska pressen, vari han bland annat yttrat, dels att prins Carl av Danmark skulle hava varit redo att komma till Norge redan medan ännu underhandlingarna med Sverige pågingo, dels att »Faktum er, at ikke fra nogen Kant har vore Bestræbelser for at faa en Prins av det danske

Kongehus til vor Konge mødt større Modstand end fra Sverige», dels ock senare i talet, att svenskarna vore »et tilbagemiggende Folk». Vid min avresa från Stockholm fick jag order av min chef att få herr Michelsens förklaring på dessa yttranden och detta blev sålunda mitt första diplomatiska uppdrag, i mitt tycke icke odelat angenämt.

För att rätt bedöma såväl detta uppdrag som de politiska förhandlingar i allmänhet, som jag i det följande här och där relaterar, fordras att föra tanken tillbaka till den tid, varom här är fråga, och noga besinna under vilka förhållanden dessa förhandlingar inleddes och fördes.

Den 7:e juni-aktionen hade i Sverige uppfattats som en oförrätt emot det svenska folket och konungen och hade djupt sårat den svenska nationalkänslan. Visserligen blev intrycket av oförrätten genom den svenska legaliseringen av det skedda hos en stor del av nationen dämpat, men såret blev därigenom icke genast läkt utan förblev öppet, ömtåligt för minsta irritation, och som irritation verkade då mycket som man eljest, om nationalkänslan varit okränk, säkerligen icke skulle hava lagt märke till.

Å andra sidan var ömtåligheten icke mindre hos norr-männen. Omsorgen för den nyvunna självständighetens fortbestånd gjorde att de ängsligt iakttogo varje handling, varje gest i Sverige och misstänksamt spårade onda anslag i helt oskyldiga handlingar.

Jag har velat erinra härom för att de politiska förhandlingar, som under min ministertid i Norge fördes de bägge länderna emellan, skola få sin rätta historiska belysning och bakgrund.

Den 9 december hade jag företräde hos H. M. konungen. Jag åkte till slottet i en av mig förhyrd vagn med en dito vaktmästare på bocken, i mitt stilla sinne jämförande detta ekipage med den kungliga sjuglasvagn

med spann och förridare, som jag så många gånger i Stockholm sett föra främmande sändebud till deras första audiens hos kungen. Vid slottet paraderade ett kompani jägare med musik, som spelade svensk musik vid min ankomst till och avfärd från slottet. I slottet på nedersta trappsteget emottogs jag av en kammarherre, som åtföljde mig uppför trappan, där jag litet högre upp möttes av hovmarskalken, som avlöste kammarherren och förde mig vidare. I översta vestibulen paraderade åter en avdelning jägare, som skyldrade när jag passerade. Kungen emottog mig mycket vänligt. Jag avlämnade mitt kreditivbrev och höll ett litet tal, som var koncipierat i utrikesdepartementet före min avresa från Stockholm och var av ungefär följande innehåll:

I det jag i kraft av det brev, som jag nu hade den äran att överlämna till Hans Maj:t, tillträdde mitt ämbete som Sveriges diplomatiska representant i Norge, både jag Hans Maj:t vara förvissad om, att jag å min sida i överensstämmelse med det uppdrag, som min konung hade givit mig, städse skulle arbeta på att lätta och stödja varje uppriktig strävan för uppnående av ett gott förhållande emellan de båda grannländerna.

Härpå svarade kungen, att han gladdes åt talets innehåll, som fullt motsvarade de önsksningar, han å sin sida närde.

Kungen underhöll sig med mig ungefär $\frac{1}{2}$ timme, varunder jag hade tillfälle framföra kung Oscars hälsning med hans personliga välönsksningar till kung Haakon i anledning av dennes nya värdighet, men att kung Oscar vid tanken på norska folket icke kunde annat än känna djup sorg. Kung Haakon sade sig mycket väl kunna förstå detta, och då jag framhöll kung Oscars högsinhet att icke desto mindre söka befrämja ett gott samförstånd emellan länderna, instämde han däri. Jag betonade att uppnåendet därav berodde mycket på Norge, och därmed kom jag in på Michelsens tal. Jag visste väl att

Konung Haakon VII.

konungen icke var rätta forum för anhängiggörandet av min talan rörande detta tal, men jag tyckte det kunde vara intressant att höra kungens mening därom, i synnerhet som det ena av de påtalade uttrycken ju rörde honom själv personligen. Jag inledde samtalet härom med att framhålla talet såsom helt säkert innebärande anledning till ett försvårande av svenska folkets försonande. Kung Haakon var uppenbarligen synnerligen angelägen att få förklara, att han absolut icke hade någon del i vad Michelsen antytt angående honom. Han sade att han därtutinnan voro »uskyldig som et nyfødt Barn». Beträffande herr Michelsens nedsättande uttryck om det svenska folket beklagade kungen mycket detsamma och betecknade det såsom tillkommet av »Uagtsomhed». På min anmärkning, att sådant vore oförklarligt i ett tal, hållet av ett lands statsminister och i uppenbart syfte att det skulle komma till icke blott hela det landets utan även till andra länders kännedom, svarade kungen, att han gärna medgäve det.

Jag beklagade också såsom motverkande målet för samförstånd pressens hållning, därmed avseende såväl den svenska som den norska. Jag framhöll hurusom, då i den svenska pressen förekom något ovederhäftigt rykte angående Norge, den norska pressen genast kritiklöst gjorde ett stort nummer därav och ställde hela svenska nationen till ansvar för en tidningsmans lättsinniga prat. Sålunda bad jag konungen vara övertygad om att svenska regeringen icke ett ögonblick hyst tvivel om att icke Norge ämnade lojalt fullgöra Karlstadskonventionen —, i svenska tidningar hade uppgivits, att man i Norge icke ämnade rasera gränsfästningarna. Konungen förklarade att jag kunde vara fullt försäkrad om att all tanke på annat vore utesluten. Han berättade i samband härmed, hurusom hans svärfar, kung Edward, som i »Le Temps» hade läst något om att Norge icke ämnade verkställa demoleringen av gränsfästningarna, härom telegraferat till

kung Haakon med uppmaning att genast låta dementera uppgiften, vilket ock skedde, och kung Haakon hade varit sin svärfar mycket tacksam för detta. Härefter rörde sig samtalet om allehanda alldagliga ämnen.

Mitt första intryck av kungen var odelat sympatiskt, han föreföll mig öppen och naturlig, enkel och flärdfri och riktigheten av det omdömet blev sedermera vid närmare bekantskap allt mer och mer bekräftad.

Omedelbart efter audiensen hos kungen fick jag företräde hos H. M. drottningen. Hon hade ett regelbundet fint, vackert, men kanske litet uttryckslöst ansikte, var liten till växten och hade en midja, vars like i smalhet jag aldrig varken förr eller senare sett, bokstavligen som en geting. Hennes majestät sade icke ett ord. Jag hade alltid hört att inför en kunglig person skall man låta kungligheten inleda samtalet och välja samtalsämne, men vid detta tillfälle insåg jag, sedan en stund förflutit under tystnad, att för såvitt överhuvudtaget något skulle sägas, vilket jag tyckte dock borde ske, blev det nödvändigt för mig att bryta mot denna etikettsregel och sjäiv taga initiativ till samtal. Detta gjorde jag därför också med en förfrågan om den unge kronprinsens hälsotillstånd, vilket gav drottningen anledning till att efter att hava besvarat min fråga göra sig underrättad om kung Oscars hälsotillstånd och till dessa spörsmål ungefär inskränkte sig vårt samtal. Jag kunde icke få klart för mig, huruvida drottningens sätt vore att tillskriva kall förnämhet eller timiditet, men var benägen att antaga det senare, och jag kom under min vistelse i Kristiania aldrig i så nära beröring med drottningen, att jag på grund av egen bekantskap kunde göra mig ett riktigt begrepp om hennes rätta väsen. Men jag fick på annat sätt full visshet om, att bakom den till synes stela ytan dvaldes ett rikt hjärta och ett gott förstånd.

Mitt tal inför kungen vid audiensen blev dagen därpå återgivet i tidningarna och strax därefter fick jag ett brev

Drottning Maud.

undertecknat »Vox Populi» av huvudsakligen det innehåll, att man hövligast avrådde mig från att oftare hålla ett så »storsnudet» tal.

Senare på audiensdagen avlade jag ett besök hos utrikesminister Lövland i hans ämbetslokal, som bestod av ett litet ytterst enkelt möblerat väntrum och därinnanför ett något större, men lika enkelt utstyrt arbetsrum. Vid min ankomst dit fann jag i väntrummet baron Fritz Wedel Jarlsberg, som väntade på företräde hos utrikesministern. Honom kände jag väl sedan den tid, då han tjänstgjorde i utrikesdepartementet i Stockholm, där han och hans mycket älskvärda hustru förde ett fint och glatt hus, i vilket också jag hade åtnjutit gästfrihet och tillbringat många glada stunder. Baron Wedel var en charnör och gärna sedd överallt i Stockholmssocieteten. Han ansågs också som duglig i tjänsten, avancerade fort och var vid unionsupplösningen svensk-norsk minister i Madrid. Upplösningen måtte hava ingivit honom några storhetsdrömmar, han ville tydligen spela en stor roll i Norge och slog sig för det ändamålet på att bliva »kungamakare». Efter att hava försökt erbjuda kung Oscar sina tjänster, men blivit avvisad, slog han sig på det danska kungahuset och uppträdde i Köpenhamn med, vad man senare fick höra, fullkomligt självtagen rätt såsom ombud för Norge. Sedan det blivit tämligen givet, att prins Carl av Danmark icke vore obenägen att emottaga Norges krona, började baron Wedel en serie intriger för att denna tanke genast skulle realiseras utan hänsyn till det förhållandet, att så länge sista ordet i unionsupplösningsfrågan ännu icke blivit sagt från svensk sida, norska tronens icke kunde anses vara definitivt ledig. Kung Kristian IX:s ridderlighet korsade visserligen baron Wedels planer, men dennes intriger emot Sverige, där han ju rönt så mycken vänlighet, komma dock icke att glömmas i detta land. Allt detta hade jag fått veta innan jag kom till Kristiania, och den sympati jag tillförne haft

för Wedel hade fullständigt försvunnit; jag har alltid haft motvilja för intrigmakare. Vid vårt sammanträffande nu i utrikesministerns väntrum reste Wedel sig upp och kom emot mig med strålande ansikte och med utbredda armar liksom till omfamning. Jag hade min hatt i den ena handen och handskar i den andra och visade med en liten gest att mina händer sålunda voro upptagna, och mitt ansikte måtte icke hava haft något uppmuntrande uttryck, ty hans min förbyttes ögonblickligen till djupt allvar. Han skulle just börja ett samtal med mig, då dörren till utrikesministerns arbetsrum öppnades och han kallades att inträda, och glad var jag att på det sättet undgå ett samtal, som icke hade kunnat bli annat än mindre behagligt för oss båda. Det sades allmänt, att baron Wedel Jarlsberg strävat efter att själv bli Norges förste utrikesminister och få sin fru till överhovmästarinna hos drottningen, men för mig var det svårt att förstå huru han, som allt ifrån ungdomen vistats utanför Norge och således icke kunde hava någon egentlig kontakt med norska folket, skulle »göra sig» i stortinget, huru väl kvalificerad för utrikesministerposten han ju på grund av sin föregående karriär eljest vore, liksom också huru han och hans utländska fru, vilka under många år fört ett mondänt, mycket luxuöst liv, skulle rent personligt kunna trivas i de enkla förhållanden, Kristiania erbjöd. Han blev icke heller utrikesminister utan minister i Paris, och därmed förföll också tanken på hans hustrus anställning vid hovet.

Vid mitt inträde till utrikesministern fann jag där tillstädes statsminister Michelsen, som förklarade att hans närvaro grundades på önskan att begagna första sig erbjudande tillfälle att göra min bekantskap. Jag trodde icke riktigt att det var rätta motivet, utan snarare att det var önskan att närvara och kontrollera utrikesministerns och mitt första sammanträffande. Jag var redan på förhand beslutad att giva detta mitt första besök hos

utrikesministern karaktären av en rent personlig visit och i detta beslut stärktes jag än ytterligare av herr Michelsens närvaro, då ju det tjänsteärende, som låg mig närmast att bringa på tal, icke lämpade sig för denna situation. Samtalet blev därför alldeles opolitiskt och rörde sig om alldagliga saker: vilket intryck Kristiania gjort på mig, om jag fått en angenäm bostad, med mera sådant.

Statsminister Michelsen, som hade ett angenämt yttre och ett urbant sätt, gjorde ett behagligt intryck. Likaledes utrikesministern, ehuru denne var en helt annan typ. Han var son av bondeföräldrar och hade fått en mycket enkel uppfostran; han berättade själv, sedan vi blivit närmare bekanta, huru han i uppväxtåren deltagit i allehanda arbeten på föräldrarnas gård och t. o. m. mjölkat korna. Nu var han Norges utrikesminister, efter att redan under unionstiden hava varit statsminister i Stockholm.

Han var, då han blev utrikesminister, icke mycket språkkunnig, kunde tala endast något tyska, men tillräckligt för att därmed reda sig i samtal med de främmande diplomaterna. Visserligen förlöjligade min ryska kollega, Kroupensky, som kom från stora världens salonger och som var litet pojkaktigt spydig, ibland den norske utrikesministerns något rustika sätt att vara och hans brist på språkkunskap, men det skedde dock alltid med den största godmodighet och både han och alla de andra diplomaterna voro, enligt vad de sade mig, alltid herr Lövland välvilligt behjälpliga med språket och sökte göra hans bristande språkskicklighet så litet generande som möjligt. Hans lugna och vänliga sätt gjorde honom också snart mycket omtyckt av oss alla. Som utrikesminister började herr Lövland att studera både franska och engelska språken och med hans arbetsamhet och energi dröjde det icke länge innan han var båda språken ganska mäktig.

På aftonen samma dag jag hade audiens hos kungen gav ett balsällskap inom societeten, kallat »Foreningen», närmast motsvarande Amaranorden i Stockholm, en bal å Grand Hotel, till vilken jag emottagit inbjudning. Balen bevistades av konungen och drottningen. Societeten bestod av ungefär samma element som under kung Oscars tid, tillökad med diplomatiska kåren. Hovet bestod nu av en hovmarskalk, en kammarherre, en kabinettssekreterare, motsvarande närmast svenska kungens handsekreterare, och en adjutant samt vidare en överhovmästarinna och i början en, sedermera två hovfröknar. Vid jämförelse med det mycket talrika svenska hovet var ju det norska hovets fåtalighet alldeles frappant.

På denna bal dansades ännu icke de nu moderna danserna utan gammaldags vals, polka, fransäs och till och med lancier. Jag hade redan då upphört att dansa, men då jag blev anmodad att i en lancierkadrilj dansa vis-à-vis konungen och drottningen, ansåg jag mig icke kunna vägra att efterkomma denna anmodan, ehuru jag var medveten om min okunnighet om turerna. Lyckligtvis fick jag tillfälle uppbjuda en dam, den lika vackra som älskvärda fru Dorothea Lövenskjold, som välvilligt förklarade att hon skulle nog sörja för min instruktion om turerna. Redan i början av dansen visade det sig emellertid att icke heller kungen och drottningen kunde turerna, varför kadriljen ofta »gick sönder», men kungen förstod att taga situationen humoristiskt, så att om också kadriljen såsom dansprestation icke blev framstående, hade vi dansande i alla fall mycket roligt, och vår munterhet spred sig också till de åskådare, som samlat sig omkring för att åse den kungliga kadriljen. Kungen deltog med liv och lust i dansen och jag kunde underlåta att i hans hurtiga maner se en viss likhet med hans morfar Carl XV.

Vid supén höll kungen ett tal, som han började sålunda: »Min Kone och jeg» etc. Jag hade alltid i Sverige

hört konungen och kronprinsen, när de offentligt talade om sina resp. gemåler, säga drottningen och kronprinses-san, men aldrig säga min hustru. Kung Haakons uttryckssätt slog mig därför genast med litet förvåning, men jag förstod ju att det var med avsikt han begagnade denna mera demokratiska form.

De närmast följande dagarna användes till att göra visiter, både officiella och rent personliga. Till de förra hörde besök hos statsministern. Efter mera högtidligt emottagande av fru Michelsen i salongen, infördes jag av statsministern i hans arbetsrum för personligt samtal. Här må ni tro, yttrade han bland annat, sutto jag och någon eller några av mina kolleger hela dagarna närmast efter den 7 juni, emottagande telefoniska och telegrafiska meddelanden om stämningen i Stockholm. Krig eller icke krig, det var ju den stora frågan. Ehuru vi visserligen voro förberedda på krig och beslutna att försvara oss till sista man, fruktade vi dock för krig och önskade hellre fred, och allt eftersom underrättelserna från Stockholm blevo mera lugnande i det avseendet, drogo vi för visso lättnadens suckar.

Överallt vart jag kom rörde sig samtalet alltid, åtminstone någon stund, kring kung Oscar, om vilken man talade med en sådan sympati, att man icke kunde tro att det gällde den kung, man kort förut hade avsatt från tronen. Väl kunde jag förstå att den enklaste hövlighet bjöd att icke till mig säga något obehagligt om min kung, men man hade ju icke behövt tala om honom och framförallt icke lägga sådan känsla av sympati i sitt tal, om det icke varit uppriktigt menat. Och det kan jag säga, att jag under hela min ministertid aldrig själv hörde ett enda ont ord om kung Oscar eller hörde berättas att ett sådant ord blivit fällt. När folk talade om honom benämndes han oftast »Gamle kungen», men ofta sades blott »kungen» utan att missförstånd uppstod om vem som menades.

Om dåvarande kronprins Gustaf talades mindre ofta. Han hade ju också framträtt mindre inför allmänheten i Norge. Bland hans gamla jaktkamrater levde han dock i kärt minne och särskilt hovjägmästar Fearnley uttalade ofta för mig sin sorg över att icke mera få se kronprinsen såsom förr i sitt hem och få jaga tillsammans med honom.

Svenskarnas antal i Kristiania lär vid denna tid hava uppgått till 10,000 à 12,000, men någon svensk församling med egen kyrka fanns ej, och icke heller några sammanslutningar emellan svenskarna. Men redan i december 1905 bildades en förening »Svenska sällskapet i Kristiania», med ändamål att samla därvarande svenskar till sällskapliga sammankomster och efter förmåga bistå behövande landsmän. Politik och därmed förenad diskussion skulle ej få förekomma. Anslutningen var i början ej stor men redan efter 1 år var medlemsantalet över 50. Många norska familjer funnos, i vilka hustrun var svenskfödd. Sålunda minns jag förste hovstallmästar Sverdrup, som var gift med fröken Braunerhjelm, høisteretsadvokat Helliesen, gift med fröken von Ehrenheim, med. dokt. Antvord, gift med fröken Blomstedt, majoren Thams, gift med fröken Sparre, godsägare Lövenskjold, gift med fröken Bergenstråhle, statsadvokat Salomonson, gift med fröken Magnuson, herr Thorleif Backe, gift med fröken Krook. Med alla dessa familjer blev jag bekant och åtnjöt där storartad och angenäm gästfrihet, liksom ock i alla de många rent norska familjer, i vilka jag så småningom kom att umgås. En av de första norrmän, som avlade besök hos mig, var ovannämnde förste hovstallmästar Sverdrup, vilken jag kände något förut. Han kom också, när helst han såg mig på gatan, och gjorde mig sällskap, därvid alltid serverande mig skvallerhistorier om än den ena än den andra av sina landsmän. Han var ytterst uppbragt emot den nya ordningen och hade icke ord nog starka för att giva uttryck för sitt

missnöje. Han anförtrodde mig också att han fört anteckningar, både politiska om tilldragelserna kring unionsupplösningen och personliga om de däri deltagande männen och om åtskilliga andra, angivande särskilt vilka som vore det gamla konungahuset trofasta och vilka som vore »överlöpare», och dessa anteckningar erbjöd han sig att vid tillfälle delgiva mig.

Den 11 dec. gjorde jag mitt första tjänstebesök hos utrikesministern och hade med honom ett timslångt samtal. Jag inledde detsamma med förfrågan huruvida han för sin del hade något att meddela i anledning av de ord jag uttalat till konungen vid audiensen. Han svarade att jag kunde vara övertygad om att norska regeringen uppriktigt önskade samförstånd med Sverige och skulle sträva därefter. Jag påpekade betydelsen av sådant samförstånd särskilt ur synpunkten av de stora nationella fördelar, icke minst för Norge, som ett endräktigt tillvaratagande av förefintliga gemensamma ekonomiska intressen skulle medföra. Detta medgav han. Med konstaterande att vi sålunda tycktes hava samma mål, beklagade jag, att detta måls ernående i så hög grad försvårats från norsk sida genom statsminister Michelsens tal den 11 nov., vilket tal, åtminstone sådant det blivit refererat i Morgenbladet för den 12 nov., i flera avseenden väckt stor misstämning i Sverige. Då emellertid referat ju kunde vara oriktiga, anhöll jag att få veta, huruvida detsamma var korrekt. Härpå svarades, att som utrikesministern icke själv åhört talet kunde han icke nu besvara frågan, men ville efter att hava hört statsministern själv härom senare lämna mig besked. Efter att hava överenskommit om att, under förutsättning att referatet vore riktigt, diskutera saken, upptog jag först den del av talet, som avsåg yttrandet att prins Carl av Danmark skulle hava varit redo att komma till Norge redan medan ännu underhandlingarna med Sverige pågingo. Herr Lövland undvek att lämna någon bestämd förklaring i

denna del, men ville att uttalandet skulle läsas i sammanhang med de efterföljande orden »men naar han ikke kom, då skyldes det Forhold, som hverken han eller vi kunde raade over», med vilka ord herr Michelsen otvivelaktigt åsyftade att »Tilbudet til en Bernadotte stod ved Magt». Härigenom menade herr Lövland att herr Michelsens lojalitet vore ådagalagd. Jag sade mig icke kunna godkänna förklaringen och fruktade för att herr Michelsen skulle få svårt att efter det ifrågavarande uttalandet kunna förvärva förtroende i Sverige. Jag övergick därefter till den passus i talet, där det hette »Men Faktum er at ikke fra nogen Kant har vore Bestræbelser for at faa en Prins av det danske Kongehus til vor Konge mødt større Modstand end fra Sverige». Jag betecknade detta påstående såsom icke sant. Att Sveriges politik, sade jag, så länge norska tronen icke av Sverige erkänts vara ledig, gick ut på att förekomma att Norge ändock korade en konung, vore sant, men att, sedan tronledigheten även från svensk sida erkänts och konung Oscar avslagit anbudet om tronens intagande av en Bernadotte, Sverige icke på något sätt blandat sig i konungavalet, ansåg jag borde vara erkänt som ett faktum. Herr Lövland svarade, att han i denna fråga icke hade någon som helst anmärkning emot Sveriges hållning och vore förvissad om att herr Michelsens yttrande vore riktat emot den del av svenska pressen, som representerades av Vårt Land, Nya Dagligt Allehanda m. fl. som i sina artiklar häftigt bekämpade den danska kandidaturen, men att herr Michelsen helt säkert icke avsett den svenska regeringen. Slutligen kom jag till herr Michelsens nedläggande omdöme om svenska nationen, vilket gav anledning till ett längre meningsutbyte. Herr Lövland beklagade emellertid uttalandet och ogillade detsamma samt förklarade — dock med förbehåll att det skedde icke såsom utrikesminister utan personligen till mig — att det icke vore första gången han var »uenig» med herr Michel-

Chr. Michelsen.

sen i dylika frågor. På min förfrågan huruvida icke någon dementi eller korrigerings av talet i denna del kunde ske, svarade herr Lövland att han fruktade att han såsom utrikesminister icke kunde gent emot sin regeringschef utträtta något i den vägen. På min enträgna föreställning om hurusom här just vore ett tillfälle att ådagalägga uppriktigheten av norska regeringens önskan att arbeta för vårt förut omtalade gemensamma mål, lovade herr Lövland slutligen att hos herr Michelsen göra gällande mina synpunkter och därefter lämna mig besked. Vid förnyat besök hos utrikesministern dagen därpå förklarade han att han efter samtal med statsminister Michelsen vore i tillfälle att meddela, att tidningsreferatet icke vore korrekt. Vad särskilt beträffade det uttalande, som i Sverige uppfattats såsom nedsättande för nationen, vore herr Michelsen säker på att han endast sagt att »man i visse Kredser i Sverige var lidt gammeldags», därmed åsyftande särskilt Nya Dagligt Allehandas skrifter om det norska författningsspörsmålet. Huvudtanken i denna del av herr Michelsens anförande hade varit, att uppgiften nu borde vara att skapa ett gott förhållande emellan de två rikena, och han vore säker på att icke hava sagt något, som kunde uppfattas såsom förnärmande för den svenska nationen. Jag uttalade min tillfredsställelse med den högst väsentliga förändringen av talets text, i den del som denna förklaring avsåge. På förfrågan av utrikesministern huruvida han finge meddela herr Michelsen, att jag antog att hans nu gjorda förklaring skulle göra gott intryck i Stockholm, svarade jag att jag vore förvissad att så skulle ske och bad utrikesministern delgiva herr Michelsen denna min uppfattning.

Vad sålunda förekommit inrapporterade jag naturligtvis genast till min chef och väntade att erhålla något meddelande från honom huruvida han var nöjd med de avgivna förklaringarna, men något sådant meddelande hördes icke av och jag fick sedermera lära mig, att sedan

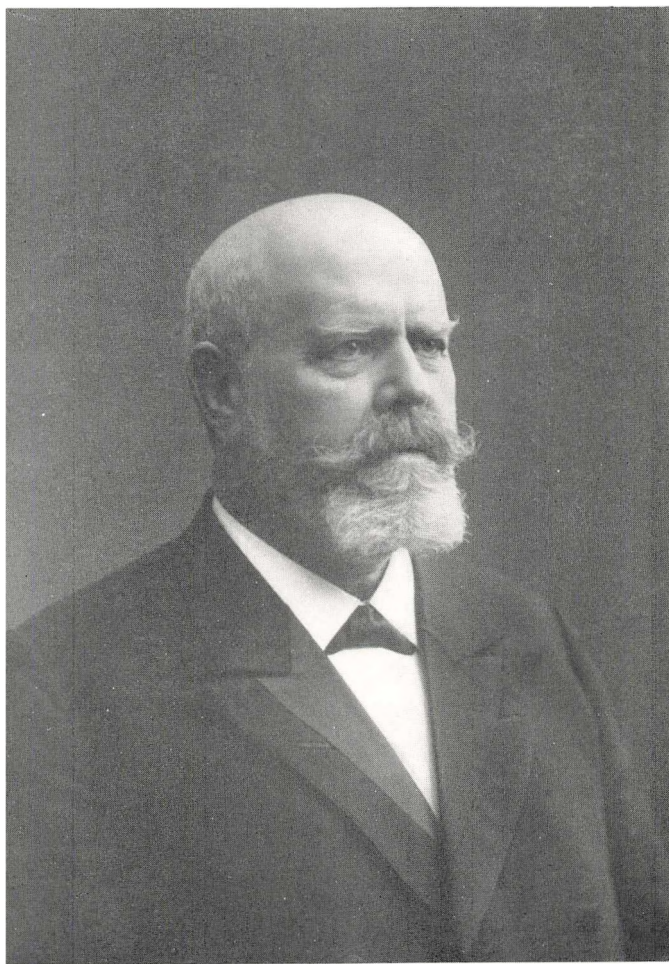
en minister avgivit en rapport i något ärende, ministern därefter icke finge något vidare meddelande i saken, om icke rapporten gav anledning till anmärkning eller någon ytterligare åtgärd i ärendet påkallades. Tystnad betydde ärendets avslutning. Såsom motiv till denna njugghet i meddelsamhet angavs bristande tid och arbetskrafter i departementet, vilken brist nödvändiggjorde inskränkning i skriveriet till det absolut nödvändiga.

Efter avgivandet av ovannämnda förklaring hade jag med utrikesminister Lövland avtalat, att denne skulle sätta sig i förbindelse med statsminister Michelsen för erhållande av visshet, huruvida han vore benägen att låta offentliggöra det gjorda beriktigandet av hans ifrågavarande uttalande. Herr Lövland meddelade några dagar därefter, att han från herr Michelsen, som då för tillfället uppehöll sig i Bergen, emottagit ett telegram, enligt vilket herr Michelsen i den i Bergen utkommande tidningen »Morgenavisen» låtit offentliggöra beriktigandet ordagrant så som jag härövan återgivit det. Från nämnda tidning reproducerades beriktigandet i Kristianiatidningen »Verdens Gang» och därefter i flera andra tidningar.

•

Vid min avresa från Stockholm till Kristiania meddelade mig prins Carl att han i någon svensk tidning, vilken mindes han icke, läst att kung Oscars namn skulle hava blivit utplånat från en på Ofotenbanans nordligaste punkt rest minnessten, och bad mig undersöka huru härmed förhöll sig. Sådan undersökning verkställdes på min framställning genom välvillig förmedling av förvaltningen för de norska statsbanorna och jag fick en tid därefter officiellt meddelande att stenen med inskriptionen och kung Oscars namnteckning befunnits i fullkomligt oskadat skick; vilket jag alltså hade glädjen bringa till prins Carls kännedom.

•

J. Lövland.

I Svenska tidningen Vårt Land förekom någon dag i januari 1906 en artikel, vari allmänheten upplystes om att norrmännen vore i färd med nya fästningsarbeten vid Kongsvinger, vilket gav tidningen anledning till att ängsligt fråga: »Vad gör svenske ministern i Kristiania?» Ehuru jag var alldeles övertygad om att dessa fästningsarbeten voro en fullkomlig myt, gjorde jag mig likväl omak att anställa efterforskningar. Jag genomgick norska regeringens proposition till stortinget angående armébudgeten men fann där icke något som helst anslagskrav för dylika arbeten. Min förmodan att de angivna ryktena vore grundlösa bekräftades även från flera privata håll, där jag hade tillfälle sondera frågan. Jag begagnade också mitt nästa sammanträffande med utrikesministern för att bringa saken på tal och han förklarade att han icke kunde förstå varifrån ett så grundlöst rykte kunde härleda sig. Den norska regeringen hade icke en tanke på att bygga nya fästningar. Han hade särskilt i denna fråga haft ett samtal med försvarsministern, som förklarat att det enda i den vägen man inom försvarsdepartementet hade bragt å bane, vore befästandet av Narvik, men även detta först i sinom tid, då de publika finanserna komme i ett bättre skick än det vari de voro nu. Det vore en framtidstanke, som man gärna ville ha realiserad, men ännu funnes icke ens någon plan utarbetad därtill. Försvarsministern hade jämväl förklarat att man icke hade klart för sig huru de kanoner och pansartorn, som på grund av Karlstadskonventionen skulle bortföras från deras nuvarande platser, skulle användas. Endast så mycket var bestämt att en del kanoner skulle föras till Fredrikstad och att två av de 4 pansartornen skulle föras till Narvik för att där finnas att tillgå för de tilltänkta befästningarna därstädes. Utrikesministern tillade, att han toge för givet att han icke behövde för mig påpeka vilka motiv, som låge till grund för tanken på Narviks

befästade och att detta borde vara snarare i än emot Sveriges intressen.

Återigen hade sålunda den svenska pressen lupit i ogjort väder. Man tycktes på dessa håll ännu icke förstå, att Norge numera borde behandlas såsom en främmande vänskaplig stat, gent emot vilken samma internationella takt och grannlagenhet vore påkallad som gent emot vilken annan främmande vänskaplig makt som helst. Men detta var varken första gången eller dessvärre den sista, då jag i min verksamhet hade obehag och besvär av den del av pressen som representerades av Vårt Land et consortes.

*

I februari 1906 avreste konung Haakon och drottning Maud till Danmark för att bevista kung Kristian IX:s begravning och använde därvid järnvägståg genom Sverige. Ett par Kristianiatidningar serverade allmänheten en notis om att konungen före sin avresa till Danmark skulle hava mottagit flera anonyma hotelsebrev från Sverige. Denna notis hade, enligt vad en insändare i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning påstod, väckt en mycket pinsam uppmärksamhet i Göteborg. Utrikesminister Lövland meddelade, när jag tillfrågade honom om saken, att för så vitt han visste hade icke några anonyma hotelsebrev anlant till konungen. Endast från redaktionen för Dagbladet hade för utrikesministern företetts ett till redaktionen adresserat brev med Göteborgs poststämpel, vari i starka ordalag varnades för att lägga konung Haakons resa till Danmark genom Sverige, men herr Lövland hade icke funnit brevet värt beaktande och hade därför makulerat det. På fråga om kung Haakon till äventyrs vid föregående tillfällen fått svenska anonyma hotelsebrev, upplystes att ett sådant verkligen kommit vid tiden för konungens intåg. Som en kuriositet ville herr Lövland tillika nämna, att drottning Maud såsom prinses-

sa i Köpenhamn erhållit ett hotelsebrev — från Norge. Minister von Ditten, som haft dagliga konferenser med kung Haakon samt hovfunktionärer rörande den då förestående resan, förklarade också att han icke hört talas om något hotelsebrev, vilket han säkerligen skulle hava gjort om sådant förekommit.

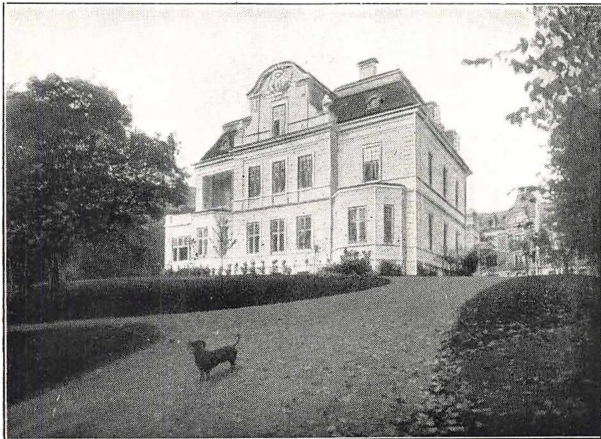
De ifrågavarande tidningsnotiserna måste alltså anses såsom fullkomligt grundlösa.

Enligt vad sedermera upplystes om resan hade den fram och tillbaka gått utan att något som helst anmärkningsvärt hänt. De kungliga hade icke någonstades lämnat sin vagn, och under tågets uppehåll på stationer hade gardinerna för vagnens fönster varit nedrullade för att utestänga de nyfiknas blickar.

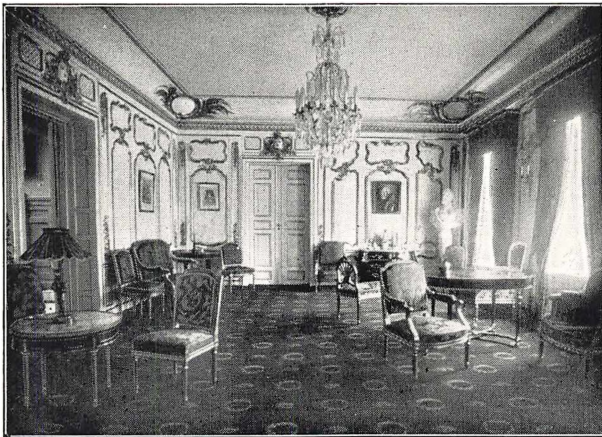
*

En av mina första omsorger i Kristiania blev att skaffa beskickningen och dess chef passande lokaler. Att få hyra någon därtill lämplig våning var den tiden nästan omöjligt. Själv bodde jag på hotell, men legationssekreteraren hade lyckats få hyra en liten våning för sig, och där upplät han välvilligt ett rum, som tillsvidare fick tjäna som beskickningens kansli. Redan i Stockholm hade jag muntligen talat vid såväl utrikesministern som statsministern om lokalfrågan och därvid bragt på tal inköp av ett hus i Kristiania för den svenska beskickningen och de båda ministrarna hade omfattat denna tanke med sympati. I mitten av januari 1906 avlät jag en skrivelse till utrikesministern med redogörelse för resultatet av mina åtgöranden i saken. Jag betonade det lämpliga principiellt sett av förvärvandet för svenska statens räkning av ett eget hus för beskickningen i Kristiania, bland annat på grund av den prestige för svenska ministern ett sådant förvärv skulle medföra, vartill ock kommo praktiska skäl. Jag framhöll å ena sidan svårigheten, till följd av de förhandenvarande bostadsförhållandena i Kri-

stiania, för ministern att få hyra någon passande våning och å andra sidan de för tillfället rådande billiga fastighetspriserna. Jag hade därför infordrat anbud på hus, som voro till salu, och även fått ett stort antal sådana, av vilka jag dock icke hade funnit något tilltalande. Av en tillfällighet hade jag emellertid fått anvisning på ett hus, som tillhört en norsk borgare, vilken kommit på ekonomiskt obestånd och måst låta sälja huset på exekutiv auktion, varvid det inköpts av Den norske Creditbank för 100,000 kr., motsvarande bankens i huset intecknade fordran, och för vilket belopp banken vore villig sälja huset. Centralt beläget vid Incognitogade, icke långt från kungliga slottet och ännu närmare Statsministerhotellet, och omgivet av en liten trädgård eller park innanför en inhägnad, gjorde huset ett synnerligen tilltalande intryck. I sitt dåvarande skick var det emellertid alltför litet till beskicksningshus och frågan blev alltså huruvida det genom till- och påbyggnad kunde göras lämpligt för ändamålet, och vad en sådan eventuell förändring kunde komma att kosta. Jag hemställde därför att regeringen ville sända en svensk arkitekt till Kristiania för att undersöka nämnda förhållanden. Med bifall härtill sändes slottsarkitekten Lilljekvist till Kristiania, och efter anställda undersökningar avgav han ett utlåtande, vari han på det livligaste tillstyrkte inköpet av det ifrågavarande huset och framställde förslag till dess om- och tillbyggnad för en kostnad av 110,000 kr. Efter det sedermera överintendentsämbetet i infordrat utlåtande likaledes tillstyrkt husköpet, beslöt regeringen d. 7 mars 1906 proposition till riksdagen om anvisande för ändamålet av 210,000 kr. Denna proposition bifölls av riksdagen, dock med nedprutning av beloppet till 175,000. Herr Lilljekvist fick i uppdrag att bringa sina ritningar till överensstämmelse därmed, och följderna blev att husets dimensioner beklagligt nog måste något minskas. Under arbetets gång visade det sig emellertid, att det av riksdagen anvisade beloppet blev

Svenska legationshuset i Kristiania.

Stora salongen i svenska legationshuset i Kristiania.

otillräckligt, om husets ändamålsenlighet och värdighet icke skulle komma att betänkligt lida, och genom välvilliga mecenaters frikostighet lyckades man på privat väg anskaffa vad som felades.

Arbetet med husets förändring varade omkring ett år, och i mars 1907 kunde beskickningens kansli flytta dit, och en kort tid därefter inflyttade jag med min familj.

Slottsarkitekt Lilljekvist hade stor heder av sitt arbete. Huset är uppfört i svensk palästil med en cachet både av förnämhet och av inbjudande trivsamt och tager sig i sin lilla nätta parkomgivning mycket väl ut. Det har också väckt alla deras beundran, som sett huset, och jag har sett i konstkritiska uttalanden detta hus anföras som mönster för stilenlig svensk arkitektur. Även med husets inre dekorerings fick herr Lilljekvist befattning, och denna blev under hans ledning utförd med mycken smak.

Från Nationalmuseum fick beskickningen emottaga några byster, kopparstick och oljefärgstavor, bland de senare en av Carl XV, samt några norska, som förut setat i kungl. slottet i Kristiania.

*

Redan vid mitt första tjänstebesök hos utrikesministern Lövland den 11 dec. 1905 meddelade han mig, att då man i Norge ännu icke utnämnt någon minister i Stockholm, berodde detta utslutande på budgetförhållanden, och han hoppades att intet missförstånd i den vägen förefunnas i Sverige. Han meddelade mig att han hade tänkt sig en av tre namngivna kandidater, bland dem f. statsrådet Vogt, men att ingendera ännu kunnat tillfrågas, då man ju ej visste vilka villkor, som kunde erbjudas. Det dröjde emellertid ganska länge innan utrikesdepartementets budget fastställdes av stortinget, och först den 21 mars 1906 blev herr Vogt utnämnd till minister i Stockholm. Jag hade haft uppdrag att till svenska regeringen

uppgiva de tre kandidaterna med begäran att regeringen ville uttala sig om vilken av dessa tre den helst önskade som minister, varpå regeringen genom mig svarade att vilkendera som helst av de tre namngivna skulle vara välkommen.

Vid ett besök hos kung Oscar efter herr Vogts utnämning, yttrade han, att han funne det mindre taktfullt av norrmännen att som förste minister här sända en man, som suttit vid kung Oscars rådsbord. Till försvar för denna åtgärd hänvisade jag till norska regeringens underställande den svenska regeringen av valet av minister och den svenska regeringens svar. Kungen sade då ingenting och syntes litet förlägen, antingen över att det sålunda visade sig att nämnda förhandling emellan regeringarna skett utan hans vetskap eller, vilket var troligare, att han hade glömt det.

Såväl vid mina besök i Stockholm som vid herr Vogts i Kristiania brukade vi sammanträffa och någon tid efter hans utnämning kollationerade vi våra intryck av resp. Kristiania och Stockholm, därvid jag förklarade att mitt var odelat gott; jag hade mött förståelse och vänlighet överallt. Han sade att han funnit tonen i Stockholm visserligen något kall, men bemötandet i regel dock fullkomligt korrekt, varifrån dock undantag förekommit. Sålunda hade det hänt att i en salong en namngiven hovman gått emot honom, sett honom rakt i ögonen och därpå demonstrativt vänt honom ryggen. Jag berättade detta för utrikesminister Trolle, som förklarade sig i hög grad ogilla hovmannens uppförande och sade sig skola fästa dennes uppmärksamhet på olämpligheten därav. Detta relaterade jag för herr Vogt, som visserligen sade sig hava berättat episoden utan avsikt att jag skulle låta den komma vidare, men jag är övertygad om att han egentligen var belåten med att jag gjort det.

Samtidigt med herr Vogt utnämndes också åtskilliga

Benjamin Vogt.

andra norska beskickningschefer, däribland baron Wedel Jarlsberg, som dittills fungerat som »midlertidig» minister i Köpenhamn och nu utnämndes till minister i Paris, Madrid och Lissabon.

Meningen var att då också till minister i Köpenhamn utnämna herr Gude. Men på föreställning från svensk sida om olämpligheten av detta val med hänsyn till Sverige, då herr Gude vid unionsupplösningen representerade Sverige på samma plats, fullföljdes icke denna avsikt, utan förblev posten tillsvidare vakant.

I anledning av baron Wedels berörda utnämning skrevs i danska tidningen Politiken att det var klokt att förflytta baron Wedel från Köpenhamn. Han kunde visserligen vara väl sedd i danska kretsar, men det vore icke obekant för någon intresserad att man i Sverige betraktade hans kvarblivande vid det danska hovet med misshag. Den norske diplomaten, tillika dansk godsägare, vore som bekant mycket nära anknuten till unionskrisen och det var i synnerhet hans verksamhet som norsk agent, som gav anledning till att man i Sverige ansåg det officiella Danmark hava ådagalagt sviktande lojalitet emot Sverige. Bäst hade det också varit, tillade tidningen, om baron Wedels officiella diplomatiska verksamhet överhuvudtaget icke berört Danmark, men det förtjänade i allt fall bifall att denna hans verksamhet icke blev varaktig.

*

Från den 26 jan.—15 mars 1906 hade jag tjänstledighet för att deltaga i förhandlingarna rörande handelstraktat emellan Sverige och Tyskland. Förutom mig voro svenska underhandlare landshövdingen greve Douglas, ordförande, samt brukspatron Wilhelm Tamm, d:r H. Cavalli och disponenten E. J. Ljungberg. Bland de tyska underhandlarna, under excellensen von Körners ordförandeskap, var även dåvarande Geheimerath Kapp, den

samme, som sedermera blev historiskt namnkunnig genom sitt försök 1920 till kontrarevolution emot den tyska republiken. Han var vid tiden för underhandlingarna en man i sina bästa år, stor och stark och med ansiktet fullt av ärr efter sabelhugg, erhållna i studentdueller. Han var typen för en tysk junker, agrar ut i fingertopparna; som sällskapsmänniska var han utmärkt trevlig och det var roligt att se honom och greve Douglas, som också hade varit tysk student, uppliva tyska studentseder och »Salamander reiben».

Underhandlingarna, som nu skulle försiggå i Berlin, hade förut förts i Stockholm och man hade under den tiden berett tyskarna tillfälle att få se svensk storindustri genom anordnandet av en resa huvudsakligen till Skutskär och Domnarvet, vilken resa för mig kvarstår i oblandat angenämt minne. Resan var anordnad av disponent Ljungberg såsom värd både på Skutskär och Domnarvet. Regeringen hade ställt en järnvägssalongsvagn till vårt förfogande. Särskilt anslående för tyskarna var färden i Dalarna. Rättviks hotell, som eljest vid den årstiden var stängt, hade öppnats av ägarinnan fru Skog enkom för vår skull, och hon hade där sörjt för vår trevnad på allt sätt. I Leksand fingo tyskarna en söndag bevittna då folket, iförda sina nationaldräkter, lämnade kyrkan och spriddes i det snötäckta landskapet, ett skådespel som tycktes mycket slå an på dem. I Falun nedsteg hela sällskapet i gruvan, alla iförda gruvsdräkter och med facklor i händerna och i ett av schakten blev sällskapet serverat en splendid middag. Bland i övrigt inbjudna gäster var också författarinnan Selma Lagerlöf, vars bekantskap det intresserade exc. v. Körner mycket att göra; han hade med stort nöje, sade han, läst Gösta Berlings saga. Efter ett tal under middagen gavs salut och det var egendomligt att iakttaga huru länge dånet av vart skott hördes, återgivet som det blev från alla omgivande kryptor och korridorer. Jag har flera gånger de efterföl-

jande åren träffat exc. v. Körner och han talade alltid med förtjusning om denna resa.

Då vi nu kommo till Berlin, skulle naturligtvis tyskar-
na i sin ordning återgälda den gästfrihet, de åtnjutit i
Sverige, och det gjorde de också i rikt mått. Visserligen
hade de icke tillfälle att anordna någon resa motsvarande
den i Dalarna, men det var knappt någon dag, då vi icke
efter slutat arbete voro inbjudna till middag hos någon
av underhandlarna själva eller hos någon av de tyska
ministrarna eller andra framstående tyskar, på teatern
eller till något annat aftonnöje. Under vår vistelse
i Berlin gav kejsaren en stor officiell bal, till vilken vi
också voro inbjudna. Praktfull kunde man i sanning
kalla denna bal, men också utomordentligt stel. Där upp-
fördes av därtill förut kommenderade officerare inövade
danser inför kejsarparet, sittande på en upphöjning i
danssalen, med hovet och de tyska stordignitärerna på den
ena sidan och diplomatiska kåren på den andra. Icke
en min hos de dansande, vare sig damer eller herrar, kun-
de förråda att de dansade för nöjes skull, utan allt antyd-
de att det skedde efter kommando och under ängslan att
begå något fel. Jag tänkte hela tiden på att så där måtte
det hava gått till vid hoven under medeltiden. Under
aftonens lopp blevo vi alla föreställda först för riks-
kanslern von Bülow och sedan för kejsaren, vilken se-
nare hälsade på en var av oss och underhöll sig en kort
stund med vår ordförande, greve Douglas, som han för
öfrigt kände personligen förut. Supén serverades i en
otalig massa rum, där gästerna voro fördelade efter
rangklasser och vi voro högst artigt anvisade platser
bland de högsta klasserna.

Under vår Berlinvistelse kom kung Oscar en gång
till Berlin, och kejsaren gav middag för honom, till vilken
vi också blevo inbjudna, och även då blevo vi placerade
mycket högt upp vid bordet. Endast två platser skilde
mig från kejsaren. Dessa underhandlingar bevarar jag

i mycket kärt minne, först och främst emedan de ledde till ett tillfredsställande resultat, men också på grund av det behagliga umgänge underhandlarna emellan, som rådde hela tiden.

*

Den 4 april 1906 skulle jag giva min första större officiella middag och hade beställt den å Hotel Victoria, som var känt för sitt goda kök. På morgonen samma dag kom emellertid underrättelse om att prinsessan Louise av Schaumburg-Lippe, en syster till kung Haakon, hade avlidit. Inseende att jag på grund därav skulle erhålla återbud från en stor del av mina inbjudna gäster, föredrog jag att helt och hållet inställa middagen. Därom stod följande dag att läsa i tidningarna, vilket medförde två lustiga episoder. Den ena var att värden på Grand Hotel, där jag bodde, infann sig hos mig och med en förnärmad min förklarade att jag måtte vara obekant med bruket i Kristiania, att icke giva middag på annat hotell än där man bodde. »Nåväl», svarade jag, »den saken kan ju lätt ordnas genom att jag flyttar till Victoria.» Men detta hade tydligen icke ingått i värdens på Grand Hotel beräkning och han skyndade sig att bedja mig för all del icke göra det, ty det skulle ju skada hans hotell ännu mera. »Ja», svarade jag, »jag skall bo kvar men förbehåller mig rätt att beställa middag var jag vill», vilket besvarades allenast med en djup bugning av värden, som därpå avlägsnade sig.

Den andra episoden var den att förste hovstallmästaren Sverdrup, till vilken jag var inbjuden till middag någon av de följande dagarna, tillställde mig ett brev, vari han sade att, som han av tidningarna sett att jag skulle hava haft en större middag, men han icke hade varit inbjuden, så återkallade han sin bjudning till mig. Jag kunde icke annat än hjärtligt le häråt. Umgänget med herr Sverdrup var härmed naturligtvis helt och hållet brutet och på det sättet undgick jag hans täta besök och

sällskapande på gatan, som blivit rent besvärande. När jag sedermera för en gemensam bekant berättade denna episod, sade denne att jag ej skulle döma herr Sverdrup för strängt; han hade på senare tider blivit psykiskt sjuklig så att han till och med ibland måste anses mindre tillräknelig för vad han sade eller gjorde. Denna upplysning var jag tacksam för, då den gav förklaring på mycket i fråga om herr Sverdrup, som jag förut tillskrivit mindre god omdömesförmåga. De av honom omnämnda anteckningarna fick jag emellertid aldrig se.

I april 1906 anlände baronessan Bertha v. Suttner, som av norska Nobelkommittén tilldelats fredspriset för 1905, till Kristiania och höll ett föredrag om fredsrörelsens utveckling. På aftonen samma dag gavs till hennes ära en storartad supé, vartill också jag var inbjuden. Bland sällskapet, som bestod av både herrar och damer, befunno sig stats- och utrikesministrarna ävensom stortingspresidenten. Vid supén öppnades talens rad av en av Nobelkommitténs medlemmar herr Joh. Lund, som talade för Alfred Nobels minne och för hans fädernesland, Sverige, utmynnande talet i en skål för mig såsom representant för detta land.

Jag hade icke väntat, att jag vid detta tillfälle skulle hålla något tal, men var naturligtvis tvungen att svara på herr Lunds skål. Efter att hava tackat för de vackra ord, som sagts om Nobel och hans fädernesland, kom jag in på hans fredskärlek och huru samma känsla också besjälade festens föremål och huru hon så talangfullt uttryckt sina fredstankar i sitt berömda arbete »Ned med vapnen», men jag ville, sade jag, följande hennes tankegång, gå djupare i saken. Vapnen vore ju endast ett medel att föra krig, jag ville att man skulle söka undanröja behovet av detta medel, undanröja orsakerna till krig och därför hellre än ned med vapnen önska ned med tvistigheterna

nationerna emellan och då i främsta rummet emellan Sverige och Norge och föreslog en skål för realiserandet av denna tanke.

Talet emottogs med mycket bifall, och Björnstjerne Björnson, som hade sin plats vid sidan av baronessan v. Suttner, reste sig därifrån och kom till min plats med sitt vinglas i handen och bad att enskilt få dricka min skål med uttalande av sin stora tacksamhet för mitt tal. Edra ord, sade han, skall jag sörja för att de bliva spridda ut över hela landet och ni kan vara säker på att ni »med en Gang» gjort er populär i hela Norge.

Jag, som icke tycker om att bliva tvungen att oförberedd hålla tal, allra minst i en sådan församling, som jag här hade framför mig, var naturligtvis mycket belåten att jag tycktes hava lyckats så bra denna gång.

Dagen därpå fanns mitt tal refererat i alla Kristiania-tidningarna med berömmande och för mig mycket smickrande kommentarier. I en tidning blev talet ämne för en ledande politisk artikel, vari framhölls vikten och betydelsen för Norge av mina ord.

*

Då tiden nalkades den 7 juni, d. v. s. första årsdagen av norrmännens aktion för unionsupplösningen, var det naturligtvis spännande att erfara, huru denna dag skulle komma att firas. Det beslöts emellertid att den icke skulle firas som någon officiell nationaldag, men för att i allt fall giva den en festlig stämning förlade man »den frivillige Børnehjælpsdagen» till denna dag för att sålunda med en yttre glad prägel förena ett vackert humanitärt syftemål. Något officiellt firande av dagen förekom ej, men ett 100-tal stortingsmän samlades på Holmenkollen till ett gemensamt aftonsamkväm.

Alla tidningar hade naturligtvis längre eller kortare åminnelseartiklar, alla uttryckande i mer eller mindre starka ordalag belåtenhet med vad som för ett år sedan

skedde. För så vitt jag hade kunnat sondera folkopinionen var nog också hela norska folket politiskt tillfredsställt med att unionen var upplöst, och jag hade icke trott att jag från något norskt håll skulle få höra ett ogillande ord om 7-juni-händelsen, då till min stora överraskning kommo under mina ögon två nyligen utkomna broschyrer, den ena med titel »Til det norske Folk» av pastor Christopher Bruun, den andra kallad »Vore Prester og den 7:e Juni» av teol. kand. Frits Hansen, båda hållna i en från den allmänna opinionen avvikande ton.

Av bägge dessa kyrkans män framhölls att vad som skedde den 7 juni var en orättfärdig handling och en revolution, som med litet god vilja kunnat undvikas. Christopher Bruuns mera kortfattade uttalande gick ut på att visa hurusom varje röst, som ville göra sig gällande, vare sig i skrift eller tal, mot unionsupplösningen, innan det var för sent, hade konsekvent nedtystats. Detta nämner även Frits Hansen, men ger en längre, delvis rätt humoristisk framställning i frågan och klandrar särskilt kyrkodepartementschefen för missbruk av sin makt över sina underlydande. Hansen söker dock finna en försönande förklaring och ursäkt för »7:e juni-ar:hängarnas» beteende däri, att de velat få en enhällig stämning hos folket såsom en styrka för landet både inåt och utåt och därför i sin varma fosterlandskärlek drivit för långt satsen »att ändamålet helgar medlen». Han slutar med att uttala den förhoppningen att av allt, det onda och goda, som unionsupplösningen fört med sig, det senare skall bliva övervägande och att norrmännen skola inse att det är nödvändigt för att få ett gott förhållande till stånd emellan Norge och Sverige att de skola erkänna sina begångna fel, så att ej unionsupplösningen blir orsak till fortsatt lögn och orättfärdighet, liksom densamma, efter hans mening, varit en följd av vad som skedde för 20 år sedan i den kända riksrättshistorien.

*

Den 22 juni 1906 skulle konung Haakon krönas i Trondhjem. Redan långt därförinnan hade utrikesminister Lövland meddelat beskickningen, att då i en liten stad som Trondhjem inkvarteringsspörsmålet helt naturligt måste vålla stora svårigheter, hade man tänkt sig att de utländska makterna endast skulle låta representera sig av sina respektive beskickningar i Kristiania. De enda undantagen härifrån vore att en broder till kung Haakon samt prinsen av Wales, den senare ombord på ett örlogsfartyg, väntades till kröningen. I början av april emottog jag underrättelse att min chef förberedde mig på nödvändigheten att jag toge tjänstledighet, med förbärande av vilket skäl jag själv önskade, under den tid den förestående kröningen i Trondhjem komme att vara. Slutande därav till vederbörandes avsikt att Sverige icke skulle vara representerat vid kröningen tillät jag mig att avråda från fullföljandet av denna plan. Att konung Oscar eller det svenska konungahuset skulle låta sig representeras vid kröningen ansåg jag för alldeles uteslutet och jag antog också för säkert att någon inbjudan därtill icke skulle utfärdas, men om, som sannolikt vore, en inbjudan gjordes att Sverige skulle bliva representerat, hade jag svårt att förstå huru man skulle kunna underlåta att antaga denna inbjudan utan att visa Norge och dess konung uppenbar ohövlighet. Kung Haakon var ju redan i Sverige erkänd som Norges konung och kröningen vore ju ej annat än en religiös ceremoni till bekräftelse av hans tronbestigning. Och för övrigt vad skulle tjänstledighet under kröningstiden tjäna till? En inbjudning kunde ju komma när som helst och det vore vid dennas emottagande, som man måste fatta ståndpunkt i frågan. Huru man än besvarade inbjudningen bleve ju tjänstledigheten under själva kröningen betydelselös.

Man måste hava varit mycket obeslutsam i Stockholm, ty ännu i slutet av maj hade jag ej fått besked

K. Berner.

på huru det skulle bliva. Jag påkallade då bestämt svar och hemställde tillika huruvida icke, om man absolut ville att Sverige icke skulle vara officiellt representerat vid kröningen, det skulle vara bäst, om man kunde förekomma att någon inbjudning utfärdades, och jag förklarade att jag trodde mig på den fot jag stod med utrikesminister Lövland kunna utverka detta.

Detta förslag accepterades i Stockholm och jag be- myndigades att operera i det syftet.

Jag besökte därför utrikesministern och inledde samtalet därmed, att då det vore en självklar sak att varken konung Oscar eller någon av det svenska konungahuset kunde eller ville låta sig representeras vid konung Haakons kröning, jag antog att man icke heller i Norge förväntade något sådant. Herr Lövland svarade att han med avsikt undvikit att bringa denna sak på tal vare sig med konungen eller eljest inom regeringen eller med stortingspresidentskapet. Han hade velat avvakta Sveriges hållning i saken och han kunde därför ej besvara frågan, vilka förväntningar man i ledande norska kretsar hade rörande Sveriges deltagande i kröningshögtidligheterna. Personligen hade herr Lövland varit besluten att respektera konung Oscars önskningsar i detta fall. Han hade även begagnat sitt inflytande hos de större norska tidningarna för att dessa icke skulle upptaga frågan till diskusison på förhand utan iakttaga tystnad, åtminstone till dess man kände Sveriges ställning. Men, sade han, hans ämbete krävde att han även toge hänsyn till sakens politiska innebörd och frågade mig härom. Jag svarade att Sveriges eventuella uteblivande från kröningen icke skulle hava någon politisk innebörd. Allra minst finge det uppfattas såsom någon avvikelse från Sveriges av mig förut angivna program beträffande Norge. Uteblivandet vore allenast att betrakta som utslag av känslor som voro helt naturliga och därför borde respekteras.

Herr Lövland förklarade, att då Sveriges uteblivande från kröningen sålunda icke vore att uppfatta som någon demonstration av politisk innebörd, ville han, under beklagande att nödgas sakna Sveriges representant vid kröningen, göra allt vad på honom ankomme för att befrämja en riktig förståelse av detta uteblivande och han ämnade i detta avseende i sinom tid konferera med de större tidningarnas redaktioner. Han sade sig väl förstå de skäl som dikterade konung Oscars handlingssätt och trodde även att hela norska folket, av vilket konung Oscar var »i Grund meget avholdt», skulle till fullo respektera konungens känslor.

Herr Lövland framkastade frågan, huru jag trodde saken skulle komma att uppfattas i utlandet, vartill jag svarade att jag antog att man där skulle finna Sveriges uteblivande mycket naturligt och att jag hade stöd för detta antagande i uttalanden av mina i Kristiania varande kolleger. Herr Lövland begärde tillstånd att få meddela förhållandet till Norges sändebud i utlandet för att sätta dem i tillfälle att undanröja tilläventyrs uppkommande missförstånd i frågan. Jag fann hinder härför icke möta. Slutligen sade herr Lövland, att vad han nu sagt hittills endast vore hans personliga mening, men att han ämnade ofördröjligen meddela sig i ämnet med konungen, statsministern och stortingspresidentskapet. Jag förklarade min avsikt vara, sedan jag nu talat med utrikesministern och under förutsättning att jag finge referera till dennes nu gjorda uttalanden, att personligen i samma ärende söka statsministern och stortingspresidenten. Herr Lövland sade att detta vore så mycket bättre och antydde att det nog skulle göra mycket gott om jag även personligen sökte tala med konung Haakon i ämnet.

Jag besökte därefter genast såväl statsminister Michelsen som stortingspresidenten Berner. Båda sade sig till fullo instämma i utrikesministerns uttalanden och

herr Berner uttryckte särskilt sin erkänsla för det sätt, varpå denna grannliga sak sålunda behandlats från svensk sida; han vore övertygad om att allt förståndigt folk i Norge skulle dela denna hans mening.

Någon audiens hos konungen Haakon fann jag där-
emot ej lämpligt att för denna sak söka.

Vad som sålunda förekommit inberättade jag till min chef med uttalande av att jag för min del fann frågan så-
lunda hava fått en god lösning; mina konferenser med
ovannämnda tre herrar och envars av dem förbindliga
sätt emot mig, då jag lämnade honom, var mig ytter-
ligare en borgen för att den nu gjorda *démarchen* varit
den rätta. Den vann också gillande i Stockholm, och
någon inbjudning till kröningen hördes sedermera icke
heller utav.

Någon tid före kröningen lästes i »Morgenbladet»
att enligt förljudande från Stockholm skulle Sverige icke
komma att representeras vid kröningen. Detta kommenterades
av tidningen ganska utförligt med uttalande,
bland annat av förvåning över att svenska staten ansågo
sig böra demonstrera emot Norge genom ett sådant åsido-
sättande av internationellt rådande hövlighetsformer.
Men, hette det, Norge kunde taga den saken med lugn;
det vore icke det norska utan det svenska folkets sak
att bedöma om det kunde tjäna Sveriges intressen att dess
utrikespolitik bestämdes efter känslöstämningar i stället
för efter klokhet och klara vyer. Omedelbart därefter
blev dock i tidningen intagen en dementi från norska
utrikesdepartementet, vari det sades att departementet
fått sig officiellt meddelat att Sveriges uteblivande från
kröningen icke finge uppfattas som ett politiskt steg och
icke gjorde något avbrott i det vänskapliga förhållandet
emellan rikena, varefter tillades att bestämmelsen om
Sveriges uteblivande från kröningen skulle vara fattad av
kung Oscar, vilkens personliga känslor icke tillåte honom
att vara representerad vid en kröning, som föreginge

med samma krona, varmed han själv på sin tid kröntes, och i samma kyrka. I övrigt ordades icke mycket om saken i den norska pressen.

I anledning av kröningen fingo alla mina kolleger emottaga storkorset av S:t Olavs-orden och herr Lövland tillfrågade mig efter återkomsten från Trondhjem förtroligt huruvida icke jag ville tillåta att samma dekoration tilldelades också mig, ehuru jag ej bevistat kröningen. Men jag avböjde detta alldeles bestämt med uttalande av min tacksamhet för den vänlighet emot mig, som det gjorda erbjudandet bar vittne om. Jag ansåg nämligen att om jag i likhet med mina kolleger, som bevistat kröningen, emottog den erbjudna dekorationen, skulle mitt uteblivande vara meningslöst.

*

På våren 1906 hemkommo excellensen och fru Lövenskjold från utlandet, där de hade vistats sedan oktober månad föregående år. De hade således ej varit med om konungavalet och konungaparets installerande i Kristiania. Kort efter deras hemkomst blev jag inviterad till dem å Vækkerö, strax utanför Kristiania.

Excellensen hade icke, så vitt jag vet, tillhört det gamla hovet, men fru Lövenskjold hade varit överhovmästarinna hos drottning Sophia och var nu i högsta grad uppbragt över regimeförändringen. Hon berättade att konung Oscar ofta gästade Vækkerö, visade mig den terrass, där kungen om sommaren brukade intaga kaffe efter middagen, den stol, som han brukade sitta i, och hade en mångfald detaljer att förtälja från konungens besök. Hon hade på en flygel i salongen etablerat en storartad samling av fotografier av kung Oscar och drottning Sophia samt andra medlemmar av den svenska konungafamiljen och sade att hon med avsikt hade givit denna porträttsamling en så i ögonfallande plats för att »ærgre» anhängarna av den nya regimen. Före-

träde hos det nya kungaparet hade hon icke begärt, sade hon, och komme heller icke att begära, vartill jag tillät mig invända att med den sociala ställning hon och hennes man intogo, kunde det nog icke undvikas; och mycket riktigt, icke så länge därefter läste jag i tidningen att kungen och drottningen mottagit excellensen och fru Lövenskjold. Då jag någon tid därefter träffade fru Lövenskjold och erinrade henne om vårt samtal, sade hon: Ja ni hade rätt, det kunde icke undvikas.

Hos en annan medlem av släkten Lövenskjold, den siste hovchefen hos kung Oscar, Herman Lövenskjold, fann jag samma varma tillgivenhet för kung Oscar och det svenska kungahuset, men han gav denna sin tillgivenhet, tyckte jag, en lugnare och värdigare prägel, närmast av resignerad sorg utan ett enda uttryck, som kunde tolkas som illojalt emot den nya regimen.

*

Den 16 juni 1906 blev jag, sedan riksdagen på ordinarie stat anvisat medel till beskickningen i Kristiania, definitivt utnämnd till den post, jag dittills beklätt på förordnande.

I augusti månad samma år fick jag uppdrag att i utrikesdepartementet biträda med utarbetandet av ny konsulatförordning och åtnjöt för det ändamålet tjänstledighet under två månader. Den 28 september blev jag i enlighet med den nya konsulatförordningen förordnad att såsom generalkonsul utöva högsta ledningen av konsulatärendena för Norge. Några svenska konsulter funnos då ännu icke tillsatta. De skulle tillsättas av Kungl. Maj:t men det ålåg mig såväl att inkomma med förslag om de platser där svenska konsulat borde upprättas som att, sedan detta blivit bestämt, föreslå deras besättning med lämpliga personer. Det första konsulatet upprättades i Kristiania, och flera lämpliga sökande funnos till det samma, vilket gjorde valet svårare. Till den förste inne-

havaren utsågs grosshandlaren G. Aspelin och det visade sig sedermera att detta var ett synnerligen lyckligt val. Vidare upprättades konsulat i Bergen, Kristiansand, Narvik, Stavanger och Trondhjem, varjämte av utrikesministern tillsattes vice konsulter på vissa platser runt om i landet.

*

Som bekant skulle enligt Karlstadskonventionen vissa norska befästningar nedläggas och göras oanvändbara såsom sådana. Tillika bestämdes att kontrollen över att sålunda föreskrivna åtgärder blivit verkställda, vilket skulle vara gjort före den 26 juni 1906, skulle utövas av en kommission, bestående av tre officerare av utländsk, varken svensk eller norsk, nationalitet av vilka vartdera riket valde en och den tredje skulle utses av de två sålunda valda. Då tiden därtill ansågs passande, skreds till tillsättande av bemälda kommission, till vars medlemmar utsågs från Sverige en överste i österrikiska genistaben, från Norge en tysk överste och av dessa två en nederländsk överste.

I början av augusti 1906 begynte kommissionen sitt arbete och den 20 i samma månad avgav den sitt betänkande, vari uttalades att Karlstadsavtalet rörande befästningarnas nedläggande inom den neutrala zonen blivit till fullo lojalt uppfyllt. Härmed nedtystades allt det prat, som tid efter annan förekommit i den svenska pressen därom att ifrågavarande avtal icke skulle hava blivit uppfyllt, utan att man sökt kringgå det.

*

Genom Karlstadskonventionen blev det också bestämt, bland annat, att den i bägge rikena gällande lagen av år 1883 angående flyttlapparna, vilken lag utsträckts att gälla intill utgången av år 1907, skulle gälla ytterligare tio år. I avseende å lagens tillämpning under denna tid-

rymd från och med år 1908 gjordes dock den inskränkning, att de svenska lapparna, som enligt 1883 års lag ägde att med sina renar flytta över till Norge den 1 maj, icke vidare skulle utan vederbörande jordägares eller brukares samtycke äga verkställa sådan flyttning före den 15 juni, där ej ovanliga väderleksförhållanden nödvändiggjorde tidigare flyttning, dock att Sverige ägde rätt att på sin bekostnad genom skiljedom få avgjort om och i vilken utsträckning det kunde vara nödvändigt för de svenska lapparna att oberoende av ovanliga väderleksförhållanden företaga flyttning över till Norge före den 15 juni. Emot denna bestämmelse avgavs emellertid från en stor del av de till Norge flyttande lapparna protest under förklarande att det vore omöjligt företaga flyttningen till Norge så sent som den 15 juni. Ganska täta klagomål hade också avgivits från norska jordägare över att renar från Sverige obehörigen inträngt och anställt stor skada för jordägarna. I anledning härav fick jag i oktober månad 1906 uppdrag att hos norska regeringen göra förfrågan huruvida densamma vore villig att delta i en gemensam undersökning om och i vilken utsträckning jämkningar kunde företagas uti ifrågavarande konvention, närmast med hänsyn till tiden för lapparnas flyttning över gränsen; och sedan denna framställning besvarats tillmötesgående, uppdrogs åt mig och dåvarande landshövdingen i Norrbottens län Karl Bergström att jämte från norsk sida utsedda fullmäktige, norske ministern i Stockholm Vogt och riksadvokaten Kjerchow, utarbeta förslag till program för en gemensam undersökning av åtskilliga förhållanden rörande de svenska flyttlapparnas renbete i Norge att användas som material vid eventuellt blivande underhandlingar emellan de två rikena.

Dessa delegerade sammanträdde i Kristiania i början av januari 1907 och efter flera dagars mycket grundliga förhandlingar enades man om ett förslag i omförmälda

avseende angivande tillika vissa förutsättningar för båda ländernas avtal om undersökningen, arbetsordning för en blivande undersökningskommission m. m., vilket förslag med ett däri, på initiativ av svenska regeringen, senare gjort tillägg godkändes av båda ländernas regeringar, vilka överenskommo att i samtidigt till de respektive ländernas nationalförsamlingar avlämnade propositioner inhämta dessa församlingars medgivande om tillstånd för de respektive regeringarna att träffa avtal om föranstaltande av sådana gemensamma undersökningar, som i de ovannämnda delegerades förslag omförmälts och i överensstämmelse med detsamma.

I maj 1907 bifölls den kungl. propositionen av svenska riksdagen utan motstånd.

Men i norska stortinget gick saken icke så lätt. Den 23 april efter en middag hemma hos mig, där utrikesminister Lövland var en av gästerna, meddelade han mig att det tycktes komma att uppstå svårigheter att få stortinget att bifalla propositionen. Man tycktes ej vilja suspendera Karlstadskonventionens bestämmelser om flyttningstidens uppskjutande till den 15 juni redan innan den ännu tillämpats. Denna bestämmelse vore det enda fördelaktiga Norge uppnått i Karlstad och det vore ej tilltalande att redan nu efterskänka denna fördel; det skulle komma att anses innebära alltför stor eftergivenhet för Sverige. Herr Lövland tillade att såväl han som lantbruksministern, under vilkens departement frågan sorterade, visserligen ämnade göra frågan till kabinettsfråga, men med den svaga ställning regeringen i sin helhet just då hade i stortinget, fruktade herr Lövland att en sådan démarche från dessa båda regeringsmedlemmars sida icke skulle hava så synnerligen kraftig verkan. Det som däremot säkerligen skulle bidraga till framgång för saken, sade han, vore om jag ville göra, som herr Lövland uttryckte sig, mitt stora personliga inflytande gällande direkt hos herr Berner, som var ordförande i den stor-

tingskommitté, som hade att behandla saken innan den förekomme i stortinget. Herr Berner tillhörde nog dem som voro emot saken. Jag förklarade mig naturligtvis gärna villig att göra vad jag kunde för sakens befrämjande och som herr Berner också var en av mina middagsgäster begagnade jag tillfället att genast samtala med honom i ämnet. Jag inledde samtalet med att fråga när saken väntades skola förekomma i stortinget och sedan herr Berner förklarat att den just i dagarna skulle behandlas i kommittén, yttrade jag att jag antog att inga betänkligheter förefunnes. Herr Berner svarade att sådana nog funnes och så framställde han samma anmärkningar som herr Lövland nyss angivit. Jag framhöll hurusom svenska regeringen, därest förslaget om gemensam undersökning förkastades, otvivelaktigt skulle begagna sig av sin rätt att genast skrida till skiljedom för att förekomma tillämpningen av den olyckliga bestämmelsen om 15 juni, vilken uppenbarligen tillkommit litet förhastat och utan närmare kännedom om de verkligen existerande lappförhållandena. Man vore därför i Sverige icke i tvivel om utgången av en skiljedom i sådant hänseende men hade icke desto mindre föredragit att föreslå en gemensam undersökning och sakens ordnande på underhandlingens väg, dels emedan undersökning ju i allt fall enligt Karlstadskonventionen skulle ske före 1917 och man då ansåge det vara så gott att göra denna undersökning så snart som möjligt, dels emedan man funne det politiskt klokare att bringa saken under gemensam frivillig förhandling emellan rikena än att hänskjuta den till en skiljedom vars utslag alltid skulle komma att få en tvångskaraktär. Jag framhöll vidare vilket dåligt intryck ett förkastande av ifrågavarande överenskommelse emellan regeringarna skulle komma att göra i båda länderna genom den déconfiture icke blott för den norska regeringen utan också för Norges minister i Stockholm ett sådant förkastande skulle innebära. För egen del,

sade jag, skulle jag djupt beklaga ett sådant steg, som för mig skulle innebära en varning för framtiden i fråga om behandling av framdeles uppkommande spörsmål de båda länderna emellan. Herr Berner svarade helt försiktigt, att det naturligtvis vore omöjligt för honom att yttra sig om frågans utgång innan den ännu varit före i kommittén, men att han lade mycken stor vikt på vad jag hade sagt.

En tid därefter meddelade herr Berner mig, att han inom kommittén pläderat för bifall till regeringens proposition: Kommitténs »Indstilling» komme nog att bli tillstyrkande och i så fall komme saken nog även att gå i stortinget. Samma dag jag fick detta meddelande från herr Berner underrättade mig herr Lövland, att han och lantbruksministern dagen förut varit tillkallade till stortingskommitténs sammanträde för att lämna upplysningar i lappfrågan och hade då av herr Berner examinerats som »Skoledrenge». De hade därefter lämnat kommittén utan att få erfara kommitténs eller herr Berners ställning till frågan. Då jag upplyste herr Lövland om herr Berners samma dag gjorda meddelande till mig, tycktes herr Lövland bli mycket överraskad. Han hade av herr Berners ton vid examinationen tyckt sig finna att herr Berner kvarstod på sin ståndpunkt som motståndare till saken. Han hade emellertid i kommittén i de båda statsrådets närvaro utförligt redogjort för sitt samtal med mig i ämnet och framhållit, att jag hade tyckts skola personligen taga mig nära om förslaget icke godkändes; men han hade icke uttalat några konklusioner därav.

Herr Michelsen, som jag dagen därpå träffade och som jag interPELLERADE i saken, hade emellertid den uppfattning, att herr Berner hade tagit starkt intryck av den betydelse i politiskt avseende, som jag framhållit, och han trodde att saken skulle komma att gå.

Därefter vilade saken till medlet av juli månad, då stortingskommittén blev färdig med sitt utlåtande, i vilket majoriteten i kommittén tillstyrkte förhandlingars inledande men med det förbehåll, att Karlstadskonventionens bestämmelse om flyttningstiden, 15 juni, icke frånginges. Men detta var ju just huvudsaken.

Då jag härnäst träffade herr Lövland, sade han att med detta uttalande från kommittén vore det nog ingen utsikt för att propositionen skulle komma att bifallas i stortinget och frågade mig om svenska regeringen kunde tänkas acceptera inledande av underhandlingar med det av kommittén gjorda förbehållet, vartill jag svarade, att jag vore förvissad att svenska regeringen skulle uppfatta kommitténs förbehåll såsom liktydigt med ett rent avslag på hela saken och att förhandlingarna från svensk sida skulle anses avbrutna. Herr Lövland sade sig ämna vid debatten i stortinget framhålla detta. Då frågan sedermera den 19 juli förekom i stortinget, skedde detta inför stängda dörrar. Herr Berner hade efter samråd med herr Lövland beslutit detta förfaringssätt, då det syntes mindre tilltalande att det stenografiska referatet över debatten, som säkerligen skulle komma att bjuda på en hel del skarpa uttryck om påtryckning från Sverige med mera dylikt, skulle offentliggöras.

Emellertid bifölls propositionen med stor majoritet och då herr Lövland per telefon meddelade mig resultatet av omröstningen, upplyste han, som ingalunda väntat sig ens närmelsevis så stor majoritet för propositionen, att oppositionen under första delen av debatten bestämt fasthållit vid det av kommittémajoriteten gjorda förbehållet, men efter ett anförande av herr Lövland, varunder han, på grund av att mötet var hemligt, kunde, som han själv sade, säga vederbörande sanningar, som han eljest ej skulle kunnat uttala, hade omslag ägt rum. Debatten, sade herr Lövland, hade varit delvis ganska

het, men därunder hade dock icke förekommit något som helst yttrande, som internationellt sett hade inneburit något kränkande.

Avtal om gemensamma undersökningar i överensstämmelse med de sålunda av riksförsamlingarna bifallna regeringspropositionerna träffades därefter emellan regeringarna genom utväxling av diplomatiska noter och därmed var inledningen gjord till dessa underhandlingar i renbetesfrågan, som skulle komma att kräva en så vidlyftig undersökningsapparat och så mycken arbetskraft under nära 12 års tid, utmynnande slutligen som bekant i en konvention av den 5 februari 1919 emellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning.

*

I oktober 1906 bragtes ånyo till liv en gammal tvistefråga angående sjögränsen mellan Sverige och Norge.

Förhistorien till denna fråga, allmänt känd under benämningen Grisbådafrågan, var i största korthet sammanfattad följande: Sedan många år tillbaka hade rått osäkerhet angående den rätta sträckningen av den genom 1661 års gränsregleringstraktat fastställda sjögränsen mellan de båda länderna. År 1897 gjordes frågan till föremål för behandling av en svensk och norsk kommission. Därvid uppnåddes enighet i fråga om gränsens dragning till en viss punkt och blev gränsen intill denna punkt vederbörligen godkänd och fastslagen. Beträffande gränsens vidare sträckning ut över havet så långt territorialgränsen gick, kunde enighet däremot icke nås. År 1904 gjordes ånyo försök till lösning av den sålunda svävande frågan. Då framlades nämligen för såväl riksdag som storting propositioner därom, att frågan om den tvistiga gränslinjen skulle hänskjutas till avgörande av en särskild skiljedomstol, tillsatt på närmare angivet sätt. Frågan förföll även då, närmast på grund av oenig-

het mellan de båda länderna i fråga om den blivande skiljedomstolens sammansättning.

Saken kom som sagt åter upp i oktober 1906, då norska regeringen genom sin minister i Stockholm, närmast i anledning av tillspetsade stridigheter mellan svenska och norska fiskare i frågan om fiskrätten på de omtvistade territorierna, gjorde en framställning till den svenska regeringen, innefattande dels begäran att frågan om gränslinjens sträckning måtte underkastas avgörande genom skiljedom, dels protest emot det från svensk sida verkställda bortförandet av norska fiskredskap från vissa uppgivna grund jämte uttalande av förhoppning om att dylika åtgärder icke vidare måtte förekomma, dels ock slutligen förslag om tillsättande av en svensk-norsk kommission, som skulle hava till uppgift att efter undersökningar på ort och ställe avgiva förslag angående ett ordnande tillsviðare av fiskeförhållandena å det omtvistade området intill dess frågan hunnit avgöras genom skiljedom.

Några dagar därefter på en av utrikesminister Lövlunds mottagningar bragte han denna fråga på tal med mig. Han ansåg, att densamma väl ej hade något synnerligen reellt värde, men att den borde fortast möjligt avgöras såsom utgörande en källa till tvistigheter dels av mera privat natur mellan svenska och norska fiskare dels av mera officiell art i fråga om svenska och norska myndigheters ställningstagande angående beskyddandet av de resp. privata intressena. Även tidningarna, sade han, hade i denna fråga ett tvisteämne att frossa på, vilket man borde undandraga dem. Herr Lövland ansåg att man nog icke kunde få frågan undanröjd annorledes än genom skiljedom. Vidare undersökningar eller underhandlingar vore nog lönlösa. Han hade dock icke mycken smak för Haagdomstolen. Han tyckte det var en alltför stor och kostbar apparat för denna fråga, och menade att den skulle kunna överlämnas åt en skilje-

domstol, sammansatt av två svenskar, två norrmän och en utländsk »Obmann».

I saknad då av kännedom om frågan och min regerings ståndpunkt till densamma inskränkte jag mig till att biträda herr Lövlands uppfattning om önskvärdheten av att frågan bragtes ur världen.

I början av påföljande december gjorde herr Lövland hos mig förfrågan när jag trodde att något svar kunde vara att förvänta från svenska regeringen på norska regeringens ovannämnda genom herr Vogt gjorda framställning. Herr Lövland sade sig nämligen anse högligen önskvärt att ännu rådande tvistefrågor mellan de båda länderna bleve ju förr desto hellre bragta ur världen. Jag svarade att jag för tillfället icke kunde lämna besked härutinnan, men att jag ville meddela mig med min regering för att bliva satt i tillfälle att besvara frågan. Jag hade emellertid någon tid förut från min chef fått emottaga en förtrolig redogörelse för frågans läge och för svenska regeringens ståndpunkt till densamma och hade av denna redogörelse erfarit, bland annat, att man i Sverige var sysselsatt med grundliga undersökningar och sakkunnig granskning av alla till frågan hörande handlingar och kartor, och jag kunde förstå att dröjsmålet med det officiella svaret på den norska framställningen berodde på att man ville avvakta resultatet av dessa undersökningar.

Jag begagnade emellertid tillfället att under samtalets gång och med ledning av min dåmera vunna kännedom om frågans läge framhålla hurusom vissa av de omtvistade skären, nämligen Koster-skären, under alla förhållanden måste anses såsom svenskt territorium och jag sade mig vara tämligen säker på att svenska regeringen aldrig skulle komma att medgiva att frågan om dessa skär skulle underkastas skiljedomstol. Härtill genmälde herr Lövland, att han föreställt sig att frågan skulle

överlämnas till skiljedomstol i den omfattning som 1904 års förslag angav.

Den 28 sept. 1907 fick jag telegram från statsminister Lindman, som då för tillfället fungerade också som utrikesminister, med underrättelse att svenska regeringen beslutit i princip bifalla Norges framställning om skiljedom i Grisbådafrågan. Underhandlingar borde därför upptagas med norska regeringen angående närmare bestämmelser i detta avseende, och jag skulle härom underätta herr Lövland. Följande dag meddelade mig excellensen Lindman i telefon med åberopande av gårdagens telegram, att svenska regeringen väl i princip gått med på den norska framställningen om skiljedom, men önskade förhandla om vad den skulle omfatta, huru domstolen skulle sammansättas, vem som skulle betala kostnaderna m. m., ävensom om huru fisket skulle bedrivas under tiden till dess skiljedom fallit.

Den 29 sept. avlät jag skrivelse till statsministern, vari jag meddelade att herr Lövland ansåg helt naturligt att underhandlingar måste föras angående formen för frågans hänskjutande till skiljedom och vad därmed hade sammanhang och att han för sin del icke fann hinder möta för att dessa förhandlingar fördes i Stockholm. Men herr Vogt, som otvivelaktigt komme att utses till underhandlare från norsk sida, vore icke disponibel förrän om cirka en månads tid. Ett sådant uppskov, menade herr Lövland, var från norsk sida utan betydelse, under förutsättning att man redan nu kunde komma överens om en provisorisk ordning för fiskets bedrivande i ifrågasvarande fiskevatten, så att man kunde få slut på kriget mellan vissa svenska och norska fiskare, vilket såsom föremål för nästan dagligen förekommande tidningsnotiser började bli va »kjedeligt». I sådant avseende ville herr Lövland vara med på att låta Kosterskären förbehållas svenska fiskare, men önskade som ekvivalent

häremot förbud för svenskarna att fiska vid vissa andra uppgivna skär. Härpå svarades av svenska regeringen, att man icke funne anledning att i fråga om fiskets bedrivande frångå status quo, d. v. s. att svenskarna skulle ensamt hava rätt att fiska på Kosterkären och både svenskar och norrmän få fiska på de andra omstridda skären.

Då jag framförde detta svar, uttalade herr Lövland sin stora förvåning över att den svenska regeringen ansåge sig icke kunna gå in på herr Lövlands förslag, då man ju vid en överenskommelse om fiskets anordning givetvis skulle giva den en sådan form, att den icke innebure någon prejudice för en blivande skiljedom. Emellertid fann herr Lövland denna del av frågan icke värd vidare underhandling utan förklarade sig nöjd med att saken uppsköts på en månad. Under tiden finge sakerna alltså gå som nu, men herr Lövland ville förbereda på att han genom norska beskickningen i Stockholm ville förnya förut gjord protest emot riktigheten av den uppfattning, varpå svenska regeringen stödde sitt handlings-sätt gentemot norska fiskare vid Kosterkären, på det att norska regeringens samtycke nu till att låta saken gå som den gick icke skulle kunna åberopas såsom något medgivande i realiteten.

Sedermera mellan regeringarna förda underhandlingar resulterade i avslutandet av en konvention den 14 mars 1908 mellan de båda länderna om hänskjutande till skiljedom av frågan om viss del av sjögränsen mellan Sverige och Norge. Enligt denna konvention, vari närmare angavs det omfång, vari frågan skulle överlämnas till skiljedomstolen, skulle domstolen bestå av en ordförande, som icke vore någondera partens undersåte eller boende i någotdera landet, samt av två andra ledamöter, en svensk och en norsk.

Sedan denna konvention underställts riksdagens och stortingets godkännande och propositioner härom blivitt av båda riksförsamlingarna bifallna, skreds till skiljedom-

stolens sammansättning. Till skiljedomare utsågos förutvarande nederländske justitieminister J. A. Loef, ordförande, samt såsom ledamöter landshövdingen K. Hj. L. Hammarskjöld och norske justitiarius i Trondhjems stiftsoverret F. V. N. Beichmann. Den 23 okt. avkunnade denna domstol sin dom, enligt vilken som bekant huvudföremålet för tvisten, det egentliga fiskegrundet Grisbådarna, tillerkändes Sverige.

Det torde kunna vara av intresse att här omnämna att det på sin tid fanns ett visst parti inom den svenska riksdagen, som önskade att Grisbådafrågan skulle hänskjutas till avgörande i Karlstad i sammanhang med den allmänna uppgörelsen med Norge men att den Lundeborgska ministären ansåg att denna fråga vore för obetydlig för att upptagas där och avvisade förslaget därigen, vilket för övrigt aldrig framkom offentligt, utan stannade inom underhandsöverläggningarnas område. I Karlstad hade nog eljest denna fråga, som sedermera krävde så mycket arbete och som kom så mycken storm åstad i riksdagen, fått en lättare och i sak för oss ännu fördelaktigare lösning.

*

Den 22 oktober 1906 öppnade konungen för första gången stortinget och höll därvid ett s. k. trontal. Cereemonien ägde rum under mycket högtidliga former i närvaro av drottningen och corps diplomatique.

Diplomatlogen utgjordes av en öppen avbalkning på golvet i själva stortingssalen, så att personer kunde stå utanför logen och samtala med dem, som befunno sig i densamma. Jag bevistade ofta stortingssammanträdena och både regeringsmedlemmar och stortingsmän, som jag kände, kommo ofta under debatterna fram till mig och samspråkade, vilket beredde mig tillfälle att få dels en ganska omfattande personalkännedom om stortingsmännen och deras olika politiska läggning dels ock mera in-

tima upplysningar om de debatterade frågornas läge för tillfället.

Den 30 oktober förekom en mycket livlig och delvis hetsig s. k. trontalsdebatt, på vars utgång berodde ministären Michelsens kvarblivande eller avgång. Under densamma, som jag åhörde från diplomatlogen, förekom att en av socialistpartiets koryféer uttalade bland annat att händelserna 1905 varit baserade på lögn och folkets förande bakom ljustet. Herr Michelsen tog denne talare i skarp upptuktelse, hänvisade till min närvaro i salen och den skada i utlandet sådant tal kunde göra. Socialisten svarade att han icke menat den 7 juni utan vad som hänt därefter, Bernadotte-anbudet och kungadömet upprättande.

Debatten fortsattes också följande dag, då den avslutades med gillande med stor majoritet av en dagordning, som regeringen godkände och vars antagande således betydde regeringens kvarblivande. Denna regeringens seger var emellertid att tillskriva ledaren av vänstern herr Berners ändring av ståndpunkt i sista stund, beroende på att man insåg att ingen av de existerande partigrupperna kunde samla majoritet för bildande av regering. Från flera håll accentuerades också att omröstningens resultat icke betydde förtroende till regeringen utan endast tillkommit av tvång att böja sig för förhållandenas makt. Av flera talare hade framhållits såsom skäl för att icke nu störta regeringen det dåliga intryck av den 7 juni, som ett sådant steg skulle göra i utlandet. För egen del ansåg jag, att vad Sverige anginge det var bäst som skedde. Visserligen, tänkte jag, skulle måhända 7-juni-regeringens fall tilltala känslorna hos en del svenskar, men säkert vore, att under det att denna regering nu vore angelägen om Sveriges vänskap, så skulle, om en ny regering nu bildats, däri hava kommit att ingå män, som gärna velat lägga motsatta känslor i dagen. Under det att man nu syntes verk-

Roald Amundsen och »Gjøa»-männen hälsas välkomna hem av ordföranden i Kristiania »Repräsentantskab» Bugge.

Roald Amundsens färd från landstigningsplatsen efter »Gjøas» återkomst till Kristiania.

ligen vilja undanröja befintliga konflikter och undvika nya, skulle antagligen under en ny regering sådana snart hava uppstått. Praktiskt taget syntes det därför mig bäst att intet regeringsskifte ägde rum. Men i övrigt gav mig denna debatt anledning att reflektera över huru rörligt och växlande det politiska livet är. Det var ju icke mera än något över ett år sedan herr Michelsens stjärna stod högt på den politiska himmelen och strålade med stark glans för alla norrmäns ögon; han hyllades ju som en nationalhjälte och redan nu började denna lysande stjärna att dala och dess glans fördunklas. Nationalhjälten hade hos en stor del av stortinget förvandlats till en nagel i ögat, som man ville bli befriad från. Det man öppet förebrådde honom var att han icke gick nog långt till vänster i politiken, men för min del tror jag att egentliga grunden var att många fruktade, att han i glansen av 7:e juni skulle växa sig så stark i makten att detta skulle försvåra och fördröja andras tillträde till densamma. Nu blev han emellertid kvar, men på mycket sviktande grund. Vem hade kunnat tro det för ett år tillbaka?

*

Under år 1906 tilldrog sig i Kristiania två händelser, som båda på det starkaste berörde den norska nationalkänslan, den ena i sorgens, den andra i glädjens tecken. Den ena händelsen var Henrik Ibsens död den 23 maj. Att bortgången av denne man, som under så lång tid spritt glans och ära över det norska namnet inom hela den bildade världen, skulle väcka allmän och djup sorg var ju alldeles naturligt. Yttre uttryck fick denna sorg i högstämda dödsrunor på vers och prosa i alla tidningar samt i en osedvanligt högtidlig begravning. Ibsens personliga bekantskap fick jag aldrig tillfälle att göra och det var också mycket få främmande förunnat vid den tiden, enär han då förde ett mycket isolerat liv.

Men såg honom gjorde jag ofta, där han satt som han brukade så länge han var frisk, dagligen på bestämd tid vid fönsträt i lärummet på nedre botten i Grand Hotel vid Karl Johans Gade, som var den allmänna stråkvägen för promenerande.

Den andra händelsen var »Gjöa»-expeditionens och dess mäns med Roald Amundsen i spetsen hemkomst till Kristiania den 20 november efter tre års bortovaro och efter att hava verkställt den första genomseglingen av nordvästpassagen, d. v. s. genomfarten från Atlantiska havet till Stilla havet norr om Amerika. Emottagandet var storartat, musik och fantåg och tilljubling av hela befolkningen under hans färd i öppen vagn med ordföranden i stadens »Repræsentantskab» Bugge vid sin sida från fartygets tilläggsplats till Grand Hotel. På aftonen gavs en bankett till ära för Gjöa-männen och främst Amundsen, som strax förut fått emottaga storkorset av S:t Olavs-orden. I banketten deltog regeringens medlemmar, stortingspresidenterna och ett stort antal stortingsmän, samtliga utländska beskickningschefer, medlemmar av högsta domstolen, universitetsprofessorer, högre civila och militära tjänstemän, framstående representanter för handel och sjöfart m. fl. Den vetenskapliga betydelsen av Amundsens gärning, vilken betecknades som ett stordåd, framhölls i en längre tidningsartikel av Frithiof Nansen liksom ock av Yngvar Nielsen i hans festtal vid banketten. Gjöa-expeditionens emottagning formade sig till en nationalhyllning och erinrade mycket om »Vega»-expeditionens och Adolf Nordenskiölds emottagande i Stockholm 1880.

*

I slutet av april 1907 avlade det danska konungaparet besök vid norska hovet och emottagandet hade en festlig och från befolkningens sida vänlig prägel. Under detta besök hade jag flera tillfällen att sammanträffa med

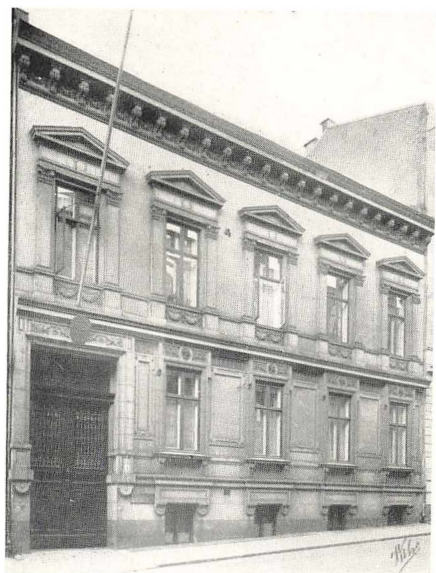
de danska majestäterna, såväl vid för dem givna fester som vid enskild audiens, och både konungen och drottningen visade mig mycken vänlighet. Konungen underhöll sig upprepade gånger med mig. Huvudtemat i dessa samtal var alltid detsamma, nämligen beklagande att Danmark vid unionskrisen kommit i »misshugg», försäkran om det danska konungahusets fullkomligt lojala hållning gentemot Sverige under nämnda kris och slutligen vecklagan över den danska pressen, särskilt »Politiken», som gjorde Danmark så mycket ont med sina artiklar. Konungen bad mig att göra vad jag kunde för att bringa förståelse hos mina landsmän därom att det danska folket icke var solidariskt med oansvarigt folks skrивerier i tidningspressen; han hoppades innerligt att vänskapligt förhållande snart skulle inträda mellan de båda folken. I samma anda talade likaledes drottningen med mig och hon var tydligt angelägen om att övertyga mig om det orättfärdiga i de rådande opinionerna i båda länderna. Föga anade jag då, att jag redan året därpå skulle få min diplomatiska verksamhet förlagd till Köpenhamn.

*

Då tiden nalkades till den 17 maj uppställde jag för mig frågan huruvida jag skulle delta i den allmänna flaggning, som då komme att äga rum, eller icke. Året förut hade den frågan löst sig själv genom att beskickningen icke hade någon lokal där flaggning kunde förekomma, men nu var ju beskickningshuset färdigt och försett med flaggstång. Jag skrev till min chef och anhöll om instruktion, men fick endast till svar att frågan överlämnades till mitt eget omdöme. Efter grundligt övervägande beslöt jag mig för att icke delta i flaggningen. Jag resonerade därvid på följande sätt. Det var den 17 maj 1814 som Norge vägrade att underkasta sig bestämmelsen i Kielfreden om Norges avträdande till konungen av Sverige och med lösen: vad som helst men icke det,

antog en författning för Norge såsom ett självständigt rike. Den tilldragelse, varav minnet firades den 17 maj, innebar således en aktion riktad emot Sverige och tillkommen i hat och av hat emot detta land. Aktionen fick visserligen då ej det resultat som åsyftades. Unionen av den 4 november kom i vägen och försvagade också betydelsen av 17 maj. Sedan unionen nu var upplöst hade 17 maj-tilldragelsen åter kommit upp i förgrunden och betecknades i Norge som grundvalen till 7 juni. Den 17 maj hade av norrmännen nu gjorts till något annat och mera än den var under unionstiden, ja 17 maj och 7 juni betecknades i Norge såsom begynnelsen och fullbordandet av ett och samma verk. Detta framhölls alljämt i tal och skrift. Om jag sålunda flaggade den 17 maj fordrade konsekvensen att jag icke heller den 7 juni undandrog mig flaggning. Som detta senare icke kunde komma i fråga, för så vitt jag ej önskade bliva rappellerad den 8, ansåg jag det vara riktigast att redan den 17 maj avhålla mig från att delta i firandet av 17 maj—7 juniverket. Därtill kom som ett mycket bidragande skäl den omständigheten att bland detaljerna i det för 17 maj-firandet uppgjorda programmet förekom bekransande av överste Krep's grav såsom hyllning åt minnet av svenskaras besegrande på sin tid.

Alltså hissades ingen flagga den 17 maj. Frampå förmiddagen började det på gatan utanför det beskicksningshusstomten omgivande staketet samlas grupper, som stodo stirrande på den tomma flaggstången. Dessa grupper ökades alltmer och enstaka rop om »Flaget op» hördes även. Jag telefonerade då till polischefen, fästade hans uppmärksamhet på förhållandet och förklarade att jag gjorde honom ansvarig för att icke något otillbörligt företogs emot beskicksningshuset. Han frågade huruvida icke det vore enklare att jag till förekommande av eventuellt bråk hissade flaggan, men därtill svarade jag bestämt nej; jag ville på inga villkor att det skulle få sken

Det franska legationshuset i Kristiania.

Det engelska legationshuset i Kristiania.

av att jag av folket på gatan tvingats att hissa flaggan. Han lovade då att sörja för ordningen och efter en stund kunde jag från mina fönster iakttaga hurusom några poliskonstaplar ankommit till platsen och började skingra grupperna, vilket icke tycktes möta några nämnvärda svårigheter, ty efter en stund var gatan åter i sitt vanliga skick.

Dagen därpå emottog jag per telefon förfrågan av utrikesminister Lövland huruvida det vore sant, att svenska flaggan icke varit hissad å beskickningshuset dagen förut; själv hade herr Lövland icke varit i staden så att han blott av andra hört förhållandet uppgivas. På mitt jakande svar, uttalade han sitt beklagande därav; man komme att uppfatta det som en demonstration emot Norge från svensk sida, då alla andra beskickningar deltagit i flaggningen och jag kunde vara beredd på skarpa pressuttalanden. För sin del måste herr Lövland giva norska ministern i Stockholm order att framställa anmärkningar om saken hos den svenske utrikesministern. Jag svarade herr Lövland i telefon att jag icke avsett någon demonstration, men att jag funnit mig sakna anledning att deltaga i flaggningen av skäl, som jag gärna i personligt samtal ville redogöra för. De andra nationerna stode i helt annat förhållande till 17 maj än Sverige.

Vid personligt sammanträffande med herr Lövland senare på dagen relaterade jag ovan angivna skäl för mitt beslut att icke flagga. Herr Lövland förklarade att han icke kunde dela min uppfattning om att den 17 maj betecknade någon aktion emot Sverige utan allenast tillkomsten av Norges grundlag — 7 juni hade man just av hänsyn till Sverige icke velat göra till officiell festdag — och han trodde det var vanligt att nationaldagar hedrades även av främmande länders representanter. Han sade sig mycket väl inse att jag icke hade skyldighet att hissa flaggan varför han också efter närmare övervägande endast anmodat herr Vogt att fästa den sven-

ske utrikesministerns uppmärksamhet på saken utan att göra någon reklamation. Herr Lövland tillade att efter det han fått min förklaring att jag icke avsett att göra någon demonstration, saken icke skulle i ringaste mån influera på framtida samarbete mellan honom och mig, men han fruktade att »min store Popularitet» skulle komma att bliva »svækket». På min fråga huruvida herr Lövlands anmärkning hade stöd av något uttalande av konungen, svarade herr Lövland att enligt den norska författningen dylika frågor icke bleve underställda regenten personligen. Herr Lövland hade heller icke talat och komme heller icke att tala härom privat med konungen. Flera av de större tidningarnas redaktioner, sade han, hade talat med herr Lövland i ämnet och han hade uppmanat en var av dem att göra så litet av saken som möjligt, men han fruktade att pressen ändock skulle komma att uttala sig skarpt. Jag slutade vårt samtal med att yttra, att i det väl jag enligt min uppfattning hade, nämligen att antingen genom flaggning, varom underrättelse naturligtvis skulle spridas till Sverige, såra det folks känslor, jag själv tillhörde, eller genom underlåtenhet att flagga riskera misshag från Norges sida, hade jag icke tvekat att välja det senare, huru okärt för mig även det än var. Jag hoppades dock att små orsaker, vartill jag räknade alla etikettfrågor, icke skulle hava annat än små verkningar. Herr Lövland sade sig instämma däri »at den Slags Ting er smaa Ting», men att han, som kände ömtåligheten hos sitt folks känslor, hade ansett sin plikt att fästa uppmärksamhet vid förhållandet.

Några pressuttalanden i saken hördes icke av. Endast redaktören för Morgenbladet, herr Vogt, broder till ministern i Stockholm, besökte mig för att personligen diskutera saken med mig, varvid vi å ömse sidor framhöllo våra skäl utan att dock övertyga den ene den andre och vi skildes i all vänskaplighet.

*

A. Kroupensky.

Sällskapslivet i Kristiania fördes inom de privata norska familjerna med mycken gästfrihet, men i allmänhet under ganska enkla former. Den tillökning däri, som diplomatiska kåren medförde, gjorde sig icke riktigt gällande förrän säsongen 1907, då flertalet av diplomaterna liksom jag själv icke förrän då blevo installerade för mottagning av gäster hemma hos sig. Nummer ett i societetslivet bland diplomaterna intog min ryske kollega Kroupensky och hans fru, vilka gåvo middagar minst en gång i veckan under säsongen och dessutom aftonunderhållningar med eller utan dans. Herr Kroupensky var själv en gastronomisk finsmakare och hade alltid ett väl soignerat bord. Som middagsgäst hos andra brukade han efter middagen till värdinnan framställa sitt beröm över eller sina anmärkningar emot den ena eller andra rätten, som serverats, vilket mindre vanliga bruk till en början skrämde och förnärmade de resp. värdinnorna, men så småningom blevo de så vana därvid att de upptogo hans anmärkningar, förresten alltid godmodigt framställda, med jämnmod. Han hade sedan länge haft för vana att bevara matsedlarna från de middagar, i vilka han deltagit, och han var nu i besittning av en stor samling sådana dokument. Vid ett tillfälle, som jag bevittnade, kom denna vana honom till pass. Till en middag hade han nämligen inbjudit, bland andra, änkegrevinnan v. Essen, f. Gyldenstolpe, mor till legationssekreteraren friherre v. Essen, och vid hennes kuvert vid bordet hade han framlagt en matsedel från en middag, som hennes man såsom minister i Wien och hon givit därstädes för många år tillbaka och till vilken herr Kroupensky som ung attaché vid ryska ambassaden i Wien varit inbjuden, och serverades nu middagen hos herr Kroupensky i noga överensstämmelse med denna matsedel. Grevinnan kunde ju icke underlåta att finna detta vara en både rolig och fin uppmärksamhet, vilket hon också uttryckte i ett mycket nätt litet tal.

Även min engelska kollega sir Arthur Herbert och hans förtjusande fru gävo stora fester i det rymliga engelska legationshuset, liksom ock den franske ministern M. Delavaud, densamme som nu är minister i Stockholm och vilken för franska statens räkning inköpt ett legationshus i Kristiania, utövade storartad gästfrihet. Min danska kollega herr Grevenkop-Castenskjold, sedermera dansk minister i London, vilken bebodde en mera anspråkslös våning, förde ett enkelt och stilla hus. Tyskland representerades på min tid av flera olika ministrar, av vilka aldrig någon hann bliva riktigt installerad förr än han måste åter lämna Kristiania.

Sällskapslivet under säsongen 1907 var mycket livligt med middagar och baler och i början av april gävo statsminister och fru Michelsen en supé, till vilken konungen och drottningen antagit inbjudning. I övrigt bestod sällskapet, uppgående till cirka 100 personer, herrar och damer, av regeringens medlemmar, stortingspresidenten, diplomatiska kåren, hovet samt dessutom en brokig samling av författare och journalister, skådespelare och konstnärer m. fl. Då de kungliga anlände, voro de övriga gästerna redan samlade, och, sedan värdfolket hälsat de kungliga, tog statsministern resolut drottningens arm och lade den i sin samt förde henne sålunda omkring bland gästerna, presenterande dem, som drottningen ej förut kände. Supén serverades vid olika bord för 8 à 10 personer vid varje. Vid det bord, där jag fått plats, sutto också, bland andra, min ryske kollega Kroupensky och skådespelerskan fru Johanne Dybwad. Hon var iförd aftontoalett och hade på händerna en sorts trådvantar utan fingrar, s. k. mitäner. Herr Kroupensky med sin vanliga obesvärade rättframhet anmärkte genast att det var första gången han såg en dam i aftontoalett med mitäner. Fru Dybwad svarade att det var henne en glädje att bereda en så verserad man tillfälle att få se något nytt. Denna ordväxling gav uppslaget till en myc-

Arthur Herbert.

ket rolig konversation emellan herr Kroupensky och fru Dybwad som beredde oss andra bordsgäster mycket nöje.

Under supén emottog jag en biljett från Björnstjerne Björnson, som också var bland gästerna, med begäran att jag omedelbart efter supén skulle begiva mig till ett visst angivet rum för att där möta Björnson, som hade något viktigt att tala med mig om. Så snart man hade rest sig från borden, begav jag mig till det anvisade rummet, men blev på vägen dit hejdad av kungen, som först uppehöll mig med en stunds samtal och därefter förde mig fram till drottningen, som också underhöll sig med mig en stund. Då jag slutligen kom till mötesplatsen med Björnson, möttes jag av ett bud från denne, som sade att Björnson ej kunnat vänta längre och måst lämna festen, men att han skulle skriva till mig.

Sedermera sammanträffade jag aldrig med Björnson, fick icke heller något brev och fick sålunda ledsamt nog aldrig veta vad det viktiga var, som han hade velat tala med mig om.

Middagarna i den högre societeten hade alltid ungefär samma förlopp och såväl gästerna som maten voro ungeför desamma överallt. En liten episod från en sådan middag vill jag berätta, enär den berör ett allmängiltigt ämne.

Jag hade f. d. överhovmästarinnan Lövenskjold till bords — hos vem middagen gavs, minns jag ej. — Middagen serverades på mycket fint porslin och fru Lövenskjold vände en gång en tallrik upp och ned för att efterse vilket märke den hade och bad mig göra detsamma och yttra mig om märket, som hon sade sig icke känna till. Jag, som tyckte det var roligt att litet smått retas med den högförnäma damen, bad henne ursäkta att jag ej vil'e göra det, då jag principiellt ogillade denna undersökning av porslinets kvalitet, som brukade förekomma vid middagsbord. Lika gärna, sade jag, kunde man ju undersöka om matsilvret var äkta eller nysilver. Hon

svarade att en undersökning av matsilvret hade hon aldrig tänkt på att göra då hon föreställde sig att hon aldrig varit bjuden i något hus, där icke matsilvret var äkta. Jag bad henne för all del att icke heller framdeles på grund av mitt yttrande falla på den idén att undersöka matsilvret, då en sådan undersökning nog lätt skulle kunna bereda henne en besvikelse, som säkert skulle vålla henne förargelse och det vore ju synd. Av hennes svar framgick att hon icke riktigt visste om samtalet förts på skämt eller allvar från min sida, vilket roade mig.

Några större hovfester hade ännu icke givits, då slotet ännu icke varit färdigt, men nu skulle det i medlet av maj för första gången givas hovbal. Svårigheten var att på samma gång finna en begränsning för inbjudningarna och icke stöta någon för huvudet genom att icke utsträcka inbjudningarna tillräckligt långt. Man kom snart underfund med att det skulle bli omöjligt att bjuda alla, som borde bjudas, till samma bal, varför det beslöts att giva två med ett par dagars mellanrum. Att corps diplomatique skulle bjudas var självklart, och den skulle ju med sina lysande uniformer, som för de flesta av gästerna ägde nyhetens behag, vara en särskild attraktion, och då det icke kunde gå an att bjuda endast den ena balens gäster på denna attraktion, inbjöds diplomatiska kåren till båda balerna, så att den kunde beskådas av allt folk, åtminstone allt folk som ansågs »hoffähig». Likaledes för att icke den ena balen skulle kunna anses förnämre än den andra inbjödos till båda balerna regeringens medlemmar och stortingspresidenten.

Balerna voro mycket väl arrangerade och blevo mycket animerade och corps diplomatique gjorde beräknad effekt.

En iakttagelse, som jag gjorde angående societetslivet i Kristiania, var frånvaron av de chroniques scandaleuses, som bruka »krydda» sällskapslivet i andra huvudstäder. Att detta skulle bero på att moraliteten i

Kristiania vore större än annorstädes har jag svårt att tro, då ingen anledning synes mig finnas att antaga att de norska herrarna och damerna skulle i det avseendet intaga någon särställning. Anledningen tror jag fast hellre är att söka i Kristianasocietetens ringa omfattning och de smärre förhållanden i allmänhet vari livet där rörde sig.

*

Den 25 maj 1907 avgick Norges försvarsminister Olssön. Han tillhörde 7 juni-ministären, men avgick nu på grund av meningsskiljaktigheter med den övriga regeringen i fråga om användningen av det från den neutrala zonen bortförda fästningsmaterialet, som herr Olssön ville använda till nya befästningar längs denna zon, under det att statsminister Michelsen och den övriga regeringen, som ansågo herr Olssöns förslag strida emot meningen med den neutrala zonen, ville att materialet skulle användas på andra fronter. Herr Michelsen övertog själv tillvidare försvarsdepartementet och blev den förste civile försvarsministern i Norge.

I Sverige väckte regeringens beslut i denna fråga mycken tillfredsställelse och i svenska pressen framhölls att det måste erkännas, att såväl detta som regeringens hållning i lappfrågan ävensom dess förslag att i den neutralitets- och integritetstraktat, varom underhandlingar vid den tiden fördes, och om vilka jag här nedan kommer att utförligare berätta, inrymma bestämmelsen om att Norges neutralitet icke skulle utgöra hinder för Norge att delta i försvar för Sverige, därest detta land angreps av främmande makt, utgjorde tydliga bevis på att ledningen av Norges politik verkligen eftersträvade samförstånd med Sverige.

Ett sådant erkännande var förbluffande från svenska pressens sida.

Kung Oscars och drottning Sophias guldbryllup den 6 juni 1907 firades i Kristiania med allmän flaggning och hos beskickningen avlämnades flera hundra visitkort från gratulanter.

*

Den 24 augusti erhöll jag en tids tjänstledighet för att i utrikesdepartementet deltaga i granskning av ett förslag till ny konsulatinstruktion.

*

I anledning av en under 1906 förekommande ganska livlig norsk presskampanj gående ut på att norska regeringen borde göra sig till herre över de dittills herrelösa Spetsbergsöarna, begagnade jag ett tillfälle att interpellera herr Lövland angående denna sak. Herr Lövland svarade att norska regeringen ännu icke sysselsatt sig med denna fråga och skulle nog icke heller eljest göra det, om ej måhända just tidningsartiklarna föranledde frågans upptagande hos regeringen. I första hand skulle då avgöras, sade herr Lövland, om regeringen verkligen alls önskade inlåta sig på saken. För egen del vore herr Lövland mycket tveksam om ej ett besittningstagande av ögruppen skulle medföra större olägenheter än fördelar. Beslöte sig emellertid regeringen för att retiektera på saken, skulle »selvfølgelig» regeringens första åtgärd bliva en hänvändelse till grannstaterna Sverige, Ryssland, Danmark och England med förfrågan om resp. land hade något att erinra emot besittningstagandet och säkerligen skulle en enkel protest från något av nämnda länder vara tillräcklig anledning för norska regeringen att avstå från all vidare tanke på besittningstagandet. Å andra sidan komme Norge, om något annat land ämnade taga ögruppen i besittning, vilket måhända kunde vara att vänta från Rysslands eller Englands sida, att häremot energiskt protestera. Antingen borde Norge äga ögruppen eller också status quo äga rum, måhända med en på interna-

I. Delavaud.

tionell väg åstadkommen ordning till tryggande av ett vart lands intressen därstädes.

Sedermera, i början på 1907, gjorde norske ministern i Stockholm en framställning hos den svenske utrikesministern, vari ministern — med påpekande av att, ehuru på Spetsbergen och angränsande öar i Norra ishavet bedreves näringsfång av olika slag såsom stenkolsdrift, valfångst och jakt m. m., vilket givit anledning till tvister emellan dessa näringsidkare och de turister, som besökte öarna, varje som helst juridisk organisation å ifrågavarande ögrupp saknades, samt att särskilt frånvaron av bestämda regler rörande egendoms- och nyttjanderätt gjorde sig kännbart gällande — på sin regerings vägnar framhöll önskvärldheten därav att en överenskommelse emellan samtliga intresserade makter komme till stånd i syfte att råda bot på omförmälta av såväl Norges som andra maktens undersåtar överklagade förhållanden, och önskade man för detta ändamål upplysning rörande den ställning den svenska regeringen vore sinnad att intaga till ett dylikt förslag. En liknande framställning, upplyste ministern, hade avlåtits till tyska, belgiska, storbritanniska, danska, franska, nederländska och ryska regeringarna.

Till svar härå anmodades jag meddela den norska regeringen att den svenska regeringen för sin del vore beredd att ingå i underhandlingar med övriga intresserade makter om ett rättsligt ordnande å ifrågavarande ögrupp av de förhållanden, som kunde anses av behovet påkallade, under förutsättning likväl att dessa underhandlingar icke finge beröra frågan om ögruppens statsrättsliga ställning utan öarna fortfarande som dittills komme att betraktas som »terra nullius» och såsom ett för alla staters undersåtar lika öppet område samt att den blivande kontrollen jämväl komme att regleras internationellt, så att icke någon särskild makt därvidlag tillerkändes övervägande inflytande.

Ehuru frågans fortsatta behandling faller utanför rayonen för mina Kristianiaminnen anser jag, då jag omnämnt dess början, mig böra i största korthet relatera huru den avlöpte. Delegerade för Sverige, Norge och Ryssland fingo uppdrag att uppgöra förslag till en internationell konvention, som sedan skulle underställas övriga intresserade makter, till vilka nu även, på egen begäran, Nordamerikas förenta stater räknades. Sedan dessa delegerade 1912 avgivit förslag till konvention, blev detta förslag föremål för behandling av en sommaren 1914 i Kristiania sammanträdande konferens emellan ombud för samtliga de intresserade makterna. Denna konferens blev emellertid ajournerad till följd av det stora världskrigets utbrott. Efter kriget upptogs frågan till ny behandling, men Ryssland och Tyskland deltog ej vidare i förhandlingarna, varemot Italien och Japan tillkommo, och dessa förhandlingar utmynnade i en 1920 avslutad konvention emellan alltså Norge, Sverige, Danmark, Amerikas förenta stater, Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Italien och Japan, enligt vilken Norge tillerkändes suveränitet över ifrågavarande ögrupp på vissa villkor, avsedda att bereda garanti för även andra makters undersåtar att å ögruppen idka gruvdrift m. m.

*

Vid tiden för unionsupplösningen funnos som bekant åtskilliga traktater gällande, ingångna emellan Sverige och Norge å ena sidan och andra främmande makter å den andra, bland andra, den s. k. novembertraktaten, såsom allmänt benämndes det fördrag, som den 21 nov. 1855 avslutades mellan Sverige-Norge å ena samt Frankrike och England å den andra sidan, varigenom Sverige-Norge förband sig att ej till Ryssland avstå eller med Ryssland utbyta eller låta Ryssland besätta någon del av de Förenade rikenas områden samt ej heller åt Ryssland medgiva betes-, fiske- eller annan dylik rätt inom sagda

Från danska konungaparets ankomst till Kristiania.

Från engelska konungaparets ankomst till Kristiania.

områden eller utmed svensk-norska kusten; ryska förslag i sådan syftning skulle genast kommuniceras med Frankrike och England, vilka då till lands och sjöss skulle bistå Sverige-Norge med tillräckliga stridskrafter för att kunna avvisa dylika anspråk.

Icke så lång tid efter unionsupplösningen började tid efter annan bliva synliga i den engelska pressen artiklar angående denna traktat och en eventuell revision därav, varvid avgåvos olika förslag därtill. Dessa artiklar kommenterades och bemöttes såväl i den norska som i den svenska pressen. Diskussionen härom upptogs så småningom också i franska och tyska tidningar. Under ett samtal i början av januari 1906 talade utrikesminister Lövland första gången med mig, just i anledning av en sådan tidningsartikel, om den utrikespolitik Norge ämnade föra och förklarade han att åtminstone så länge han vore utrikesminister skulle Norges enda utrikespolitik bliva att söka få avtalad och i möjligaste mån garanterad neutralitet och integritet. Han sade att han trodde sig veta att detta icke vore något mål för Sveriges politik, varför de båda länderna nog icke skulle kunna i detta avseende kooperera. Norge skulle dock icke ingå något som helst politiskt avtal med någon främmande makt bakom Sveriges rygg eller utan att härom underrätta Sverige. Sverige skulle alltid komma att hava sig bekant Norges politiska ställning till andra makter och gällde detta särskilt »saavel øster- som vesterud».

Vid ett senare tillfälle meddelade mig herr Lövland att då Ryssland på sin tid erkände Norges suveränitet, skedde det telegrafiskt i följande ordalag: »La Russie reconnait la Norvège complètement indépendante dans toute son intégrité territoriale». Detta erkännande hade sedermera ytterligare bekräftats av ryske ministern i Kristiania, som därvid hade betonat att erkännandet av Norges »intégrité territoriale» skett trots att gränsregleringen 1826 emellan Ryssland och Norge vore högst

ogynnsam för Ryssland. Nu hade till Rysslands kändedom kommit, hade ministern sagt, att Norge önskade få novembertraktaten förnyad, men ville ministern fästa uppmärksamhet vid att denna traktat ingåtts under en fientlig konstellation emot Ryssland och att ett förnyande av densamma skulle, åtminstone vad Frankrike beträffade, från rysk sida komma att uppfattas såsom stridande emot detta lands dåvarande vänskapsförhållande gentemot Ryssland. Ministern hade vidare framhållit att innebörden av den ryska regeringens erkännande av Norges suveränitet just motsvarade innebörden av novembertraktaten och därför gjorde denna traktats förnyande helt och hållet överflödigt. Under alla förhållanden ämnade Ryssland på det bestämdaste motsätta sig någon förnyad garanti av endast England och Frankrike; skulle sådan garanti lämnas, borde den lämnas också av Ryssland och Tyskland. Herr Lövländ hade svarat att det väl vore sant att novembertraktaten hade ingåtts på en tid då de båda västmakterna varit fientligt stämnda emot Ryssland, men de Förenade rikena hade ingalunda intagit någon aggressiv hållning emot Ryssland, utan hade deras avsikt med traktaten endast varit att få sin integritet tryggad. Lika litet borde ett förnyande av traktaten vad Norge anginge kunna från rysk sida uppfattas såsom något aggressivt emot Ryssland, utan skulle fortfarande allenast hava samma syftemål som förut.

Detta minister Lövländs uttalande till herr Kroupensky var nog icke så alldeles historiskt riktigt d. v. s. det stod nog icke i full överensstämmelse med de faktiska förhållandena rörande de Förenade rikenas neutralitetspolitik under Krimkriget, men jag hade ju ingen anledning att närmare ingå på den frågan.

I mars 1906 började rykten cirkulera i tidningarna att Norge inlett underhandlingar med England angående novembertraktatets förnyande. Detta förnekades av herr

Lövland med förklarande att norska regeringen dittills icke vidtagit någon åtgärd angående novembertraktaten och att han ansåge det vara oklokt om vare sig den norska eller svenska regeringen företoge något i denna fråga utan att därom underrätta den andra.

I november månad bragte herr Lövland åter frågan på tal och förklarade då att Norges utrikespolitik ginge ut på att få en neutralitetsställning ungefär såsom Belgien och Schweiz, ehuru under andra former. Sålunda önskade Norge att få erkänd neutralitet och garanterad integritet. Novembertraktaten innebure ju, även om den för Norge förnyades, endast garanti för integritet gent emot Ryssland. Nu ville man hava neutraliteten erkänd och integriteten garanterad gent emot alla länder. Faran vore nog, menade herr Lövland, åtminstone för det dåvarande, minst att frukta från det starkt paralyserade Rysslands sida, utan kunde snarare väntas från annat håll. Redan 1897, sade herr Lövland, hade den dåvarande svenske utrikesministern greve Douglas betecknat en konflikt emellan Tyskland och England såsom förr eller senare oundviklig. Herr Lövland hade då ej haft anledning att så noga reflektera över detta yttrande, men så mycket mera nu och syntes honom sanningen av detsamma börja stå allt klarare för honom. Skulle sålunda ett krig utbryta emellan dessa båda makter, kunde utan erkänd neutralitetsrätt för Norge detta land lätt bliva inblandat i kriget och ännu sannolikare kunde utan garanterad integritet något av de krigförande länderna eller båda bemäktiga sig någon norsk hamn för sin flottas behov. Detta som exempel på vikten och betydelsen för Norge av erkänd neutralitet och garanterad integritet. Detta erkännande och denna garanti hade man tänkt sig skola få av Europas stormakter England, Frankrike, Tyskland och Ryssland. Några underhandlingar vore då ännu icke inledda men Norges sändebud i nämnda länder hade fått order om att sondera situationen och höra sig

för angående utsikterna att vinna det angivna målet; varom herr Lövland i enlighet med förut avgivet löfte velat underrätta mig och vilket jag naturligtvis i min ordning inrapporterade till min chef.

Någon tid därefter meddelade brittiske ministern i Stockholm den svenske utrikesministern att norska regeringen vänt sig till brittiska regeringen med förfrågan huruvida denna vore villig att förnya novembertraktaten för Norges del på det sätt att Norges neutralitet och integritet bleve garanterad av England, Frankrike, Tyskland och Ryssland och meddelade ministern vidare att brittiska regeringen vore beredd att, om de övriga makterna understödde förslaget, taga det i välvilligt överbäggande och kunde vara sinnad att därom träda i underhandling med dessa, därest det föreslagna avtalet jämväl komme att tillämpas på Sverige och under förutsättning att förhållandet emellan Sverige och Norge icke lade hinder i vägen för dess realiserande. Innan brittiska regeringen vidtog någon åtgärd i saken, önskade den därför kännedom om svenska regeringens ställning i frågan.

Excellensen Trolle menade att svenska regeringen alldeles bestämt icke borde vara med om ett avtal, varigenom Sveriges neutralitet garanterades av vissa stormakter, och fann garanti av Sveriges integritet icke heller tilltalande, men försiktigheten dock bjuda att icke genast avvisa erbjudandet därav utan först underkasta frågan en omsorgsfull prövning. Frågan underställdes Kungl. Maj:t, som beslöt i överensstämmelse med utrikesministerns mening att svara den brittiska regeringen att svenska regeringen icke vore beredd att förnya novembertraktaten på sådant sätt att Sveriges neutralitet bleve garanterad av de fyra stormakterna, samt att vad beträffade frågan om endast integritet regeringen vore beredd att taga den under överbäggande, dock att detta icke finge tolkas såsom något uttalande vare sig i den ena eller andra riktningen rörande själva frågans realitet.

Ungefär samtidigt lät norska regeringen genom minister Vogt mera privat hos utrikesministern höra sig för huruvida svenska regeringen skulle finna det önskligt att Norge, för det fall att det genom en neutralitetsakt bunde sin handlingsfrihet, hölle en utväg öppen att ingå avtal med Sverige att, i händelse av behov, Norge skulle bistå Sverige; varvid man också tänkt sig reciprocitet från Sveriges sida.

Excellensen Trolle ansåg, att man ännu så snart efter tilldragelserna 1905 icke kunde annat än med en viss misstro upptaga Norges försäkringar om hjälp i nödens stund. Sådana försäkringar syntes vara för tidigt framkomna för att bliva obetingat trodda; men å andra sidan vore det ju svenska regeringens mål att få ett gott förhållande till stånd emellan de båda länderna och det vore därför regeringens avsikt att mottaga varje årlig norsk strävan i det avseendet med förståelse. Man ville därför bemöda sig att se det bästa i det av herr Vogt framställda spørsmålet, men man kunde omöjligt lägga i dagen någon entusiasm.

Utrikesministern svarade därför herr Vogt, att svenska regeringen fullt uppskattade den välvilliga avsikten, som dikterat spørsmålet, och att, då Sverige ej ämnade binda sin handlingsfrihet, Sverige vore oförhindrat att när som helst dess intressen sådant krävde träffa avtal, varigenom det åtog sig en motsvarande förpliktelse gentemot Norge.

I anledning av detta svar förklarade herr Lövland att han mycket väl kunde förstå att allt som bara »luktede» av union med Norge skulle i Sverige ännu så länge upptagas med misstroende, men att här icke vore tal om att nu ingå något avtal emellan Sverige och Norge utan vore det endast Norges avsikt att hålla dörren öppen för att i en framtid kunna träffa dylikt avtal utan hinder av ingången traktat med andra nationer. Tanken hade han hämtat från den nyligen avslutade svensk-tyska

handelsstraktatens bestämmelse, att handelspolitiska avtal skulle kunna träffas emellan Sverige och Norge utan att komma under mestgynnadnationsklausulen. Vad sålunda från svensk sida med klokt förutseende iakttagits på det handelspolitiska området, ville Norge nu tillämpa i den ifrågavarande statspolitiska traktaten. En sådan klausul vore för övrigt icke att betrakta som allenast ett utslag av välvilja emot Sverige utan vore dikterat av Norges eget intresse. Ett angrepp av annan makt emot Sverige innebure onekligen en fara även för Norge liksom herr Lövländ föreställde sig att ett angrepp på Norge kunde hota svenska intressen.

Emellertid hade Norge genom sina ministrar i London, Paris, Berlin och Petersburg gjort förfrågan huru de respektive kabinetten skulle ställa sig till en inbjudan från Norge att förhandla om en traktat med syfte att jämte erkännande av den neutralitet, som Norge skulle förklara sig generellt intaga, de fyra stormakterna skulle gemensamt garantera Norges integritet.

Sedan svar ingått från alla fyra makterna att de ställde sig villiga att upptaga dylik förhandling, vilket svar vad England beträffade först avgavs efter det brittiska regeringen erhållit ovan relaterade svar från svenska regeringen på förfrågningen om Sveriges ställning till saken, gick norska regeringen i författning om utfärdande av inbjudning till de fyra stormakterna till förhandling i saken.

Det norska förslaget innebar i fråga om neutraliteten att Norge skulle å sin sida »erklære en permanent og stricte Neutralitet» och fordra att den andra parten skulle »anerkjende og respektere denne Norges Erklæring». Norge skulle dock utan hinder av traktaten äga öppen rätt att ingå avtal med sina grannländer Sverige och Danmark eller med något av dessa länder om ömsesidigt åtagande i fråga om gemensamt försvar emot främmande makts angrepp på något av de avtalsslutande länderna.

I fråga om integritetsbestämmelsen, vilken skulle komma att avlösa novembertraktaten för Norges del, hade man tänkt sig ungefär följande innehåll: Norge skulle förplikta sig att icke till någon främmande makt avstå »til Besiddelse eller Okkupation» land eller kust. Motparten skulle däremot förbinda sig att med tillräcklig styrka bistå de norska stridskrafterna med att försvara rikets integritet.

Det sålunda angivna norska förslaget om att förbehålla sig rätt att ingå defensivallians också med Danmark ensamt väckte mycket misshag hos den svenska regeringen. En sådan klausul beträffande Sverige kunde på grund av Sveriges och Norges geografiska läge till varandra anses vara berättigad och borde icke kunna av någon makt misstydvas, men att utsträcka rätten till defensivallians utanför den skandinaviska halvöns helt naturliga intressesfär syntes icke vara av omständigheterna påkallat. Att Norge skulle förbehålla sig rätt till defensivallians med Danmark för att kunna bistå detta land emot angrepp av en stormakt måste anses uteslutet och skulle sålunda detta förbehåll göras allenast för att bistå Danmark emot angrepp från Sverige. Då emellertid Sverige önskade bevara ett gott förhållande till sina grannländer och icke minst till Danmark, så vore det ytterst angeläget att Sveriges avsikter icke på något sätt utsattes för missförstånd. Men den egentliga meningen med klausulen beträffande defensivalliansen med Danmark vore väl att Norge ville bereda sig möjlighet att kunna försäkra sig om Danmarks bistånd emot ett anfall från Sveriges sida. Klausulen var sålunda uppenbarligen riktad emot Sverige, och svenska regeringen fann sig därför föranlåten att allvarligt protestera emot att Norge vid avslutandet eventuellt av en neutralitetstraktat däri inrymde någon bestämmelse som såsom den nu föreslagna vore ägnad att kompromettera Sveriges fredliga och neutrala politik.

Då jag till herr Lövland framförde denna protest, förklarade sig herr Lövland vara mycket förvånad över den tolkning man sålunda velat giva klausulen i fråga. Han »forsikrede» att avsikten endast varit att hålla dörren öppen för särskilda defensivallianser med antingen Sverige och Danmark gemensamt eller enbart med Sverige. Med Danmark kunde ju ej gärna tänkas en separat defensivallians, då varken detta land eller Norge torde gå in på att påtaga sig de risker en dylik allians innebure. Klausulen i denna del komme därför att sakna praktisk betydelse. Man hade emellertid valt den föreslagna formen »med Sverige och Danmark eller med ettdera av dessa länder» för att icke behöva direkt poängtera att, om saken ej gällde båda länderna gemensamt, den endast gällde Sverige. Man föreställde sig att formen »med Sverige och Danmark eller med endast Sverige» skulle giva anledning till reflexioner som undvekos genom valet av den förstnämnda formen. Någon misstro emot Sveriges fredliga avsikter förefunnes ingalunda hos norska regeringen och alldeles bestämt hade ingen sådan misstro ingått i herr Lövlands tanke vid formulerandet av den ifrågasatta klausulen. Jag tillät mig framhålla att, då herr Lövland själv ansåge förbehållet om separatavtal med Danmark sakna praktisk betydelse för Norge och tillkommet endast av så att säga redaktionella hänsyn, anledning ej syntes förefinnas att fasthålla vid denna del av klausulen.

Efter en ganska vidlyftig pour-parler om denna sak slutade den med att herr Lövland förklarade att, då jag syntes hålla så hårt på att få klausulen ändrad i angiven riktning, han också ville göra det och lovade att giva klausulen en sådan förändrad form att den skulle komma att giva öppen rätt för Norge att ingå defensivallians med Sverige och Danmark gemensamt eller endast med Sverige.

Då man sålunda uppnått att Norge icke skulle kunna

avsluta annan separat defensivallians än som det komme att bero av Sverige självt att ingå, syntes mig att man i denna fråga hade uppnått tillfredsställande resultat.

Underhandlingarna med de främmande makterna mötte emellertid svårigheter av flera slag. Till en början framställde Ryssland ett contre-projet, gående ut på att stormakterna skulle använda enahanda förfaringssätt som de på sin tid använde angående Belgien, då stormakterna i sammanhang med erkännandet av Belgien som självständig stat bestämde dess gränser och neutraliserade landet.

Ett sådant förfaringssätt kunde Norge emellertid på inga villkor underkasta sig och det förslaget vidhölls icke heller länge.

Vidare mötte klausulen om rätt till defensivallians med de skandinaviska länderna, den s. k. skandinaviska klausulen, motstånd från alla stormakternas sida. Den ansågs av dem ologisk. Dessutom funnes ingen anledning att i ifrågavarande traktat inblanda de andra nordiska länderna utan att dessa uttalat önskan därom.

Norge fasthöll dock strängt på denna klausul för så vitt Sverige beträffade. Den norska regeringen kunde icke taga på sitt ansvar att träffa en anordning, som omöjliggjorde för Norge att delta i försvar emot ett angrepp av främmande makt på Sverige. Ett sådant angrepp kunde ju lika mycket hota Norge.

Slutligen hade en av stormakterna motsatt sig att traktaten, såsom från norsk sida föreslagits, skulle vara uppsägbar och påyrkat att den skulle få formen av permanens. Även detta motsatte sig Norge och så bestämt, att man förklarade att hellre än att avstå från uppsägningrätten ville man låta hela traktatfrågan förfalla.

Även rent tekniska svårigheter för underhandlingarnas förande uppkommo därav att underhandlingarna skulle föras vid fem olika kabinett, vilka inbördes måste

förhandla genom sina resp. sändebud i de olika länderna. På initiativ från England uppstod därför frågan om att stormakterna skulle sammanträda i Paris för att gemensamt överlägga i frågan. Norge fruktade för att förhandlingarna på det sättet skulle få karaktären av en konferens emellan stormakterna om och icke med Norge och sökte därför förhindra realiserandet av det framkomna förslaget. Tyskland motsatte sig det också. Församlingsplatsen Paris konvenerade icke detta land. Frågan om konferens förföll också.

Bland mina kolleger var frågan om de norska traktatunderhandlingarna ofta på tal och vid en viss tid menades tämligen allmänt att dessa underhandlingar icke skulle komma att leda till avsett resultat. 1905 års händelser, sades det, hade väckt Europas uppmärksamhet som ett intressant skådespel, och hade Norge såsom den huvudagerande personen därvid väckt vissa sympatier, men nu, sedan stycket ej längre hade nyhetens behag, hade Norge blivit för Europa lika likgiltigt som varje annat litet land. Neutralitetsfrågan komme därför nog, menade man, att av stormakterna behandlas icke för Norges skull utan endast i den mån makterna kunde finna något att göra därav i sitt eget intresse.

Dessa samtal föranledde mig att söka erfara, huru herr Lövland uppfattade förhandlingarnas gång, varför jag interPELLERADE honom därom. Herr Lövland var mycket meddelsam och förklarade att förhandlingarna påginge, men ginge mycket långsamt. Vart land syntes vara mycket ömtåligt om sina intressen och angeläget om att icke bereda någon av sina medkontrahenter möjlighet till någon särskild fördel. Trots Norges bestämda fasthållande vid den skandinaviska klausulen motsatte sig stormakterna lika bestämt densamma och med olika motive-ringar förutom den gemensamma anmärkningen om det ologiska att i en sådan neutralitetstraktat förbehålla sig rätt till defensivallians. Ryssland framställde ett nytt

förslag innefattande: 1:o att novembertraktaten skulle anses »abrogé», 2:o att Norge skulle förklaras vara neutralt land. Någon direkt garanti av makterna skulle icke lämnas utan skulle endast till punkt 2:o om neutraliteten fogas att »ce principe est placé sous la sanction de la garantie des Puissances». Detta förslag diskuterades vid de olika kabinetten, men herr Lövland sade sig icke alls vara belåten med förslaget. Först och främst skulle enligt detta förslag det icke bliva någon konvention med Norge som part, vilket herr Lövland emellertid höll strängt på, och dessutom innehöll förslaget ju ingen garanti från makternas sida.

På min fråga huruvida Norge ämnade fullfölja saken även utan klausulen angående defensivalliansen med Sverige svarade herr Lövland, att han nog finge uppgiva tanken på att få in en sådan klausul i traktaten, men att han ämnade söka nå samma mål på annat sätt nämligen genom diplomatisk notväxling.

Makterna syntes emellertid icke kunna enas ens om principerna. England motsatte sig den föreslagna neutraliteten. Egentliga skälet därtill var att, så länge Tyskland icke ville uppgiva tanken på att kunna förskaffa sig en replipunkt i Danmark under ett eventuellt tyskt-engelskt krig, så länge ville icke England frånsäga sig möjligheten att kunna bereda sig samma fördel i Norge, men detta skäl kunde icke anföras, utan som motiv angavs att man i England mer och mer kommit till den övertygelsen, att frågan om Norges neutralitet icke kunde lösas utan i sammanhang med den om hela den skandinaviska nordens neutralitet och med det s. k. Östersjöspörsmålet, men man insåge tillika att tiden ännu ej vore inne för lösning av dessa frågor; varför den engelske utrikesministern bes'öt att låta de norska underhandlingarna vila tillsvidare. Därmed ansågs allmänt i de politiska kretsarna att de norska underhandlingarna måste anses hava strandat. Och det var nog herr Lövlands tanke också. Så mycket

mera förvånad blev man då att en kort tid därefter erfaras att England självt hade upptagit förhandlingarna med framställande av ett förslag att frågan om neutraliteten skulle förfalla, men att de fyra stormakterna skulle utan vidare träffa avtal om garanterande av Norges integritet. En följd därav skulle bli upphävandet för Norges del av novembertraktatens giltighet.

Man visste att på officiellt håll förklara detta Englands överraskande uppträdande på det sätt att kung Edward förmåtts av norske ministern i London, herr Nansen, som personligen stod i hög gunst hos kungen, att påverka sin utrikesminister att upptaga förhandlingarna för att förekomma det fiasko för Norge, som förhandlingarnas avbrytande skulle medföra, och att utrikesministern efterkommit kungens önskan, men därvid framkommit med ett förslag, som han trodde ej skulle bli accepterat av Ryssland och Tyskland, och att underhandlingarna sålunda skulle ändock stranda ehuru icke genom Englands förvållande. Englands motstånd emot en norsk neutralitetstraktat baserades ytterst på fruktan för ett närmande emellan Ryssland och Tyskland, och om då Danmark anslöte sig till denna »entente» samtidigt med att Sverige bevarade sin handlingsfrihet genom att ej ansluta sig till det norska neutralitetsavtalet eller ett nordiskt försvarsförbund på basis av neutralitet, skulle den s. k. Östersjöfrågan kunna lösas utan Englands deltagande däri så mycket hellre som i samband med det norska avtalet novembertraktaten skulle förklaras hava trätt ur kraft.

Men att sålunda nödgas avsäga sig allt inflytande på Östersjö- och Öresundsfrågorna, därtill vore England ej villigt.

Det nu av England framställda förslaget om garanti enbart av Norges integritet kunde icke vara tilltalande för Sverige, då därigenom Norge skulle komma att hava fria händer gent emot andra makter, men dessa vara

bundna gent emot Norge, och då den svenske utrikesministern fäste uppmärksamhet därpå, svarade den engelske utrikesministern att Sverige icke behövde se någon fara i det anmärkta förhållandet, då den garanterade integriteten, enligt hans förmenande, gåve garanterna i viss mån rätt att tillse att Norge självt ej emot något land vidtog någon åtgärd, som kunde sätta detta lands integritet i fara.

Huruvida en sådan tolkning skulle vara hållbar i praktiken torde dock icke vara så säkert.

Det engelska förslaget, som sedermera diskuterades i de intresserade kabinetten, syntes där möta mindre motstånd än vad man hade väntat åtminstone från visst håll och herr Lövland förklarade att det såge ut som om neutraliteten finge helt uppgivas, vilket herr Lövland på det hela taget icke hade så mycket emot, sedan han blivit övertygad om omöjligheten att få med den skandinaviska klausulen. Underhandlingarna inskränkte sig också därefter till att röra sig om enbart integritet.

I sådant avseende förelåg ett formulerat förslag av innehåll huvudsakligen att norska regeringen förband sig att icke till någon makt vare sig för ockupation eller för disposition av något slag avstå någon del av det norska territoriet, vilket i ingressen angavs vara Norge innanför dess dåvarande gränser med sin neutrala zon. Å andra sidan erkände de fyra stormakterna och förbundo sig att respektera Norges integritet. Härtill fogades den bestämmelsen att, om Norges integritet hotades eller kränktes av någon makt vilken som helst, de fyra stormakterna förbunde sig att efter ett föregående tillkännagivande därom från norska regeringens sida med de medel som komme att anses de lämpligaste lämna nämnda regering sitt bistånd i syfte att bevara Norges integritet. Traktaten skulle vara uppsägbar efter 10 år.

Av detta förslag fick excellensen Trolle del genom någon av de förhandlande stormakternas ministrar i

Stockholm och översände en avskrift därav till mig för min kännedom och med uttalande av att bestämmelsen om att makterna skulle bistå Norge, om dess integritet hotades eller bleve kränkt av annan makt, berörde den svenska regeringen högst oangenämt. Denna bestämmelse vore ju alldeles uppenbart riktad mot Sverige och ägnad att direkt göra Sveriges politik gentemot Norge miss-tänkt. Detta kunde, menade excellensen Trolle, icke annat än utöva det tänkbarast ogynnsamma intryck i Sverige och torde för lång framtid omöjliggöra goda eller ens dragliga förbindelser mellan de båda grannländerna.

Dessa utrikesministerns synpunkter skulle nu framhållas av vederbörande svenska ministrar hos de fyra stormakterna likasom av mig hos herr Lövland i syfte att få ifrågavarande bestämmelse struken ur traktatförslaget eller ändrad, så att den icke komme att gälla Sverige.

Vid ett samtal jag hade med herr Lövland kort efter det jag fått mig tillsänt traktatförslaget, meddelade han själv mig innehållet av förslaget i fullkomlig överensstämmelse med det jag erhållit från Stockholm. Jag upptog genast frågan om den del av traktaten som avsåg makternas bistånd till Norges försvar och framhöll huru-som den vore direkt riktad mot Sverige, desto tydligare som den neutrala zonen hade inryckts i traktaten, och framhöll jag att jag vore övertygad om att ifrågavarande bestämmelse komme att väcka stort missnöje i Sverige och utvecklade jag de beklagliga verkningarna därav. Herr Lövland uttalade sin förvåning över den tolkning man i Sverige gav åt traktaten; den vore icke riktad mera mot Sverige än mot varje annat land. Vad särskilt anginge den neutrala zonen så hade den medtagits uteslutande för att fullständigt angiva Norges statsrättsliga ställning, som internationellt betecknades av 1750 och 1826 års gränsregleringar samt bestämmelsen om den neutrala zonen; och vore herr Lövland så mycket mera förvånad

över Sveriges anmärkning i detta avseende som man i Karlstad i fråga om den neutrala zonen från norsk sida särskilt väckt på tal att få Norges del därav av stor-makterna garanterad i sammanhang med den garanti av Norges integritet, som man då helt öppet förklarade sig ämna söka att erhålla, och hade de svenska delegerade i Karlstad uttryckligen förklarat sig icke hava något att erinra mot att Norge finge en dylik garanti för sin del av zonen.

Under det mycket långa samtal jag hade med herr Lövland i denna fråga påpekade jag bland mycket annat, att då nu neutraliteten fallit bort, kunde ju Norge med sin garanterade integritet lätt bliva en för Sverige obekväm granne. Härtill genmälde herr Lövland att om Sverige önskade någon säkerhet mot angrepp från Norges sida, så vore nog detta land villigt att erbjuda den neutrala zonens utsträckning norrut så långt detta geografiskt låte sig göra. Detta hade varit på tal redan i Karlstad, men hade avböjts från svensk sida såsom onödigt. På min fråga, huruvida jag finge uppfatta hans nu gjorda uttalande på det sätt att, om den neutrala zonen sålunda utsträcktes, man skulle vara benägen att låta den del av traktaten som jag betecknat vara riktad mot Sverige förfalla, svarade herr Lövland att han för närvarande ej ville sätta utsträckning av den neutrala zonen i något samband med traktaten. Emellertid, sade herr Lövland, då den svenske ministern så bestämt förutsade att den ifrågavarande garantibestämmelsen skulle komma att väcka missnöje i Sverige, ville han taga i förnyat övervägande formuleringen av traktatens text och skulle därefter konferera i ämnet först med statsminister Michelsen och sedan med den övriga regeringen. För övrigt, tillade herr Lövland, stode sakens avgörande icke för dörren och på föranledande av mig gav herr Lövland mig det löftet att innan någon traktat i denna sak

undertecknades skulle jag konfidentiellt få del av traktaten; vilket jag omförmälde i den rapport över mitt samtal som jag insände till min chef.

Någon förhoppning om ett gynnsamt resultat av herr Lövlands konferens med herr Michelsen hade jag icke. Jag hade anledning tro att herr Michelsen ansåg en stormaktsgaranti mot angrepp på Norge vara slutledet i självständighetsverket, varförutan detta verk ej skulle kunna anses vara betryggat; och med kännedom om den planmässighet i anläggning och den konsekvens och energi i utförandet, som kännetecknade herr Michelsens ledning av regeringen, var jag fullt övertygad om att utsikten för att han skulle frångå planen om erhållande av den ifrågavarande integritetsgarantien var mycket ringa.

De svenska ministrarnas framställningar hos stormaktskabinetten om ändring i traktatförslaget i ovan nämnda avseende vunno heller icke någon framgång. Från Tyskland svarades att man icke nu kunde göra någon ändring då man redan för sin del antagit förslaget. Man kunde för övrigt där icke dela den svenska uppfattningen om traktatens innebörd. Man hade i Tyskland ej haft en tanke på att traktaten kunde anses riktad särskilt mot Sverige. Om detta lands fredliga avsikter hyste ingen det ringaste tvivel. I allt fall påpekade den tyske utrikesstatssekreteraren att traktaten enligt förslaget ingalunda pålade makterna någon förpliktelse att i något fall med vapenmakt bispringa Norge. Såsom den anmärkta bestämmelsen vore avfattad innebure den endast en förbindelse för signatärmakterna att på diplomatisk väg lämna Norge bistånd, därest detsamma skulle anse sin integritet hotad eller kränkt. Hade man avsett en väpnad intervention skulle, enligt gängse diplomatiskt språkbruk, i stället för »par les moyens qui seraient les plus appropriés» använts uttrycket »par tous les moyens». Av punktens ordalydelse i övrigt framginge tydligt denna mening. Tyskland hade icke något sådant

intresse av Norges integritet att det därför ville engagera sina arméer.

Franske utrikesministern protesterade också emot den svenska tolkningen av traktaten. Bestämmelsen i fråga hade tillkommit allenast för att giva »plus d'ampleur à l'engagement que les Puissances se proposaient d'assurer et visait tout le monde».

Min ryske kollega i Kristiania försäkrade mig att man i Ryssland icke hade en tanke på att Norge skulle behöva skydd emot Sverige. Händelserna 1905 vore därför en borgen.

Emellertid sökte den svenske utrikesministern genom förhandlingar med de ifrågavarande makternas representanter i Stockholm, med framhållande på det bestämdaste att de föreslagna garantibestämmelserna skulle komma att framkalla en allvarlig mistämning hos den svenska nationen, att få denna bestämmelse struken eller ändrad. Men detta stötte överallt på svårigheter då makterna, sades det, redan, åtminstone under hand, givit sitt samtycke till traktaten i dess då föreliggande ordalydelse.

Själv uppsökte excellensen Trolle på en utländsk resa ryske utrikesminister Iswolsky i Karlsbad, där denne då vistades, och den franske utrikesminister Pichon i Paris för att genom personliga samtal med dem söka vinna ändring i traktaten i enlighet med svenska regeringens önskningsar. Den förre invände genast att den föreslagna traktaten ju var det samma som rakt ingenting; makterna förbunde sig endast vagt att »på lämpligt sätt» söka skydda Norges integritet men ingalunda att bistå med väpnad makt; de hade således ej garanterat Norges integritet. Att nu föreslå någon ändring sade han sig icke kunna och förmenade att man i Sverige överdrev traktatens betydelse. Men å andra sidan föreslog han att Sverige skulle avsluta en traktat med Ryssland efter engelskt-spanskt mönster, d. v. s. genom en ömsesidig garanti av status quo, och kunde man då också taga Tyskland

med; men han begärde som kompensation Ålandstraktatens upphävande, och därmed var ju detta förslag dödfött.

Hos herr Pichon möttes excellensen Trolle av större välvilja. Denne förklarade att han gärna ville försöka på något sätt kunna tillmötesgå de svenska önskingarna, och han gav också de franska ambassadörerna i Petersburg och London order om att söka utverka omredigering av traktaten i sådant syfte. Saken upptogs välvilligt i London, men rönte bestämt motstånd i Petersburg.

Slutligen väcktes från fransk sida frågan om icke svenska regeringen skulle bli tillfredsställd genom att Sverige deltog i traktaten såsom garant jämte de fyra stormakterna. Emot detta hade svenska regeringen icke något att invända och förslaget upptogs också välvilligt hos alla de fyra makterna. Något förslag framställdes dock icke officiellt i Norge, men av ett samtal jag hade med den engelska chargé d'affaires i Kristiania herr Müller fick jag veta att förslaget hade kommit till den norska regeringens kännedom på det sätt att kung Edward personligen framställt förslaget till herr Nansen, som inrapporterade detsamma till sin regering. Därefter hade herr Müller haft samtal därom med såväl kung Haakon som herr Lövland, men från båda hållen mötts av det bestämdaste motstånd. På min fråga vilka skäl som anförts, svarade herr Müller att inga skäl alls blivit anförda, utan man hade bara sagt ett bestämt nej.

Ehuru man i Tyskland ej motsatte sig förslaget om Sveriges deltagande som garant, irriterades man dock däröver att det framkommit från franskt håll, och den tyske utrikesstatssekreteraren hade till svenske ministern i Berlin på tal om detta förslag uttalat att man där hade hoppats att Sverige skulle ansluta sig till Tyskland och detta genom en aktiv politik, genom ett förbund med Tyskland, i vilket kunde tänkas upptagandet även av Ryssland, men att det nu syntes som om Sverige ville kasta

sig i armarna på Frankrike, men om Sverige icke hade en stadig och bestämd politik, ville man i Tyskland ej inlåta sig med Sverige.

Vad England beträffar hade detta land ännu ej givit sitt samtycke till traktaten. Skulle någon ändring däri kunna vinnas, skulle det därför vara genom pression från dess sida, men det svarades där att man med hänsyn till den kungliga familjen hade svårt att själv utöva sådan pression men såge gärna ett sådant utövande från annat håll. Detta var en vanlig taktik hos det engelska kabinettet. Det förklarade sig städse villigt att tillmötesgå de svenska önskningarna, men gjorde ingen *démarche* i Norge för att sätta dessa förklaringar i verket.

Dröjsmålet med det engelska godkännandet av traktaten var beroende därpå att under underhandlingarnas gång engelska regeringen gjort framställning hos den svenska om den vore beredd att med den engelska utväxla noter om novembertraktatens upphävande, men fått till svar att så länge den svenska regeringen ej kände texten till den föreslagna norska integritetstraktaten och fått förvisning om att den icke innehöll någon bestämmelse, som kunde anses riktad mot Sverige, kunde regeringen ej giva något besked på den engelska framställningen. Sedan i anledning härav den engelske ministern i Stockholm tillställt excellensen Trolle ett exemplar av förslaget till den norska traktaten, avgav svenska regeringen till den engelska det svar att den avböjde den engelska framställningen. Efter mottagandet av detta svar meddelade engelske ministern att engelska regeringen nu stod i begrepp att giva sin representant i Kristiania order att underteckna traktaten i oförändrat skick. På av svenske utrikesministern gjorda föreställningar häremot skyllde den engelske ministern på Ryssland, som absolut ej ville någon ändring.

På detta stadium av förhandlingarna, d. v. s. sedan samtliga makter godkänt traktatförslaget i dess då före-

liggande skick, fick jag order att framhålla hurusom den svenska regeringen, sedan den nu fått kännedom om traktatens text, med allvarligt bekymmer skulle se om traktaten komme till stånd i detta skick på grund av den misstämning den skulle uppväcka i Sverige. Den svenska regeringen ville därför hänskjuta till den norska regeringens övervägande på vad sätt lämpligast en dylik misstämning skulle kunna förekommas och ansåge för sin del detta syfte kunna vinnas genom en omredigering eller tillägg till traktaten, och önskade regeringen att härom få ingå i meningsutbyte med den norska regeringen. Samtidigt ville även regeringen tillkännagiva att den i enahanda syfte vore villig att biträda traktaten varigenom udden mot Sverige skulle bortfalla och mot vilket man antog intet kunde från norska regeringens sida rimligen invändas, då ju traktaten avsåge skyddandet av Norges integritet, och detta syfte ytterligare befordrades genom Sveriges anslutning till traktaten. Likaväl som Norge för värjande av sin integritet ansett sig böra avsluta en allmän garantitraktat med de fyra stormakterna, likaväl syntes Norge kunna göra det med sin närmaste granne. Härtill komme också den omständighet att, då tid efter annan misstanke syntes uppstå i Norge därom att svenska regeringen icke skulle hysa fullt fredliga avsikter gentemot Norge, Sveriges deltagande i traktaten skulle undanröja varje anledning till sådan misstanke.

Jag uppsatte genast en skrivelse i full överensstämmelse med den order, jag sålunda erhållit, och överlämnade den personligt till herr Lövland, som läste den i min närvaro. Rörande frågan om Sveriges deltagande i traktaten som garant jämte stormakterna sade han att han genast kunde svara ett bestämt nej. Han fann en sådan garanti ej passa för situationen. Det vore nu en gång så, sade han, att frågan om krig och fred avgjordes av stormakterna, varför dessa också lämpade sig såsom

de mindre staternas garantier; men Sverige vore icke någon stormakt. En sådan garanti av Sverige skulle i den allmänna opinionen i Norge uppfattas som förödmande och aldrig godkännas av stortinget.

Däremot, sade herr Lövland, om Sverige ville ingå en särskild traktat med Norge avseende ömsesidigt värvande av varandras integritet, vore Norges regering härtill beredd när som helst.

Vidare och i fråga om de i övrigt framställda kraven kunde någon ändring i sak nu i elfte timmen ej göras, men vore det fråga om rent formella ändringar så förklarade herr Lövland sig vara villig att taga de ändringsförslag i sådant avseende, som svenska regeringen ville framställa, i övervägande.

Senare mottog jag skriftligt svar från herr Lövland på min nämnda skrivelse med bekräftelse på vad han redan muntligt svarat.

Efter att hava meddelat min regering vad som sålunda förekommit, svarade denna att då den ansåge att rent redaktionella ändringar i texten icke skulle vara tillfyllest för det av regeringen angivna ändamålet, regeringen funne ändamålslost att framställa något ändringsförslag i ämnet.

Några dagar därefter, eller den 2 november 1907, undertecknades traktaten i oförändrat skick, men skulle icke publiceras förrän längre fram, sedan stortinget godkänt den.

Jag har så utförligt relaterat förhandlingarna om denna traktat, dels emedan jag föreställer mig att det kan för allmänheten vara av intresse att erfara huru vanskliga och komplicerade internationellt politiska förhandlingar äro, dels emedan i dessa förhandlingar förekomma åtskilliga detaljer, som synas mig erbjuda speciellt intresse, och vilka, om de utbrötes ur sitt sammanhang, kanske icke skulle uppfattas på rätt sätt.

Den ståndpunkt den svenska regeringen intog i fråga

om denna traktat, nämligen att regeringen icke hade något mot att Norges integritet blev av stormakterna garanterad, blott att denna garanti icke skulle gälla gentemot Sverige, kunde jag för min del icke biträda. Visserligen ansåg jag lika med den svenska regeringen att traktaten hade om icke till uteslutande så dock till huvudsakligt syfte att bereda Norge skydd mot angrepp från Sverige, men detta tyckte jag att man i Sverige kunde upptaga med jämnmod, då det väl måste anses uteslutet att Sverige skulle komma att angripa Norge och den misstro i detta avseende, som traktaten kunde innebära, finge stå för Norges räkning, men vore för Sverige betydelselös såsom på intet sätt inverkan på Sveriges förhållande till andra makter.

Också ansåg jag de fordringar Sverige uppställt, nämligen antingen strykande helt och hållet av garantibestämmelsen eller dess avfattande så att garantien icke skulle gälla gentemot Sverige eller ock att Sverige skulle jämte stormakterna underteckna traktaten som garant, vara av beskaffenhet att icke kunna antagas av den norska regeringen. Genom garantibestämmelsens strykande skulle traktaten bliva alldeles intetsägande, och bestämmelsernas bibehållande med det föreslagna undantaget beträffande Sverige skulle ju motverka det huvudsakliga syftet från norsk sida med traktaten; ett sådant undantag skulle för övrigt aldrig vinna stortingets godkännande lika litet som Sveriges upptagande bland garanterna, varigenom Norge skulle anses komma under Sveriges protektion. Att norska regeringen motsatte sig dessa svenska fordringar kunde jag alltså väl förstå.

Trots att jag sålunda personligen icke var intagen av samma starka ovilja mot traktaten, som min chef uppenbarligen var, hade jag upphjudit all min förmåga och sökt göra gällande allt det inflytande jag kunde äga hos herr Lövland för att få de svenska önskingarna uppfyllda; men att jag icke lyckades förvånade mig icke. Svenska

regeringen hade uppenbarligen icke kunnat uppnå sitt mål utan maktspråk från stormakternas sida gentemot Norge, men ett påtvingande på Norge av vilken som helst av de svenska fordringarna skulle otvivelaktigt hava omintetgjort hela traktaten, och därtill voro stormakterna icke benägna, dels emedan de ansågo de skäl varpå de svenska fordringarna grundades icke tillräckligt giltiga, dels emedan de vid den tidpunkt dessa fordringar formligen framställdes voro så starkt engagerade med Norge för traktaten att de icke kunde svika dessa sina förbindelser. Att traktaten sålunda kom till stånd i sitt nuvarande skick anser jag emellertid fortfarande icke var någon större olycka för Sverige. Den 19 januari 1908 antogs traktaten av stortinget på ett inför slutna dörrar hållet sammanträde. Man visste att det fanns ett parti inom tinget, som under förhandlingarnas gång starkt opponerat mot traktaten såsom innebärande en begränsning av Norges självständighet, men denna opposition hade tydligen resignerat, enär enligt det officiella meddelandet om stortingets beslut detta fattats enhälligt. Anledningen till denna resignation ansågs med stor sannolikhet vara att finna, dels i motvilja hos minoritetsledarna att komma politisk skandal åstad genom att icke godkänna den redan underskrivna traktaten, dels i traktatens tunna och oskyldiga innehåll.

Efter vederbörlig utväxling av ratifikationsinstrumenten offentliggjordes traktaten den 12 februari samtidigt i Kristiania, Berlin, Paris, London och Petersburg.

Såsom excellensen Trolle förutsagt väckte traktaten i Sverige mycken misstämning, som gav sig uttryck i den svenska pressens kommentarier till traktaten. Men denna misstämning grundades mindre på den misstro till Sverige traktaten kunde anses innebära, ehuru även denna synpunkt blev framhållen, än på andra omständigheter. Den enligt min mening riktigaste och viktigaste

anmärkning, som framställdes, var att Norge genom traktaten intagit en isolerad ställning i förhållande till de övriga skandinaviska länderna, vilket utgjorde ett dåligt varsel för blivande samarbete i allmänhet mellan dessa länder.

Från vissa håll angreps intagandet i traktaten av den neutrala zonen såsom varande obehövt från Norges sida. I anledning härav förklarade greve Fredrik Wachtmeister, som vid tiden för Karlstadsöverenskommelsen var utrikesminister och själv en av de delegerade i Karlstad, i en intervju att vid behandling i Karlstad av frågan om den neutrala zonen hade från norsk sida framställts krav på att Sverige och Norge skulle söka att av stormakterna få en gemensam garanti av denna zon, men att detta krav avvisades från svensk sida med förklarande att intet borde förekomma i en traktat mellan Sverige och Norge, varken om att båda länderna gemensamt eller något av dem vart för sig skulle söka sådan garanti. De svenska förhandlingarna intogo nämligen den principiella ståndpunkten att upptagandet av sådan fråga tillkomme efter unionsupplösningen var stat för sig.

Mycken ovilja ägnades England, som man förebrådde och icke utan fog att sedan det i eget intresse fått frågan om neutraliteten borteliminera hava visat Sverige vänskap i ord men i själva verket favoriserat Norge.

Den allmänna opinionen i Sverige tycktes emellertid inrikta sig mest på medömkan med Norge, som sålunda frivilligt givit sin självständighet ett dråpslag, och på tillfredsställelse med den svenska regeringen som icke låtit sig förleda att beträda samma väg.

En eller annan chauvinistisk tidning angrep icke desto mindre utrikesminister Trolle ganska skarpt och förebrådde honom att hava visat alltför stor undfallenhet för Norge, men ingenting kunde vara orättvisare och angreppet vittnade om den fullkomligaste ovetenhet om det energiska arbete excellensen Trolle nedlagt för att hävda de

svenska intressena. Icke blott av de instruktioner jag officiellt erhöll från excellensen Trolle utan även av de enskilda samtal jag hade med honom, visste jag att han uppriktigt önskade uppnå snarast möjligt ett gott förhållande till Norge. Den ändring i den norska traktaten, som han önskade få till stånd, hade uteslutande till syfte att förekomma den misstämning som han var övertygad om att traktaten i oförändrat skick skulle uppväcka i Sverige och som icke skulle kunna annat än öka svårigheterna för hans strävan i nyssnämnda hänseende. Denna strävan sträckte sig dock hos excellensen Trolle aldrig längre än som var förenligt med tillvaratagandet av Sveriges intressen i första rummet. Hans politik gentemot Norge skulle kunna betecknas med devisen: Sverige väl men Norge icke illa. Med alldeles samma devis vice versa, d. v. s. Norge väl men Sverige icke illa, kunde man också beteckna herr Lövlands politik gentemot Sverige, och jag som var mellanhand emellan dem båda kunde konstatera att de såväl i nu omhandlade fråga som också eljest handlade i överensstämmelse med dessa deviser. Likheten i de båda utrikesministrarnas politik bevisades också bäst därav att båda förebräddes, var och en i sitt land, för undfallenhet gentemot det andra landet.

I Norge sade man sig vara tillfredsställd med traktaten, men då man besinnar huru man där från början hade tänkt sig dess innehåll och huru magert detta efter årslångt arbete slutligen blev, är det icke möjligt att tillfredsställelsen kunde vara synnerligen stor. Men den norska pressen slog på stora trumman och förklarade att nu vore självständighetsverket fullbordat och för framtiden tryggt och prisade den norska diplomatiska skickligheten, som trots alla svårigheter dock fört traktaten i hamn.

I den utländska pressen kommenterades också traktaten i många och långa artiklar, i allmänhet uttryckande tillfredsställelse med traktaten, men även klander mot

densamma, särskilt på grund av den separatistiska hållning Norge därigenom intagi. gentemot Sverige.

Samtidigt med integritetstraktaten publicerades också en samma dag som traktaten av ombud för Norge, England och Frankrike å deras resp. regeringars vägnar undertecknad deklaration, vari förklarades att som en följd av upplösningen av unionen mellan Sverige och Norge hade novembertraktaten upphört att gälla för så vitt anginge dessa tre regeringar från tiden för unionsupplösningen. Men detta gällde naturligtvis endast för Norges del. Vad Sverige beträffade måste man ju vara betänkt på att även för dess del få novembertraktaten ersatt med något annat. Icke så långt efter norska integritetstraktatens tillkomst eller den 23 april 1908 avslötos de s. k. Östersjö- och Nordsjötraktaterna. Med Östersjötraktaten, avslutad mellan Tysklands, Danmarks, Rysslands och Sveriges regeringar, avsågs att säkerställa den territoriella integriteten för dessa makters intill Östersjön gränsande distrikter och med Nordsjötraktaten, avslutad mellan Tysklands, Danmarks, Frankrikes, Storbritanniens, Nederländernas och Sveriges regeringar, avsågs detsamma i fråga om dessa makters till Nordsjön gränsande distrikter. Samtidigt med undertecknandet av dessa traktater förklarades genom en av representanter för Sverige, Frankrike och Storbritannien å dessa makters vägnar utfärdad deklaration novembertraktaten hava upphört att gälla för dessa tre makters vidkommande.

Med tillkomsten av dessa traktater hade jag ingen befattning då ju Norge icke deltog däri. Att Norge liksom också Belgien, ehuru båda gränsande till Nordsjön, uteslötos från att delta i Nordsjötraktaten, berodde på att dessa stater stodo under andra makters beskydd och därför ansågos icke intaga en så självständig ställning att de kunde delta i en traktat av ifrågasvarande beskaffenhet. I Norge var man också litet ner-

vös av situationen och irriterades över att icke ens hava hållits underrättad om förhandlingarna rörande denna traktat, men man tröstade sig med att, då integriteten av hela Norges territorium var garanterad, behövde icke Norge något värn för särskilt den del därav, som gränsade intill Nordsjön.

I den del av svenska pressen, som älskade att vara obehaglig mot Norge, framhölls med en viss skadeglärje Norges uteslutande från deltagande i Nordsjötraktaten såsom följd av det förmynderskap, vari Norge genom integriteten blivit försatt.

I den norska pressen svarades att sådana uttalanden endast härrörde från begäret att revanchera sig för det diplomatiska nederlag Sverige led vid tillkomsten av integritetstraktaten.

Jag tyckte det var sorgligt att läsa detta tidningskäbbel, helst det förekom i de tidningsorgan på båda sidor, som ansågos som ledande i pressen.

*

Jag har i allmänhet velat nedskriwa mina minnen i någorlunda kronologisk följd, men dessa traktatförhandlingar och vad därmed står i samband har jag ansett lämpligt att relatera i ett sammanhang och därför kommit in på året 1908 utan att hava avslutat minnena från 1907, till vilket år jag därför nu återkommer.

Den 28 oktober 1907 ingav statsminister Michelsen sin avskedsansökan stödd på läkarbetyg om nödvändigheten för honom av långvarig och fullständig vila. Samma dag beviljades ansökningsen och utrikesminister Löwland utnämndes till statsminister med bibehållande av befattningen som utrikesminister.

Att den norska pressen skulle följa herr Michelsen vid avskedet med berömmande artiklar var ju givet, men även den svenska pressen gjorde honnör för honom. I

den svenska pressens ledande organ var man enhälligt ense om herr Michelsens framstående förmåga och manliga kraft, som ingav respekt även hos politiska motståndare. Man betvivlade icke heller att han med unionsupplösningen avsett Norges väl; huruvida denna hans politik också var klok lämnade man till historiens dom.

I Norge ägnades honom många hedersbevisningar i form av adresser från föreningar i alla delar av landet samt i ett stort folktåg, räknande många tusentals deltagare, som defilerade förbi herr Michelsen, framförande folkets hyllning. Av konungen fick han vid avskedet mottaga S:t Olavs-ordens stora kedja såsom den högsta utmärkelse som gavs i Norge. Herr Michelsen blev den förste norske innehavaren av en sådan kedja. Visserligen fanns då och finnes ännu en annan norsk orden, »Den norske Löve», som instiftades 1904 och var avsedd att vara förnämre än S:t Olavs-orden och motsvara den svenska Serafimerorden; men denna ordens tillvaro hade redan då praktiskt taget upphört och har numera blott ett historiskt intresse. Efter 1904 har ingen tilldelats denna orden och för närvarande innehaves den allenast av konung Gustaf och hans söner, prinsarna Carl och Eugen samt exkejsar Wilhelm av Tyskland och franska expresidenten Loubet. Serafimerorden innehades, förutom av kung Haakon, som erhållit den redan såsom prins av Danmark, endast av en norrman, stiftsamtman Gram.

Trots alla de lovord, som ägnades herr Michelsen i den norska pressen, var dock hans popularitet i vida kretsar i starkt nedgående och detta huvudsakligen på grund av hans inre politik, särskilt i ekonomiska frågor, där han stod på deras sida, som ville utestänga det utländska kapitalet och som hellre såge de naturliga tillgångarna onyttjade, än att de exploaterades av utlänningar eller med utländskt kapital. Hela affärsvärlden, som varit missnöjd med den senare tidens tendenser inom nä-

ringslagsstiftningen, särskilt vad anginge vattenfall, skogar och bergverk, kände nog herr Michelsens avgång som en lättnad och väntade sig stor glädje av herr Lövland, som otvivelaktigt hade en annan och liberalare syn på dessa frågor.

*

Budskapet om kung Oscars död den 8 december 1907 gjorde såväl i Kristiania som i landsorten ett djupt intryck och framkallade allmän sorg. Omedelbart efter meddelandets erhållande hissades flagg på halv stång å slottet och alla offentliga byggnader, varjämte order utfärdades om sådan flaggning på landets fästningar. Allmänt förekom dylik flaggning på privathusen i Kristiania. Statsminister Lövland skyndade att å beskickningen framföra uttrycken av sina och hela den norska regeringens djupa beklagande med anledning av frånfället, och under de närmaste följande dagarna förekom en ständig ström av besökande. Bland de sålunda kondolerande voro corps diplomatique, stortingspresidenten, medlemmar av konungens hov och stab, Kristiania stads ordförande och förste borgmästare, kommenderande generalen och kommenderande amiralen, medlemmar av kung Oscars förra hov och stab ävensom ett stort antal privatpersoner.

Även från det övriga landet fick beskickningen mottaga många bevis på deltagande. Tidningarna, av vilken politisk färg de än voro, innehöllo långa sympatiska nekrologer, alla uttryckande aktning för den avlidne konungen. Vid samma dag verkställd utdelning av fredspriset höll statsminister Lövland ett minnestal över kung Oscar, som av de närvarande åhördes stående.

Till den 17 december hade jag anordnat en sorgegudstjänst över kung Oscar i Trefaldighetskyrkan i Kristiania. Då det den tiden icke fanns svensk präst där, hem-

ställde jag hos min chef om förordnande för en sådan att förrätta gudstjänsten och blev därtill utsedd biskopen i Karlstad, Eklund. Då jag ansåg att intet av politisk innebörd borde förekomma vid gudstjänsten, hemställde jag hos min chef om att detta måtte uttalas från regeringens sida och dagen före gudstjänsten mottog jag ett telegram från utrikesministern, däri denne meddelade att ecklesiastikministern och utrikesministern voro ense om att vid åminnelsegudstjänsten absolut intet borde förekomma som hade politisk syftning. På morgonen samma dag gudstjänsten skulle äga rum anlände biskop Eklund med järnvägen och jag mottog honom vid stationen och förde honom upp till beskickningshuset, där han tog in för dagen. Det hade anmälts för mig att norrmän i stor utsträckning önskade övervara gudstjänsten och jag hade träffat anordningar i kyrkan för beredande av plats åt dem.

Då biskop Eklund fick veta att norrmän skulle övervara gudstjänsten, sade han, att han icke väntat detta utan trott att han skulle tala endast till svenskar och lämpat det tal han skulle hålla därefter. Jag sade honom, att anordningarna i detta avseende icke kunde ändras och hoppades att han ville hålla sitt tal så att det lämpade sig även för norrmännen; de voro säkert lika sörjande som svenskarna, och framför allt bad jag honom icke inblanda någon politik i talet eller göra några för norrmännen sårande antydningar. Biskopen svarade att han ansåge norrmännens beteende mot kung Oscar icke förtjäna någon hänsynsfullhet mot dem vid detta tillfälle. Ängslig att sorgegudstjänsten skulle komma att få ett obehagligt förlopp om biskopen icke ville efterkomma min önskan, visade jag honom ovannämnda telegram från excellensen Trolle och bad honom hellre förklara sig förhindrad att hålla gudstjänsten än att såra norrmännens känslor vid ett tillfälle sådant som detta. Biskopen gav äntligen med sig och lovade att hålla sitt

tal så att jag ej skulle få anledning att däremot göra någon anmärkning i det ifrågavarande avseendet.

Sorgegudstjänsten bevistades av så många människor som kyrkan kunde rymma. Av norrmännen tillstädeskommo regeringens samtliga medlemmar, stortingspresidenterna, hovet och konungens stab, medlemmar av højesteret, generaler och amiraler m. fl. Därjämte hade infunnit sig representanter för samtliga utländska beskickningar. Konungen och drottningen voro stadda på utländsk resa. Biskopens tal var i alla avseenden utmärkt och framfördes med mycken värme. Han vände sig till en början till de närvarande svenskarna och gjorde, bland annat, gripande skildringar av den avlidne konungens liv till belysande av hans karaktär, och jag minnes särskilt hurusom det gjorde starkt intryck på församlingen då biskopen berättade att konungen, då han vid senaste årsskiftet var sjuk, bett sjuksköterskan väcka honom vid midnatt, ty då ville konungen bedja, och hade sjuksköterskan sedan hört huru konungen i sin bön inneslutit icke ett folk utan två. Biskopen slutade sitt tal med att säga, att han hade talat till Sveriges barn, men han visste ju att många andra voro med omkring kungabåren och till dem ville han säga att de »äro välkomna för att sörja tillsammans med oss».

Jag var mycket tillfredsställd med det sätt varpå biskopen uppfyllt det löfte han gav mig och tackade honom därför.

På kvällen samma dag återvände biskop Eklund till Karlstad och jag reste till Stockholm för att övervara kung Oscars begravning. Med samma tåg följde också till Stockholm f. hovchefen Lövenskjöld. Han hade några dagar förut hört sig för hos mig huruvida det kunde finnas någon utsikt för att han skulle kunna erhålla en inbjudning att övervara begravningen i Riddarholmskyrkan, men jag svarade, att jag vore alldeles viss på att någon officiell inbjudning till begravningen icke komme

att utfärdas till någon norrman, »ja, då reser jag i allt fall till Stockholm», sade han »jag kan väl alltid från gatan få se kistan i liktåget».

Senare, efter bådas vår återkomst till Kristiania, berättade herr Lövenskjold att han var mycket belåten med sin resa. Han hade träffat riksmarskalken friherre von Essen, som med vanlig älskvärdhet hade berett honom en icke officiell plats i kyrkan, och han hade också träffat andra svenska bekanta, vilka alla hade bemött honom mycket vänligt.

En tid därefter anordnade norska frimurarlogen en sorgfest till erinran av kung Oscar. På förfrågan om jag var frimurare och sedan jag besvarat frågan med att jag sedan 30 år tillbaka tillhört orden, men att jag icke innehade mer än 1:a graden därav, anmodades jag att bevista sorgfesten, vilket jag gärna efterkom. Vid min ankomst dit trodde jag naturligtvis att jag skulle intaga plats bland mina bröder av samma grad, som jag själv tillhörde, men i stället blev jag av en högre ordens-officiant förd högt upp i templet nästan till tinnarna därav och anvisad en särskilt för mig anordnad plats. Festen var gripande och bar vittne om den aktning och tillgivenhet de norska frimurarna hyste för den avlidne konungen.

Vad jag här ovan berättat i förbindelse med kung Oscars död torde innefatta det mest ojävaktiga bevis på hur avhållen kung Oscar personligen egentligen var i Norge, och det torde vara enastående i historien att ett folk, som avsatt sin konung, ådagalägger så mycken känsla av sympati och tillgivenhet för samme konung, som det norska folket gjorde vid kung Oscars död.

Efter min återkomst till Kristiania från kung Oscars begravning sökte jag på kung Gustafs befallning och erhöll audiens hos kung Haakon och avlämnade därvid nya kreditivbrev i anledning av tronskiftet. Audiensen började med att kung Haakon sade sig vilja begagna det-

ta tillfälle att muntligen till mig framföra uttrycken av sitt varma deltagande i det svenska konungahusets och hela det svenska folkets djupa sorg. Efter att hava uttryckt min tacksamhet härför, övergick jag till att framföra kung Gustafs hälsning att Hans Majestäts utrikespolitik skulle gå ut på att befästa ett vänskapligt förhållande mellan Sverige och alla dess grannar, också Norge. Beträffande särskilt detta land ansåge kung Gustaf dock, med hänsyn till den rådande folkopinionen inom Sverige, klokheten bjuda att icke bryskera förhållandena utan lugnt avvakta tidens helande verkningar.

Kung Haakon sade sig vara övertygad om att kung Gustaf personligen önskade åvägabringa ett gott förhållande mellan de båda länderna och insåge till fullo att en tid ännu dock måste förgå, innan stämningen inom den svenska nationen medgäve ett förverkligande på mera direkt sätt av denna önskan. Hans Majestät yttrade i detta sammanhang sitt beklagande över den misstämning som den norska integritetstraktaten syntes hava väckt i Sverige. Efter ett inkast av mig att detta väl icke kunde förvåna Hans Majestät, utvecklade kung Haakon sina personliga åsikter i denna fråga, som gingo huvudsakligen ut på följande. Ett krig mellan England och Tyskland vore efter allt att döma att förutse. Därunder komme med all sannolikhet den ena eller andra makten, sannolikt England, att »sätta sig fast i en eller annan norsk hamn». Detta, menade Hans Majestät, emot utrikesminister Lövlands åsikt, kunde icke gärna traktaten förekomma. Om också herr Lövland och juristerna hade teoretiskt rätt, trodde dock konungen att praktiken skulle visa motsatsen. Men, sade konungen, traktaten skulle skydda emot att, sedan kriget var slut, England skulle bli kvar i den under kriget ockuperade hamnen, och detta vore en stor fördel. Jag menade att i förhållande till Sverige traktaten alltid skulle komma att ådagalägga att Norge ansett sig kunna och vilja gå sin egen väg obe-

roende av Sverige och därigenom också visade sig icke hava känsla ens för den »geografiska solidariteten». Det hade nog varit bättre, yttrade jag, om Norge åtminstone uppskjutit med denna sin storpolitik några år. Hans Majestät sade att detta kunde vara riskabelt då enligt hans bestämda övertygelse krig mellan Tyskland och England komme att uppstå inom de närmaste åren. På min fråga om icke ett mera vänskapligt förhållande mellan dessa båda länder numera ägde rum, svarade konungen med en skakning på huvudet. Kejsar Wilhelms senaste besök i England hade, enligt kung Haakons mening, icke gjort varken från eller till. Man hade i England varit artig emot kejsaren personligen, men besöket hade icke avspänt antagonismen nationerna emellan. I övrigt upptogs audiensen av samtal av mera indifferent natur.

*

Allt sedan 1906 års allmänna val till stortinget hade den norska regeringen haft att kämpa med inre politiska svårigheter. En avsevärd minoritet inom tinget sökte varje tillfälle att komma regeringen till livs. I detta partilidelsernas land kunde man icke finna sig i Michelsens samlingssträvan och man ansåg hans ministär, sammansatt som den var av medlemmar från olika partier, såsom ett oting, som icke läte sig förena med parlamentarisomens idé. Michelsen förstod dock att motstå varje angrepp, låt vara alltid blott med en knapp majoritet av två eller tre röster. Han började dock att successivt förändra sin ministär åt rent vänsterhåll, och då han slutligen själv utträdde ur regeringen och denna övertogs av Lövland, kunde man säga att den bestod uteslutande av vänstermän. Men själva vänsterpartiet hade undergått avsevärd förändring. Sådana män som Lövland och Arctander ansågos ej längre för äkta vänstermän utan såsom smittade av Michelsenska samlingsidéerna och voro missänkta av den rena vänstern och särskilt av en ytterlig-

Gunnar Knudsen.

hetsgrupp därav, vartill herrar Castberg och Konow hörde.

Michelsens parlamentariska segrar tillskrev man också hans personliga prestige, men om herr Lövland, som icke kunde räkna på någon motsvarande sådan, troddes allmänt att hans regeringstid skulle bliva mycket kort. Oppositionen hade i sin press starkt klandrat hans utrikespolitik och särskilt integritetstraktaten, och då denna såsom jag ovan nämnt enhälligt antogs, jublade regeringspressen och hånade oppositionen för deras feghet att icke ens låta det komma till omröstning för att icke blotta sin svaghet, och regeringspressen lyckönskade herr Lövland i många tonarter.

Nästan omedelbart efter denna seger för regeringen uppträdde emellertid regeringsminoriteten öppet emot densamma på ett angående sina avsikter oförtydligt sätt. Den gamla vänsterföreningen, vartill Lövland hörde, förklarades upplöst, då den ansågs omsluta allt för heterogena element, och en ny vänsterförening bildades med den dåvarande regeringens störtande till syfte. Angreppspunkterna skulle företrädesvis bliva regeringens koncessionspolitik i fråga om utlänningars förvärv av skogar, gruvor och vattenfall, som partiet ville skulle förbehållas uteslutande norska borgare, samt regeringens järnvägspolitik.

Det dröjde icke heller länge förrän föreningen vann sitt mål. Redan i mars månad, alltså endast efter några månaders tillvaro, avgick den Lövlandska ministären och efterträddes av herr Gunnar Knudsen som statsminister och herr Christophersen, norsk generalkonsul i Antwerpen, som utrikesminister. Herr Lövland blev Toldskriver (tulldirektör) i Kristiania.

Några dagar därefter hade jag tillfälle att interpellera herr Knudsen om innebörden av ministferskiftet i avseende å förhållandet till Sverige och han svarade, att han kunde försäkra mig att den nya regeringen vore minst

lika mycket som den förra besjälad av önskan att upprätthålla vänskapsförhållande de båda länderna emellan.

Ehuru jag icke ifrågasatte att icke herr Knudsen avgav denna försäkran i god tro, hade jag dock mina dubier om densammes värde på grund av ministärens sammansättning. Av medlemmarna hade åtminstone ett par i sitt föregående politiska uppträdande ådagalagt allt utom svenskvänliga tendenser. Som jag redan några månader därefter lämnade min post i Kristiania, fick jag ej tillfälle att konstatera huruvida mina dubier varit befo-gade eller ej.

*

Vid ett tillfälligt sammanträffande med kung Haa-kon i början av mars månad behagade Hans Majestät underhålla sig med mig med ett långt samtal, varunder han kom in på Ålandsfrågan, som ju, sade han, även indirekt hade intresse för Norge. I alla händelser, yttrade konungen, hade frågan stort intresse för honom personligen och han önskade att den finge en för Sverige lycklig lösning. Han tyckte emellertid att det såg ganska mörkt ut i det avseendet. Han ansåg det hava varit mycket oklokt av den svenska pressen att i anledning av den norska integritetstraktaten uttala sig ovänligt gentemot England, då man ju i Ålandsfrågan behövde Englands stöd. Man hade ju också underlåtit att inbjuda England till underhandlingarna i Östersjöfrågan, ehuru man nu erkände att England hade intresse av denna fråga, till vilken man just hänvisade såsom naturlig grund för England att icke avstå från Ålandsavtalets uppfyllande. Allt detta hade nog, sade kungen, irriterat England och det gällde nog nu för Sverige att göra den engelska makten god igen, men det kanske icke vore så lätt. Dock, tillade H. M., måste man medgiva att de politiska vindarna voro lika obeständiga som de naturliga och blåste den ena dagen från ett håll och den andra da-

gen från ett annat. »Känner jag min svärfar rätt», yttrade H. M., »så kommer han emellertid att göra allt vad han kan för att bereda frågan en för Sverige lycklig lösning.» Jag tillät mig invända att man säkerligen i Sverige icke skulle företaga något som skulle motverka ett gott förhållande till England. Om man icke inbjudit England till underhandlingarna rörande status quo vid Östersjön, hade detta säkerligen berott på att man ansett denna fråga icke afficiera andra makter än dem som voro strandägare vid Östersjön, således lika litet England som Frankrike, och det hade varit först genom att Ryssland ur statusquofrågan velat utbryta Ålandsfrågan, som saken fått den ändrade karaktär, att västmakterna jämväl blevo därav berörda.

Under det fortsatta samtalet yttrade H. M. vidare, att han funne det vara mycket egendomligt att man i Sverige trodde att Norge hade särskilt England att tacka för integritetstraktaten, under det att faktiskt ingen av makterna gjort så mycket svårigheter emot densamma som just England. Engelske ministern i Stockholm hade i Sveriges intresse hela tiden motarbetat Norge och den engelske ministern i Kristiania hade ådagalagt en påfallande likgiltighet för traktatens åvägabringande. Englands hållning i denna traktatfråga hade också berövat detta land all popularitet i Norge. Därom hade också H. M. vid sitt besök för en tid sedan i England underrettat kung Edward. Det var icke kung Edward, hade kung Haakon sagt, utan kejsar Wilhelm som var populär i Norge. Över denna kejsar Wilhelms popularitet i Norge var kung Haakon i grund och botten ledsen. H. M. beundrade kejsaren i många avseenden, men han var tillika rädd för honom. I det krig emellan Tyskland och England som nog icke skulle dröja så länge, visste man icke vad kejsaren kunde »tage sig til ligeoverfor Norge» och hans stora popularitet i Norge komme kanske att bliva generande.

Jag lade märke till att kung Haakon i sina samtal med mig gärna återkom till detta ämne, kejsar Wilhelms popularitet i Norge, och jag föreställde mig att han gjorde det för att därmed söka dementera de i svenska tidningarna ofta förekommande anspelningarna på det intima förhållande, vari Norge skulle stå till England. Att kejsar Wilhelm då var populär i Norge var också alldeles sant, men någon brist på sympati för England kunde däremot ej förmärkas. Den oförbehållsamma glädje varmed man väntade ett då beramat besök av kung Edward i Norge syntes bevisa motsatsen.

I Ålandsfrågan, yttrade H. M. vidare, berodde mycket av huru stor vänskapen var emellan Ryssland och Tyskland. Understödde Tyskland, även om det skedde endast passivt, Rysslands önskan i fråga om Åland, skulle, menade H. M., ett motstånd från Englands sida komma att i Tyskland göras gällande såsom ett nytt krokben från Englands sida emot tysk politik, vilket skulle öka missstämningen i Tyskland emot England. Finge Ryssland däremot ej understöd av Tyskland, så bleve saken lättare för England att ordna. Samtalet slutade med att H. M. bad mig uppfatta vad han sålunda sagt såsom hans privata funderingar.

*

Den 10 mars 1908 hände det att en man sköt skarpa gevärsskott emot kungl. slottet. Flera kulor slogo emot slottsmuren, men en kula träffade ett fönster, krossade rutan, gick igenom en i motstående vägg befintlig dörr till ett annat rum och fastnade i den denna dörr motstående väggen. Ingen människa blev skadad; de kungliga bebodde icke ens slottet vid denna tid. Då jag fick underrättelse om saken och att gärningsmannen var svensk, erfor jag en obehaglig förnimmelse, och då jag sedermera fick veta, att mannen var sinnessjuk och blivit

W. C. Christophersen.

omhändertagen såsom sådan och sänd till hospital, drog jag en lättnadens suck.

Dagen efter tilldragelsen mottog jag ett anonymt brev undertecknat »Nemesis», vari med anledning av vad som hänt jag uppmanades att genast resa hem till Sverige »eller ved den levende Gud De skal ved den første gunstige Leilighed blive skudt som en Hund». Jag fäste själv icke mycket avseende vid brevet, men dumt nog visade jag det för min hustru, som blev ängslig och förmådde mig att hänvända mig till polisen med begäran att om möjligt få reda på vem brevskrivaren var. Först efter cirka 14 dagar fick jag meddelande från polisen, som förklarade att den trodde sig hava fått kännedom om brevskrivaren, vilken, om polisens antagande vore riktigt, var en person, som ofta skrev anonyma hotelsebrev än till en än till en annan, men som aldrig satt sina hotelser i verket; han var icke riktigt klok, men icke heller så galen att han kunde intagas på hospital. Sedermera fick jag veta att jag den första tiden efter brevets mottagande varit dagligen, då jag vistades utomhus, mig ovetande åtföljd av två detektiver såsom skyddsvakt emot eventuellt förgripande på min person. Jag tackade polismyndigheten för den sålunda mig visade omsorgen, men förstod naturligtvis mycket väl, att denna omsorg ägnats mig lika mycket i polisens eget intresse, då ett förgripande på svenske ministerns person från en norrmans sida kunde få obehagliga följder för norrmännen själva.

•

Den 4 april 1908 hade jag den stora sorgen att förlora min kära hustru. I medlet på mars hade inom en viss del av Kristiania, vartill beskickningshuset hörde, uppträtt en förgiftningssjukdom föranledd av osund mjölk. Mina barn och en del av tjänarskapet samt en hos oss boende gäst insjuknade ganska häftigt. Min hustru var nog också angripen redan då, men hennes

energi i omsorgen om de övriga sjuka höll henne uppe till dess dessa voro utom alla fara, då hon föll ihop. Hon fick den föreställningen att hon skulle bliva säkrare och fortare frisk på Voxenkollens sanatorium, varför hon föreslog att vi skulle flytta dit upp, och då vår läkare tillstyrkte förslaget, sattes det i verket, men endast efter få dagars vistelse där avled hon. Underrättelsen om hennes död spriddes hastigt i Kristiania och mottogs med allmän bestörtning. Tidningarna innehöllo sympatiskt avfattade nekrologer, och otaliga voro de bevis på deltagande, som jag fick mottaga. Konung Haakon besökte mig personligen för att på egna och drottningens vägnar framföra majestäternas deltagande.

Stoftet fördes först från Voxenkollen till Kristiania och efter ett par dagar vidare till Stockholm för att begravas i Djursholm, där jag, innan jag blev minister, bebodde en villa och varest jag, i tanke att jag skulle komma att bo där hela mitt liv, inköpt en familjegrav.

Min hustrus död var en mycket stor förlust för mig. Hon hade varit en god maka och en oöverträfflig mor, ägnande sin hela tillvaro åt man och barn. Motseende huru sorgligt livet hädanefter skulle bliva för mig just i Kristiania, där livet mera än annorstädes, tror jag, är inriktat på familjeliv i hemmet, och där jag, som ju icke kunde lämna beskickningshuset, sålunda skulle nödgas leva alltjämt i samma yttre omgivning, utgörande ständiga anledningar till saknadens ökande, anförtrodde jag min chef mitt bekymmer och hemställde huruvida icke det skulle kunna beredas mig ett annat ämbete, om icke inom den diplomatiska karriären, så inom något annat område. Exc. Trolle emottog mitt förtroende välvilligt och sade att något annat passande ämbete för mig nog icke då stod till buds, men att han ville hava saken i minnet.

*

I slutet av april anlände kung Edward och drottning Alexandra av England till Kristiania och mottogs så ståtligt som förhållandena medgävo. I de fester som gävos för de höga gästerna deltog jag icke på grund av sorgen efter min hustru och fick icke heller eljest anledning att sammanträffa med de kungliga under deras besök.

*

På våren 1908 utkom i Kristiania en militärisk broschyr, benämnd »Glommenlinjen», författad av överste Georg Stang, vari denne med uttalande av stark misstro till svenskarnas fredliga avsikter på det ivrigaste anbefalldes anläggningar av befästningar på den s. k. Glommenlinjen d. v. s. strax innanför gränsen till den neutrala zonen. Åt denna misstro emot Sverige, varav hela broschyren var genomdad, gavs på sina ställen uttryck som lämnade mycket övrigt att önska i fråga om vanlig, internationell hövlighet. Broschyren var försedd med ett företal av herr Lowzow, som vid broschyrens publicerande var försvarsminister i herr Knudsens ministär. Företalet var rent agitatoriskt och hållet i samma anda och ton som själva broschyren.

I anledning av denna publikation frågade jag utrikesministern huruvida den norska regeringen ställde sig solidarisk med försvarsministern i denna sak, vartill herr Christophersen svarade: Ingalunda. Herr Lowzow hade skrivit företalet innan han blev minister, och ehuru broschyren var utgiven senare, hade regeringen icke något med broschyren eller företalet att skaffa. Saken hade icke i någon form varit på tal inom regeringen. På min fråga om herr Christophersen hade sig bekant att herrar Michelsen och Lövland på sin tid motsatt sig det ifrågasvarande fästningsbyggandet såsom stridande emot Karlstadskonventionens anda och mening i fråga om den neutrala zonen, svarade herr Christophersen att han visste

det och delade dessa herrars åsikt. Han vore också fullt övertygad om att regeringen icke skulle framlägga något förslag i den vägen och att ett sådant, om det eljest framkomme, icke skulle vinna framgång. Jag uttryckte min ledsnad över den ton av misstro emot Sverige, som genomgick broschyren, och mitt ogillande av vissa däri liksom i företalet förekommande ytterst taktlösa uttryck.

Herr Christophersen sade sig ogilla och beklaga såväl tonen i broschyren som de särskilda uttryck, som jag åsyftade, men upprepade att man icke finge tillägga regeringen någon skuld däri. Å sin sida måste emellertid herr Christophersen, sade han, uttala att han fann den svenska nationen »overmaade nervøs», vilket omdöme han grundade ej blott på den högst irriterade och upphetande ton, som särskilt vissa tidningar såsom Vårt Land och Nya Dagligt Allehanda använde så snart det var tal om Norge eller norska förhållanden, utan också på en av en ledamot av riksdagens första kammare väckt motion i direkt norskfientlig anda. (Här åsyftades en av herr Benedicks väckt motion i anledning av ett då vilande förslag till införande av allmän rösträtt till riksdagens andra kammare, i syfte att berörda förslag icke måtte oförändrat antagas. I motiveringen till denna motion framställde motionären Norges såväl politiska som ekonomiska ställning såsom mycket bedrövlig, vilket han tillskrev den i Norge införda allmänna politiska rösträtten, varför han framhöll Norge såsom ett varnande exempel för Sverige att icke införa allmän rösträtt. Motionen avstyrktes av konstitutionsutskottet och avslogs i båda kamrarna.) Denna motion, yttrade herr Christophersen, skulle också hava framkallat en skarp polemik från den norska pressens sida, om icke herr Christophersen begagnat hela sitt inflytande till förekommande därav med det goda resultat att herr Benedicks' motion icke med ett ord kommenterades i de norska tidningarna.

Jag svarade att det nog icke kunde bestridas att sven-

skarna i allt som hade att göra med Norge voro mycket ömtåliga, men vem hade framkallat denna stämning? Den borde väl ej så mycket förvåna herr Christophersen. Men norrmännens skuld i detta hänseende borde väl mana till försiktighet att icke än vidare öka den svenska missstämningen. Vad herr Benedicks' motion beträffade förklarade jag att motionären ingalunda intoge någon ledande ställning inom riksdagen; tvärtom trodde jag att han där var tämligen isolerad. Jag vore också fullt övertygad om att motionären icke skulle vinna riksdagens bifall. Herr Christophersen förklarade att jag hade fullt fog för att mana till försiktighet gent emot Sverige och samma tanke vore också den hos honom själv ledande i allt vad på honom ankom.

Av detta samtal erfor jag således att liksom herr Lövland på sin tid vid flera tillfällen gjort också herr Christophersen begagnade sin ställning för att influera på tidningspressen till förekommande av onödig tidningspolemik, och jag var också i tillfälle att konstatera att åtminstone de större tidningarna i Kristiania dåmera använde en betydligt modererad ton i fråga om Sverige och att det var ganska sällan någon av dessa tidningar tog initiativ till irriterande polemik, utan börjades sådan nästan alltid från svenskt håll.

Jag framhöll i mina rapporter till min chef mycket kraftigt huru önskvärt det skulle vara om åtminstone de mera betydande svenska tidningarna kunde bibringas förståelse av huru litet värdigt för att icke säga huru nedsettande för den svenska nationen det var att fortsätta med en polemik emot Norge och allt norskt, som icke kunde betecknas annat än som rent »käbbel». Vilken auktoritet gent emot Norge och vilken överlägsenhet till befordrande av sina intressen skulle icke Sverige vinna om den svenska pressen avhöll sig från att i otid och oftast ovederhäftigt inlåta sig på militära eller andra spörsmål som anginge Norge, utan sparade sig till att i

rätt tid och stödd på faktiska grunder uppträda; den kunde gärna då föra huru kraftigt språk som helst, dock alltid i värdig ton.

Jag föranleddes till dessa reflexioner närmast av i tidningarna Vårt Land och Nya Dagligt Allehanda och även Svenska Dagbladet litet emellan förekommande uttalanden rörande den ringa helgd som man kunde tillerkänna Karlstadskonventionen. Man kunde hava vilken mening som helst om betydelsen av ingångna politiska överenskommelser, så måste man dock, menade jag, betrakta som minst sagt lättsinnigt att i den offentliga pressen uttala ett sådant ringaktande för dylika överenskommelser, som på senare tiden gjorts i de nämnda tidningarna och därtill i sådant sammanhang med den militära rustningsfrågan, att man måste tillgiva en oreflekterande allmänhet om den finge intryck av att Sverige verkligen umginges med krigstankar emot Norge. Sådant tidningsskriveri var enligt min åsikt landsfarligt.

Jag hade tillfälle att helt privat tala med en högre officer inom det norska artilleriet, som stod utanför all politik, om ovannämnda broschyr, och han uttalade som sin mening att han trodde befästningsplanen hade opinionen för sig hos den stora allmänheten som liksom han själv ej hade andra källor att tillgå för bedömande av situationen än tidningarna. Tonen i de flesta svenska tidningar som min sagesman antog representera den svenska allmänna opinionen, vilken den svenska regeringen väl måste taga hänsyn till, syntes, sade han, i stället för att modereras bliva allt bittrare och bittrare och kunde icke undgå att ingiva föreställning i Norge om att anledning ingalunda saknades att sörja för Norges försvar emot Sverige. Ur ren militärisk synpunkt ansåge han dock de nu påtänkta nya befästningarna vara, liksom de raserade gränsfästningarna, ett i och för sig klen försvarsmedel. Att ens kalla dem fästningar vore oriktigt, ty de voro icke annat än obetydliga skansar, men

de kunde dock vara till nytta såsom stödjepunkter för den mobila armén.

Jag framhöll naturligtvis det helt och hållet ogrundade i farhågorna för svenskt överfall och betonade okloketen att genom sådana åtgärder, som de nu föreslagna, än ytterligare uppretta sinnesstämningen i Sverige.

Ökad näring för misstron emot Sveriges fredliga avsikter hade givits, sade den norske officeren vidare, genom det i Sverige alltjämt framkommande talet om nödvändigheten för Sverige att rusta på sin västra front. Härtill genmålde jag att efter unionsupplösningen och förlusten därigenom av under unionen tillgängliga försvarsmedel på denna front vore det väl endast det naturligaste i världen att de svenska militärmyndigheterna toge hänsyn till nämnda förhållande och icke lämnade hela landet åt ett håll alldeles värnlöst, men att detta alldeles säkert hade avseende endast på defensiven och emot en fiende vilken som helst, som ville intränga västerifrån. Att detta minst gällde Norge vore väl alldeles givet, då väl ingen förnuftig svensk fruktade att Norge skulle vilja överfalla Sverige.

Den Stangska broschyren och i synnerhet företalet av den fungerande försvarsministern väckte emellertid mycket stort uppseende i de politiska kretsarna, och en av socialistpartiets ledare framställde i stortinget en interpellation huruvida innehållet av broschyren och särskilt de i företalet framhållna synpunkterna överensstämde med de grundlinjer regeringen ämnade följa i sin politik utåt.

I sitt svar på interpellationen yttrade herr Lowzow huvudsakligen att det vore hans bestämda mening att den för Norge viktigaste försvarslinjen nu vore Glommenlinjen. Talet om att denna innebure ett hot emot Sverige vore skadligt, såsom ägnat att vilseleda grannfolket och att framkalla den upphetsning, som man sade sig vilja förekomma. Svenskarna talade ju ständigt och öppet om sin »Vestfront», likasom de hade anlagt Bodenfästnin-

gärna emot östfronten. Norrmännen kunde väl därför lika oförbehållsamt tala om sitt försvar, och det vore herr Lowzows personliga åsikt att de nu ifrågakomna norska befästningarna borde anläggas så snart de ekonomiska förhållandena tillåte det.

Vad beträffade regeringens ställning till frågan, vore herr Lowzow bemyndigad att meddela att regeringen icke funnit anledning till att fatta ståndpunkt varken till Glommenlinjens befästning eller till de andra extraordinära åtgärder både till lands och till sjöss, varom krav i broschyren framställdes. På sakens dåvarande ståndpunkt kunde endast uttalas att inom regeringen rådde enighet om Norges rätt att förbereda landets försvar med de medel och på det sätt, som statsmyndigheterna till varje tid funne nödvändigt, och att regeringen kände sig förvisad om att vad landets försvar med nödvändighet fordrade skulle få statsmakternas tillslutning.

Interpellanten menade att han icke fått svar på tal. Han hade önskat att få veta om den övriga regeringen ställde sig solidarisk med försvarsministern i fråga om innehållet av dennes företal till Stangska broschyren. Han och hans parti ville icke någon regeringskris, endast herr Lowzows avlägsnande från regeringen, och föreslog därför en dagordning innefattande ett mistroendevotum för herr Lowzow.

De övriga partierna önskade icke heller någon regeringskris, icke ens den partiella, som socialisterna sålunda önskade, varför de, efter det flera förslag till dagordning framstälts, men förkastats av regeringen, antogo en dagordning som av regeringen godkändes, av följande lydelse:

»Stortinget, som til Sikring av Landets Fred og av dets Omraade har vedtaget Karlstadoverenskomsten og Integritetstraktaten, udtaler, at det maa være Statsmagternes Opgave i Troskab mod sin Fortid og mod indgaaede Overenskomster at fortsætte Arbejdet for Fredens Be-

varelse og Voldgiftstankens Gjennemførelse, men hævder tillige vort Folks Pligt til efter Evne at varetage Landets Forsvar.»

Denna dagordning var avsedd att giva uttryck för ett fastslående av erkännandet av Karlstadskonventionens och integritetstraktatens helgd och var sålunda i denna del riktad emot de angrepp på nämnda traktater, som förekommo i broschyren och företalet, utan att å andra sidan innefatta något ogillande av de föreslagna försvarsåtgärderna.

*

I juni månad anlände till Kristiania en engelsk eskader under befäl av amiralen lord Charles Beresford. Under eskaderns besök gav amiralen en middag ombord å chefsfartyget »King Edward VII» till vilken var inbjuden bland andra statsminister Gunnar Knudsen. Under middagen höll denne ett skåltal, vari han bland annat yttrade att om Norge skulle komma i fara, »da vil vi fæste vor Lid til den britiske Nation». Detta var ju ett oförsiktigt uttalande av herr Knudsen, som väl icke kunde vara okunnig om de ofta i den utländska och särskilt i den svenska pressen förekommande anspelningarna på att Norge stode under Englands alldeles särskilda protektorat och som borde förstå att ett sådant uttalande skulle giva ökad näring för denna uppfattning.

I anledning av detta tal angreps också herr Knudsen mycket skarpt i stortinget och i den norska oppositionspressen. Att den »norskätande» svenska pressen icke skulle försumma tillfället att säga Norge en »vänlighet» var ju givet: genom detta herr Knudsens uttalande kunde det numera, sades det från detta håll, anses fastslaget att Norge stod under Englands särskilda beskydd och förlorade allt mer och mer av sin självständighet.

Herr Knudsen försvarade sig med att han icke avsett att göra något politiskt uttalande och vad han så-

lunda ombord å det engelska fartyget sagt till representanten för den engelska nationen skulle han säkerligen under liknande omständigheter hava sagt till representanter för en var av de makter som undertecknat integritets-traktaten.

För min egen del var jag övertygad om att herr Knudsen icke menade att hans uttalande skulle hava någon politisk innebörd, utan endast var ett spontant uttryck av den sympati, herr Knudsen, liksom norrmännen i allmänhet, bortsett från all politik, rent socialt hyste för England och vad som är engelskt. Att han skulle hava sagt detsamma i fråga om en var av de övriga garanterande stormakterna ansåg jag däremot mycket tveklaktigt. Högst olyckligt valt var emellertid uttalandet utan tvivel, och jag antog att herr Knudsen av denna sin debut som statsminister på det officiellt internationella området tog en viss lärdom för framtiden.

*

I egenskap av chef för konsulatväsendet i Norge ansåg jag mig skyldig att verkställa inspektion av de svenska konsulaten, vilka ju alla voro nyinrättade, och beslöt därför att göra en tjänsteresa genom Norge upp till Narvik med uppehåll på konsulatplatserna. Jag glädde mig åt denna resa, varigenom jag, som dittills icke sett mera av Norge än Kristiania och dess omgivning, skulle få tillfälle att se något mera av landet. Resan blev mycket omsorgsfullt planlagd, plats reserverades på de tåg och de ångbåtar, med vilka jag skulle färdas, och från alla de orter, där jag skulle uppehålla mig, hade jag emottagit inbjudningar både i fråga om bostad och om festligheter. Resan skulle taga sin början den 19 juni, men den 17 fick jag meddelande per telefon från excellensen Trolle att det var konungens avsikt att utnämna mig till minister i Köpenhamn och att det var Hans Majestäts förväntan att jag ej skulle hava något att erinra dä-

mot. Då jag i telefon svarade att jag naturligtvis ej hade något att erinra emot denna Hans Maj:ts avsikt, meddelade mig excellensen att min utnämning skulle ske redan samma dag, vilket ock skedde. Därmed förföll hela min resplan, och jag var mycket missbelåten med att jag ej hunnit göra resan först och förflyttningen till Köpenhamn skett efteråt.

Då jag, som jag redan nämnt, av personliga skäl önskade komma från Kristiania, emottog jag budskapet om förflyttningen med tillfredsställelse men icke desto mindre kändes det vemodigt att nu stå inför avskedet från Kristiania. Hade jag icke haft sorgen att där förlora min hustru, skulle minnena därifrån varit odelat ljusa och glada. Redan från första stund hade jag mötts av välvilja från alla håll och denna välvilja följde mig sedan hela tiden såväl i min ämbetsgärning som rent personligt, och de uttryck för desamma som gävos mig, särskilt i sorgens tid, bevaras av mig ännu i dag i kärt och tacksamt minne.

*

Under den tid jag sålunda levde bland det norska folket kunde jag icke undgå att göra vissa reflexioner angående den norska folkkaraktären. Det är givetvis svårt att karakterisera en hel nation; man kan visserligen ange vissa påtagliga egenskaper hos en viss nation — man kan t. ex. säga att engelsmannen är flegmatisk, spanjoren livlig, fransmannen sparsam, tysken arbetsam, italienaren temperamentsfull, dansken gemytlig, finnen envis o. s. v. — men att giva en fullständig karaktärsbild av en hel nation på samma sätt, som man kan göra det av en individ, anser jag vara mycket vanskligt, och jag vill därför ej heller försöka att göra det med den norska nationen. Några iakttagelser vill jag dock här nedskriva.

Man brukar ju säga att en människas karaktär tager

intryck av den natur vari hon lever, och detta gäller i mycket hög grad om norrmännen. Den mäktiga och på långa sträckor av landet karga naturen har danat ett kraftigt och härdat släkte och alstrat medvetande om att »være sig selv nok». Detta möter man dock företrädesvis hos det starka könet; hos damerna syntes mig förefinnas mindre själv tillräcklighet, men däremot, och säkerligen just därför, större anpassningsförmåga och förfining i umgängeslivet.

Under norrmännens till det yttre rättframma väsen och deras sätt att vara »lige til» döljer sig mycken inbundenhet såväl vad känslolivet angår som också i fråga om åsikter och uppfattning i allmänhet, motsatser vilkas orsak nog ligger däri att de i långa tider haft en beroende ställning som nation och inom sig lidit därav, men tillika velat att det icke skulle märkas.

När jag först kom till Norge förvånades jag över det fria umgängessättet emellan unga män och unga flickor. Sålunda kunde t. ex. ett sällskap ungdomar av båda könen draga upp till fjällen för att idka skidsport, bliva borta flera dygn, tillbringa dagarna med skidåkning ute i skogen och nätterna i en primitiv bostad där de fingo arrangera sina sovplatser så gott de kunde. Jag frågade en gång en svenskfödd mor till en flicka, som brukade deltaga i sådana utflykter, om hennes uppfattning av detta fria bruk och fick till svar, att hon till en början haft svårt att giva sitt samtycke därtill, men ändå gjort det, följande så många andra föredömen i det avseendet, och att hon sedermera funnit detta umgängessätt bland ungdomen hava haft ett gott inflytande på både de unga männens och de unga flickornas karaktär; detta fria kamratliv hade gjort de förra mera chevalereska och de senare mindre koketta och givit dem större ansvarskänsla. Endast ytterst undantagsvis, sade mamman, hade hon hört talas om någon olycklig följd och sådan hade säkerligen kunnat inträffa ändå och borde icke rättvisligen

tillskrivas allenast umgängessättet. Ett sådant friare umgängessätt låge också i det norska sportlivets natur och kunde icke gärna undvikas för så vitt unga flickor överbudtaget skulle få utöva sport, då ju föräldrarna i allmänhet icke kunde deltaga däri och övervaka sina ungdomar.

Det är kanske för övrigt just detta sportliv och fria umgängessätt emellan könen som medfört den friskhet och frimodighet hos de norska kvinnorna som förläna dem den alldeles speciella charme som de äga framför andra nationers kvinnor.

Att norrmännen voro mycket politiskt intresserade visste jag förut, men icke att detta intresse var så allt annat dominerande som det visade sig vara, och jag förvånades över att norrmännen, även icke aktiva politiker, ägnade så mycken tid åt politiken, som de gjorde. Var helst två eller tre norrmän voro församlade, talades genast politik, på gatan, på kaféet, vid middagsbordet, i salongen, överallt och hela tiden, från morgon till kväll. För min del fann jag ofta i sällskapslivet detta ständiga talande politik tröttande och var glad då jag kunde komma till ett bridgebord, som faktiskt var den enda refuge undan politiken.

En egenskap som den norska nationen med förkärlek tillägger sig själv är att vara demokratisk och det är den nog också, men icke till den grad den själv tror. Sålunda hava norrmännen en statsförfattning byggd på bred folklig grund och som helt säkert verkligen motsvarar folklynnets, och politisk jämlikhet måste ju sägas där förefinnas. Efter kung Oscars avsättning var det också en del av norska nationen och bland den en redan då framstående politiker, vilken sedermera kom att intaga en ännu mera framskjuten ställning såsom under många år ledare av norsk politik, ovannämnde Gunnar Knudsen, som önskade ytterligare demokratisera författningen och införa den republikanska styrelseformen, och som icke

stack under stolen varken offentligt eller enskilt med sin sympati för denna styrelseform, men det stora flertalet av det norska folket önskade dock bibehålla konungadömet och visade därigenom att det föredrog demokrati i denna mera moderata form. Och om också politisk jämlikhet kan sägas äga rum i Norge, råder dock social sådan icke mera där än i de flesta andra länder. Adelskap och adliga titlar hade visserligen, och det redan för länge sedan, avskaffats, men rangordning existerade och vid nyinrättandet av det norska utrikesdepartementet försummade man icke att tillerkänna de under detsamma sorterande ämbetsmännen rang och delvis till och med högre sådan än som de motsvarande unionella haft och de svenska då ännu hade. Stortingspresidenterna fingo också särskild rang och icke blott dessa utan även samtliga medlemmar av stortingspresidiet. Det var till och med tal om att alla stortingsmännen skulle få rang, men detta senare bör kanske rättare betraktas som ett skämt. Som en kuricsitet kan erinras därom, att alldeles samtidigt med den i det demokratiska Norge sålunda skeende utvidgningen av rangordningen avgåvos motioner i svenska riksdagens båda kamrar om att all rang utanför hovet skulle upphävas, vilka motioner ock som bekant ledde till k. f. d. 11 sept. 1909, varigenom allt vad Kungl. Maj:t dittills föreskrivit om rang eller ämbetsvärdighet för ämbets- och tjänstemän skulle upphöra att gälla.

Ordnar stå också eller stodo åtminstone på min tid i hög kurs i Norge, om också undantagsvis de funnos, och bland dem just ovannämnde republiksinnade politiker, som principiellt vägrade emottaga sådana.

Norrmännens svaga sida är deras känslighet för att icke ses över axeln eller på något vis sättas tillbaka, och i detta avseende är norrmannen så ömtålig, att då han blott vädrar en sådan tendens, till och med alldeles utan grund, eller då ett ord yttrats, även då det skett blott på skämt, som kunde tolkas i sådan riktning, han genast

reagerar och blir försatt i misstämning. Rädsla för blotta skenet att på något sätt vara tillbakasatt är så framträdande hos norrmännen att jag skulle vilja säga att det är ett av nationens mest typiska karaktärsdrag.

I hög grad fosterlandsälskande och stolta över sitt vackra land, som de gärna se besökas av främlingar, älska de också och trivas i sina hem, där de utöva en älskvärd och storartad gästfrihet.

Den kännedom, som jag med tiden vann om det norska folkets nationalegenskaper, lärde mig inse huru nödvändig sådan kännedom är för att kunna rätt uppfatta ett folks nationalförfattare. Jag hade naturligtvis läst Ibsen och Björnson långt innan jag kom till Norge, men jag hade icke förstått dem på samma sätt som jag nu förstod dem efter att hava lärt känna folket. Till den beundran jag förut haft för dessa författares dramatiska framställningsförmåga och berättarkonst kom nu förståelsen huru de rent psykologiskt förmått i sina arbeten tränga in på djupet av »Norges själ». Det blev mig ett dubbelt nöje att läsa dem nu.

*

Den 23 juni hade jag avskedsaudiens hos kung Haakon och jag glömmer aldrig den vänlighet H. M. vid detta tillfälle bevisade mig, uttalande sin ledsnad över att nödgas säga mig farväl, vilket uttalades med en ton och på ett sätt som gjorde mig övertygad om att konungen talade fullt uppriktigt. Jag minns att jag kände det ve-modigt när jag skildes från konungen.

Jag stannade ännu en tid i Kristiania dels för att ombesörja flyttningen av mitt bohem dels för att göra avskedsvisiter och, icke minst, för att delta i avskedsmiddagar, såväl en officiell hos utrikesministern, som ock åtskilliga privata. Den 10 juli lämnade jag Kristiania.

Huru jag fullgjort mitt uppdrag som minister i Norge tillkommer naturligtvis icke mig att bedöma, men att jag

förblev trogen min föresats vid tillträdet av posten att söka i vad på mig ankom undanröja befintliga konflikter de båda länderna emellan och befordra åstadkommandet av ett gott förhållande emellan dem, det kan jag med gott samvete påstå. Att jag icke alltid var de svenska chauvinisterna till lags var mig ej obekant, men det tog jag med största jämnmod och det föranledde mig icke att ändra kurs.

Jag vill ej avsluta dessa minnen från Kristiania utan att ägna några ord av tacksamhet till friherre von Essen, som under hela min ministertid i Norge var sekreterare vid beskickningen och som är oupplösligt förbunden med mina Kristianiaminnen. Jag vill tacka honom såväl för det goda arbete han presterade som ock för det behagliga sällskap han beredde mig även utom tjänsten. Han är nu minister i Berlin och jag tillönskar honom fortsatt framgång och lycka i livet.¹

¹ Under tryckningen av detta arbete har friherre von Essen avlidit i Berlin. Min önskan om fortsatt framgång och lycka för honom i livet är således numera förgäves. Frid över hans minne!

P. A. Norstedt & Söners Förlag

MITT LIVS MINNEN

av

Claes Lagergren

Del I. Intill 1875. Andra upplagan.

Häft. 12: —; inb. 14: 75.

Del II. 1875—1877.

Utkommer under år 1923.

ERIK GUSTAF GEIJERS BREV

till hans hustru

1808—1846

Med inledning och upplysningar

utg. av

John Landquist

Häft. 10: —; inb. 12: 50.

Pris 6 kronor.

Stockholm 1923. P. A. Norstedt & Söner. 230110